

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Θεωρίες συνομωσίας στο Διαδίκτυο και τα Μέσα
Κοινωνικής Δικτύωσης. Αντιλήψεις και στάσεις νέων
ηλικίας 18 - 25 ετών**

Άντρια Αναστασίου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Μαρία Σιδερή**

Μαΐος 2020

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών

Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Θεωρίες συνομωσίας στο Διαδίκτυο και τα Μέσα
Κοινωνικής Δικτύωσης. Αντιλήψεις και στάσεις νέων
ηλικίας 18 - 25 ετών**

Άντρια Αναστασίου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Μαρία Σιδερή**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στα Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα από τη Σχολή Θετικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μαΐος 2020

Περίληψη

Οι θεωρίες συνομοσίας δεν είναι νέο φαινόμενο. Είναι ριζωμένες στη δυτική κουλτούρα ήδη από τον Μεσαίωνα. Από τη δεκαετία του 1960 και μετά, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αρχικά και αργότερα το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης συνέβαλαν στη διάχυση των θεωριών αυτών σε μεγαλύτερα ακροατήρια. Η παρούσα διατριβή εστιάζοντας στην ηλικιακή ομάδα των νέων 18 -25 ετών που κάνει έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ, διερευνά αν η ομάδα αυτή έλκεται από θεωρίες συνομοσίας που διοχετεύονται στα ψηφιακά περιβάλλοντα. Αν και πολλοί παράγοντες έχουν καταγραφεί στη διεθνή βιβλιογραφία ως σχετιζόμενοι με την αποδοχή θεωριών συνομοσίας, ο παράγοντας της ηλικίας δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα διάγει μία μεταβατική περίοδο ανάμεσα στην εφηβεία και την ενηλικίωση, κατά την οποία διερευνά την ταυτότητα της και πειραματίζεται με νέους ρόλους και εμπειρίες σε επίπεδο εργασίας, σχέσεων αλλά και κοσμοθεωρίας. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της αναζήτησης καθορίζει εν πολλοίς τη δράση της και η αμφισβήτηση της κοινωνικής πραγματικότητας (status quo) που έχει καταγραφεί ως βασικός παράγοντας της προδιάθεσης αποδοχής θεωριών συνομοσίας, αναμένεται να αποτελεί χαρακτηριστικό της ομάδας.

Για την υλοποίηση της μεταπτυχιακής διατριβής υλοποιήθηκε έρευνα στην Κύπρο με την χρήση ερωτηματολογίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν πως οι συμμετέχοντες γνωρίζουν τις θεωρίες συνομοσίας για τις οποίες ερωτήθηκαν και μάλιστα στις μισές περιπτώσεις (8) τα ποσοστά αυτών που τις γνωρίζουν υπερβαίνουν το 40%. Επιπλέον, υψηλά ποσοστά συμφωνίας και απόλυτης συμφωνίας καταγράφηκαν σε έναν αριθμό προτάσεων (20) που τέθηκαν στους ερωτώμενους και σχετίζονται κυρίως με την αμφισβήτηση της πραγματικότητας και την αναζήτηση της αλήθειας. Διάφοροι παράγοντες όπως η πολιτική τοποθέτηση, το εισόδημα, ο αριθμός προφίλ ή η επίδραση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ στην ενημέρωση φαίνεται να επιδρούν στην άποψη των ερωτώμενων, όπως καταγράφεται στις είκοσι προτάσεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας συνάδουν με τη θέση που ήδη έχει διατυπωθεί πως η εξάπλωση των θεωριών συνομοσίας στην Δύση λειτουργεί στο πλαίσιο μίας γενικευμένης δυσπιστίας που είναι ενσωματωμένη στην πολιτιστική λογική του νεωτερισμού καθώς οι άνθρωποι υποπτεύονται την γνώση που προέρχεται από επίσημους θεσμούς και εμπειρογνώμονες και αναζητούν εναλλακτικές ερμηνείες της πραγματικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Θεωρίες Συνομοσίας, Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, νέοι ηλικίας 18-25, αναζήτηση αλήθειας, παράγοντες αποδοχής θεωριών συνομοσίας

Summary

Conspiracy theories are not a new phenomenon. In fact, they have been rooted in Western culture since the Middle Ages. From the '60s and onwards, the mass media initially and later the Internet and the Social Media contributed to the spread of those theories to larger audiences. The present dissertation, focusing on young people belonging in the age group of 18-25 years old who make extensive use of the Internet and Social Media, investigates whether this group is attracted to conspiracy theories that are being channeled through digital environments. Although international literature has identified many factors related to the acceptance of conspiracy theories, the age factor has not been adequately studied. This specific age group is going through a transitional period between adolescence and adulthood, during which they explore their identity and experiment with new roles and experiences in terms of work, relationships and worldview. In this context, the concept of searching largely determines the action of this group, while the questioning of the status quo, which has been recorded as a key factor in the predisposition to accept conspiracy theories, is expected to be a feature of the group.

For the implementation of this postgraduate thesis, a research was carried out in Cyprus using a questionnaire. The results of the research show that the participants know the conspiracy theories for which they have been asked. In fact for half of the conspiracy theories' cases (8) the percentages of those who know them exceed 40%. In addition, high percentages of agreement and absolute agreement were recorded in a number of statements (20) that respondents have been asked to answer. These statements are mainly related to the questioning of reality and the search for the truth. Various factors such as political attitude, income, number of profiles on social media, or the impact of the Internet and Social Media on participants' information seems to influence the opinion of respondents, as it has been recorded from the results of the twenty statements. The results of the research are consistent with the thesis already been expressed that the spread of conspiracy theories in the West operates in the context of a generalized distrust that is embedded in the cultural logic of modernity as people suspect knowledge coming from official institutions and experts and seek alternative interpretations of reality.

Key Words: Conspiracy theories, Social Media, young people aged 18-25, truth search, factors for conspiracy theories acceptance

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Σιδερή Μαρία, κυρίως για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε αλλά και για την πολύτιμη βοήθεια της για την επιτυχή ολοκλήρωση της διατριβής μου. Την ευχαριστώ ολόψυχα για την κατανόηση και την υπομονή που είχε μαζί μου καθ'όλη την διάρκεια της συνεργασίας μας.

Θέλω επίσης να ευχαριστήσω τα αγαπημένα μου πρόσωπα που μου παρείχαν την στήριξη τους όλο αυτό το διάστημα. Καθώς και όλους όσους βοήθησαν στην ολοκλήρωση της εργασίας και αφιέρωσαν λίγο από τον προσωπικό τους χρόνο και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο.

Τέλος, το πιο μεγάλο ευχαριστώ ανήκει στον μικρό Θεοδωρή στον οποίο και αφιερώνω την παρούσα διπλωματική εργασία.

Περιεχόμενα

	Περίληψη	
	Abstract	
	Εισαγωγή	1
1	Θεωρίες Συνωμοσίας	4
1.1	Θεωρίες Συνωμοσίας: Μία εναλλακτική ερμηνεία της πραγματικότητας ή μια πλάνη;.....	4
1.2	Αναζήτηση των αιτιών αποδοχής των θεωριών συνωμοσίας.....	7
1.3	Διάχυση των θεωριών συνωμοσίας: Ο ρόλος των παραδοσιακών και των σύγχρονων μέσων	9
1.3.1	Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	10
1.3.2	Το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.....	11
1.4	Γνωστές Θεωρίες Συνωμοσίας	13
1.4.1	Ο άνθρωπος δεν πάτησε ποτέ στη Σελήνη	14
1.4.2	Η υπόθεση Ρόσγουελ	14
1.4.3	Οι Illuminati	14
1.4.4	Οι αεροψεκασμοί	15
1.4.5	Η 11η Σεπτεμβρίου.....	15
1.4.6	Η εξαφάνιση του Boeing 777.....	15
1.4.7	Οι ιός Έμπολα	16
1.4.8	Ο ιός HIV.....	16
1.4.9	Οι εμβολιασμοί	16
1.4.10	Η θεραπεία του καρκίνου.....	17
1.4.11	Οι Bin Laden ζει	17
1.4.12	Η δολοφονία του John Kennedy.....	17
1.4.13	Ο θάνατος της Lady Diana	17
1.4.14	Ο Έλβις Πρίσλεϊ ζει	18
1.4.15	Ο θάνατος της Marilyn Monroe	18
2	Νέοι, Διαδίκτυο και Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης	19
3	Μεθοδολογία της Έρευνας	22
3.1	Σκοπός της Έρευνας	22
3.2	Χαρακτηριστικά ομάδας-στόχου.....	22
3.3	Οργάνωση ερευνητικής διαδικασίας.....	23
3.3.1	Ερευνητικό Εργαλείο.....	24
4	Τα Αποτελέσματα της Έρευνας	26
4.1	Προσωπικά στοιχεία	26
4.2	Χρήση διαδικτύου και μέσων κοινωνικής δικτύωσης.....	28
4.3	Θεωρίες συνωμοσίας.....	31
5	Συμπεράσματα	54
6	Βιβλιογραφικές Αναφορές	63
Παραρτήματα		
A	Ερωτηματολόγιο	70
B	Πίνακες Αποτελεσμάτων	79

Εισαγωγή

Είναι γνωστό πως θεωρίες συνομοσίας ανιχνεύονται ήδη από την περίοδο του Μεσαίωνα. Το κυνήγι των μαγισσών στη μεσαιωνική Ευρώπη και οι θεωρίες για τις μυστικές κοινότητες των Rosicrucians και των Illuminati (Pipes, 1997; Wood & Douglas, 2015) είναι κάποιες από αυτές. Ωστόσο, από τον προηγούμενο αιώνα και ιδίως από το 1960 και μετά η προσοχή μετατοπίστηκε από τις «δυνάμεις της φύσης» και τους «Άλλους» (όποιοι κι αν είναι αυτοί) που απειλούν την κοινωνία και λειτουργούν στο εξωτερικό της σε δυνάμεις που λειτουργούν στο εσωτερικό της κοινωνίας και την απειλούν περιλαμβάνοντας στην ομάδα αυτή κυβερνήσεις, θεσμούς, οργανισμούς ακόμη και επιστήμονες (Aupers, 2012). Επιπλέον, από την ίδια δεκαετία οι θεωρίες συνομοσίας έχουν γίνει ευρέως γνωστές αρχικά με την βοήθεια των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), ενώ αργότερα το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της διάχυσης των θεωριών αυτών, καθώς αποτελούν εξ ορισμού χώρους παραγωγής και ανεξέλεγκτης κυκλοφορίας πληροφοριών αμφίβολης συχνά φύσεως όσον αφορά την προέλευση, την εγκυρότητα και την λογική τους. Αν και το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ λειτουργούν διαμεσολαβητικά στη διάχυση θεωριών συνομοσίας, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αιτία παραγωγής αυτών.

Η παραγωγή, η διάχυση και η αποδοχή θεωριών συνομοσίας επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες όπως έχουν αναδείξει έρευνες της επιστημονικής κοινότητας. Ψυχολογικά αίτια που σχετίζονται με το άγχος και την ανασφάλεια, πολιτικές πεποιθήσεις, η ανάγκη των ανθρώπων να αναζητήσουν την αλήθεια που βρίσκεται κάπου έξω, η έλλειψη εμπιστοσύνης (ενδεχομένως και η απαξίωση) προς την επιστήμη, τους θεσμούς και τις αρχές στις οποίες τα κοινωνικά υποκείμενα στρέφονταν στο παρελθόν για να πάρουν απαντήσεις ακόμη και μια μορφή παράνοιας έχουν συμπεριληφθεί στους παράγοντες αυτούς.

Ο μεταμοντερνισμός δημιούργησε μια ρευστή πραγματικότητα με συνεχείς αλλαγές, αβεβαιότητα και αγωνία στους ανθρώπους οι οποίοι αναζητούν απαντήσεις και λύσεις σε διάφορα προβλήματα που τους απασχολούν ή γεγονότα που βιώνουν μέσω άλλων

πηγών πληροφόρησης και γνώσης πέρα από την επιστήμη, τους θεσμούς και τις αρχές στις οποίες θα στρέφονταν στο παρελθόν. Το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ αποτελούν μία από αυτές τις πηγές. Ακριβώς επειδή τα περιβάλλοντα αυτά λειτουργούν σε πλαίσιο ελευθερίας με αποτέλεσμα την ανεξέλεκτη παραγωγή πληροφοριών, αλλά και την αδυναμία ελέγχου αυτών, ψευδείς ειδήσεις και θεωρίες συνωμοσίας βρίσκουν εύφορο έδαφος για τη διάδοσή τους.

Σύμφωνα με τον Arnett (2000), οι νέοι που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18 – 25 ετών διάγουν μία μεταβατική περίοδο ανάμεσα στην εφηβεία και την ενηλικίωση, κατά την οποία διερευνούν την ταυτότητα τους και πειραματίζονται με νέους ρόλους και εμπειρίες σε επίπεδο εργασίας, σχέσεων αλλά και άποψης για τον κόσμο. Υπό την έννοια αυτή, αναμένεται η ηλικιακή αυτή ομάδα να δείχνει έντονη τάση προς την αμφισβήτηση της κοινωνικής πραγματικότητας όπως αυτή παρουσιάζεται, αλλά και απέναντι σε όσους καθορίζουν ή επηρεάζουν την πραγματικότητα αυτή. Επιπλέον, η ομάδα αυτή, όπως δείχνουν στατιστικές αλλά και αποτελέσματα επιστημονικών ερευνών, κάνει έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή διερευνά αν η ηλικιακή ομάδα των νέων ετών 18-25 έλκεται, κατά την περιήγησή της στα ψηφιακά περιβάλλοντα, από θεωρίες συνωμοσίας και τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τις εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων, όπως αυτές προβάλλονται και υποστηρίζονται από τις θεωρίες συνωμοσίας με ιδιαίτερη έμφαση στην ανακάλυψη μιας κρυφής αλήθειας. Προφανώς το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο λειτουργεί η ομάδα αυτή αλλά και η χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ λαμβάνονται υπόψη ως παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοχή θεωριών συνωμοσίας.

Η διατριβή αποτελείται από πέντε (5) κεφάλαια, εκ των οποίων τα δύο (2) πρώτα εστιάζουν σε μια συζήτηση, στη βάση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, για τα ζητήματα των θεωριών συνωμοσίας, των αιτιών αποδοχής τους, την διάχυση τους μέσα από τα παραδοσιακά μέσα και τα σύγχρονα μέσα και για την σχέση των νέων με το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ. Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο της διατριβής επιχειρείται μια προσέγγιση στο θέμα του ορισμού των θεωριών συνωμοσίας, παρουσιάζεται σύντομα η ιστορία τους στην Δύση, τα αίτια αποδοχής τους, ο τρόπος διάχυσής τους μέσα από τα ΜΜΕ, το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ, ενώ περιγράφονται εν συντομία γνωστές θεωρίες συνωμοσίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά της

υπό εξέταση ηλικιακής ομάδας και στη σχέση των νέων με το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο ερευνητικό πρόβλημα, στην ομάδα στόχο, περιγράφοντας επιπλέον την ερευνητική διαδικασία και το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην υλοποίηση της έρευνας. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας ανά θεματική του ερωτηματολογίου με αναφορά αρχικά σε περιγραφικά δεδομένα και στη συνέχεια σε αποτελέσματα συσχέτισης μεταξύ μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα. Στο τελευταίο, πέμπτο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής, καταγράφονται τα συμπεράσματα της ερευνητικής διαδικασίας. Μετά τις βιβλιογραφικές αναφορές ακολουθούν δύο (2) Παραρτήματα. Στο πρώτο περιλαμβάνεται το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα και στο δεύτερο οι πίνακες αποτελεσμάτων.

Κεφάλαιο 1

Θεωρίες Συνωμοσίας

Οι θεωρίες συνωμοσίας αποτελούν ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα. Αν και κάθε μια από αυτές αναλύει και ερμηνεύει ένα φαινόμενο, ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις φαίνεται ότι η αφετηρία είναι η ίδια, η αμφισβήτηση δηλαδή της πραγματικότητας όπως παρουσιάζεται. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι θεωρίες συνωμοσίας αποτελούν ένα σημαντικό ερευνητικό πεδίο για αρκετούς ερευνητές. Κι αυτό όχι επειδή οπωσδήποτε αυξήθηκε ο αριθμός των θεωριών, αλλά επειδή η κοινωνική πραγματικότητα έγινε περισσότερο ρευστή, αμφίσημη, συχνά επικίνδυνα απρόβλεπτη, ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκαν οι πηγές πληροφόρησης των κοινωνικών δρώντων.

1.1 Θεωρίες Συνωμοσίας: Μια εναλλακτική ερμηνεία της πραγματικότητας ή μια πλάνη;

Ο 21^{ος} αιώνας καθώς και οι τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου χαρακτηρίζονται από την ραγδαία ανάπτυξη του Διαδικτύου και εφαρμογών που λειτουργικά βασίζονται σε αυτό όπως τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ). Το γεγονός αυτό παρέχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της πολυφωνίας, την αύξηση των διαθέσιμων πηγών πληροφόρησης, αλλά ταυτόχρονα και την αύξηση των ειδήσεων αμφίβολης προέλευσης, των ψευδών ειδήσεων και των διαύλων διάδοσης των θεωριών συνωμοσίας.

Οι θεωρίες συνωμοσίας είναι γύρω μας. Όλοι έχουμε ακούσει σε κάποια στιγμή της ζωής μας πως μυστικές δυνάμεις ή μυστικές κοινωνίες κυριαρχούν στον κόσμο (Stæhr, 2014). Μάλιστα, διαφορετικοί παράγοντες δρουν μυστικά κάθε φορά για την επίτευξη στόχων είτε παράνομων, είτε κακόβουλων (Abalakina-Paap & Stephan, 1999).

Το φαινόμενο των θεωριών συνωμοσίας δεν είναι καινούργιο, παρόλο που η μετά-μοντέρνα εποχή πρόσφερε εύφορο έδαφος στην διάδοσή τους. Οι θεωρίες συνωμοσίας αποτελούν μέρος της δυτικής κουλτούρας για αιώνες και εντοπίζονται ακόμη και στο κινήγι μαγισσών στην Μεσαιωνική Ευρώπη, στις Χριστιανικές Σταυροφορίες στον Πρώιμο Μεσαίωνα και στις θεωρίες για τις μυστικές κοινωνίες των Rosicrucian's και των Illuminati (Pipes, 1997; Wood & Douglas, 2015). Τις τελευταίες δεκαετίες όμως έχουν διαφοροποιηθεί (Aupers, 2012). Ειδικά, από το 1960 και έπειτα η προσοχή των θεωριών έχει μετατοπιστεί από τις μυστηριώδεις δυνάμεις της φύσης στις δυνάμεις που δρουν στις σύγχρονες κοινωνίες, όπως το κράτος, τις κυβερνήσεις, τα θεσμικά όργανα, τους πολιτικούς ή ακόμα και τους επιστήμονες (Knight, 2000).

Τα τελευταία χρόνια, πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να ορίσουν το φαινόμενο των θεωριών συνωμοσίας. Μερικοί από τους ορισμούς που έχουν δοθεί είναι οι ακόλουθοι:

- Μια θεωρία συνωμοσίας ορίζεται ως μια προτεινόμενη εξήγηση κάποιου ιστορικού γεγονότος ή γεγονότων με όρους ενός σημαντικού αιτιώδους παράγοντα, μίας κλειστής ομάδας ανθρώπων δηλαδή που δρα μυστικά (Keeley, 1999:116).
- Μια θεωρία συνωμοσίας ορίζεται ως μια προσπάθεια εξήγησης κάποιων γεγονότων ή πρακτικών με σημείο αναφοράς τις μηχανογραφίες ισχυρών ανθρώπων που επιδιώκουν να αποκρύψουν τον ρόλο τους μέχρι την επίτευξη του στόχου τους (Sunstein & Vermeule, 2009:205).
- Μια θεωρία συνωμοσίας ορίζεται μέσα από ένα πολιτισμικό πλαίσιο ανάλυσης ως μια συλλογή πληροφοριών που συνδέει τα μέσα επιβολής και δύναμης με ενέργειες βασισμένες στον άξονα της δημοσιότητας και μυστικότητας (Dean, 2000).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι θεωρίες συνωμοσίας μπορούν να ερμηνευτούν ως η «άλλη» εξήγηση κάποιων ιστορικών γεγονότων ή φαινομένων με τον κύριο παράγοντα να μένει κρυφός πίσω από αυτά. Υπό την έννοια αυτή συνιστούν μια εναλλακτική ερμηνεία της πραγματικότητας που γίνεται κυρίαρχη για όσους την ασπάζονται. Αντιθέτως φαίνεται να καταγράφονται ως πλάνη για όσους αποδέχονται την επίσημη εξήγηση.

Όταν συμβεί ένα τρομερό γεγονός, οι περισσότεροι άνθρωποι δεν μπορούν με βάση τις γνώσεις τους να γνωρίζουν τα πραγματικά αίτια, όπως για παράδειγμα γιατί έχει

συντριβεί ένα αεροπλάνο ή γιατί ένας ηγέτης δολοφονήθηκε ή γιατί μια τρομοκρατική επίθεση ήταν επιτυχής. Ταυτόχρονα τα θέματα αυτά δίνουν πρόσφορο έδαφος για την δημιουργία θεωριών συνωμοσίας. Σε κάποιους ανθρώπους, οι θεωρίες θα φανούν εύλογες καθώς θα δίνουν διέξοδο στην οργή τους ή τις απορίες τους. Επιπλέον, είναι πιθανό οι άνθρωποι να αναζητούν τα αίτια τρομερών γεγονότων για να δικαιολογήσουν τις συναισθηματικές τους καταστάσεις και να αποδώσουν τα γεγονότα αυτά σε μία σκόπιμη δράση (Sunstein et al., 2009).

Η εξέλιξη των θεωριών συνωμοσίας μπορεί να εξηγηθεί στο πλαίσιο των ανθρώπινων αμφιβολιών σχετικά με την εγκυρότητα των ισχυρισμών της επιστημονικής κοινότητας και την ανασφάλεια προς τα κυβερνώντα συστήματα (πολιτικά ή οικονομικά). Οι θεωρίες συνωμοσίας φαίνεται να αποτελούν έτσι πολιτιστικές απαντήσεις στις ανησυχίες των ανθρώπων. Δεδομένου ότι «οι άνθρωποι υποπτεύονται την γνώση που προέρχεται από επίσημους θεσμούς και εμπειρογνώμονες» (Van Zoonen, 2012: 56) αναζητούν εναλλακτικές εκδοχές μέσω άλλων πηγών πληροφόρησης και γνώσης. Οι θεωρίες συνωμοσίας προτιμούν μάλιστα μία συγκεκριμένη επικοινωνιακή στρατηγική η οποία δεν περιλαμβάνει επιστημονικά στοιχεία, αλλά μία αφήγηση (Guidrya et al., 2015) την οποία στηρίζουν επιχειρήματα με αντιθετική ερμηνεία.

Ορισμένες θεωρίες συνωμοσίας που αφορούν το ίδιο θέμα δεν υποστηρίζουν η μία την άλλη, αλλά είναι αμοιβαία αντιφατικές εξηγήσεις. Για παράδειγμα, υπάρχουν θεωρίες που υποστηρίζουν πως η πριγκίπισσα Diana σκοτώθηκε από το M16, ενώ άλλες πως σκοτώθηκε από αντιπάλους του Mohammend Al-Fayed και άλλες που υποστηρίζουν πως η ίδια σχεδίασε τον θάνατο της ώστε αυτή και ο σύντροφός της να απομονωθούν. Άλλες θεωρίες υποστηρίζουν πως ο Osama Bin Laden σκοτώθηκε γύρω στο 2000, ενώ άλλες πως είναι ακόμη ζωντανός (Douglas et al., 2012).

Η εξάπλωση των θεωριών συνωμοσίας στην Δύση, παρουσιάζεται, μέσα από την βιβλιογραφία, ως μία γενικευμένη δυσπιστία η οποία “είναι ενσωματωμένη στην πολιτιστική λογική του νεωτερισμού και παράγεται από διαδικασίες του εκσυγχρονισμού” (Aupers, 2012: 22). Μέσα από την δυσπιστία αυτή, έχει δημιουργηθεί μία νέα υπό – κουλτούρα, χαρακτηριστικό της μεταμοντέρνας εποχής (Jameson, 1991; Aupers, 2012) που κερδίζει την προσοχή μεταξύ των πολιτών καθιστώντας την κουλτούρα της συνωμοσίας ως μία μορφή εμμονής (Knight, 2000).

1.2 Αναζήτηση των αιτιών αποδοχής των θεωριών συνομοσίας

Τα τελευταία είκοσι (20) χρόνια υπήρξε ένα κύμα ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος για τις θεωρίες συνομοσίας, με συστηματικές μελέτες για τους ανθρώπους που αποδέχονται τις θεωρίες αυτές ή για τους κοινωνικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην αποδοχή τους (Stempel, Hargrove & Stempel, 2007).

Οι ερευνητές προσπαθούν να αναλύσουν έτσι το φαινόμενο των θεωριών συνομοσίας από πολλές και διαφορετικές σκοπιές, όπως για παράδειγμα την ατομική ψυχολογία, το επίπεδο μόρφωσης και τον χρόνο ενασχόλησης στο Διαδίκτυο. Ένα ερώτημα το οποίο θεωρείται σημαντικό να απαντηθεί είναι γιατί οι άνθρωποι αποδέχονται τις θεωρίες συνομοσίας που αποδεικνύονται ψευδείς, καθώς τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι ανύπαρκτα ή αδύναμα.

Με βάση την ατομική παθο-ψυχολογία υποστηρίζεται πως οι θεωρίες συνομοσίας είναι παράγωγο μιας ψυχικής ασθένειας και σίγουρα κάποιοι άνθρωποι είτε αυτοί που πλάθουν τις θεωρίες είτε αυτοί που τις υιοθετούν είναι ψυχικά ασθενείς. Η άποψη αυτή δεν μπορεί να υιοθετηθεί πλήρως, καθώς αν και υπάρχουν θεωρίες οι οποίες είναι αποδεκτές από ανθρώπους σε ολόκληρο τον κόσμο, είναι αδύνατο να υποστηριχθεί πως τα περισσότερα μέλη της κοινωνίας πάσχουν από κάποια ψυχική ασθένεια. Οι πιο σημαντικές θεωρίες συνομοσίας περιορίζονται σε όσους πάσχουν από κάποια παθολογία (Sunstein et al, 2009). Σημαντικό παράγοντα στη μελέτη των θεωριών συνομοσίας αποτέλεσαν οι ψυχολογικές λειτουργίες των ατόμων. Αν και δεν υπάρχει πλήρης συναίνεση για το ποιες είναι οι λειτουργίες αυτές, ορισμένες μελέτες υποδηλώνουν ότι η ανάγκη εκπλήρωσης της μοναδικότητας (Imhoff & Lalberty, 2017; Wood et al., 2012) ή η αντιμετώπιση της υπαρξιακής απειλής (Newheiser, Farias & Tausch, 2011) είναι σημαντικοί παράγοντες στην αποδοχή θεωριών συνομοσίας.

Η αποδοχή θεωριών συνομοσίας σχετίζεται και με άλλους παράγοντες, πέραν των ψυχολογικών. Ο πολιτικός προσανατολισμός πιστεύεται πως επηρεάζει την αποδοχή των θεωριών συνομοσίας (Leman & Cinnirella, 2013). Ο Van Zoonen δηλώνει πως πολλοί παρατηρητές θεωρούν το κίνημα που δίνει έμφαση στην προσωπική εμπειρία ως πηγή γνώσης «αναπόσπαστο μέρος του νέου δεξιού λαϊκισμού που έχει εμφανιστεί

σε ορισμένες χώρες» (2012: 62). Η άποψη αυτή στηρίζεται και από τους Abalakin-Paar et al. (1999) και Swami & Furnham (2012), ενώ ο Altemeyer (1988) υποστηρίζει ότι άτομα που κατατάσσονται στην δεξιά τείνουν να απορρίπτουν περισσότερο τις θεωρίες συνωμοσίας. Ο αντί-ελιτισμός που αποτελεί μία από τις διαστάσεις του λαϊκισμού, καθώς και η δυσπιστία στους εμπειρογνώμονες σχετίζονται με την υποστήριξη των θεωριών συνωμοσίας (Oliver & Rahn, 2016; Stempel et al., 2007). Άτομα με συνωμοτική κοσμοθεωρία είναι πιο επιρρεπή στις θεωρίες συνωμοσίας (Uscinski et al., 2016) αλλά σε συνδυασμό και με άλλα χαρακτηριστικά τους, όπως την κομματική τοποθέτηση. Οι θεωρίες συνωμοσίας οδηγούν τελικά τους ανθρώπους σε αμφιβολίες για τις κυβερνητικές επικοινωνίες, τις επιστημονικές συναινέσεις και τα ιστορικά γεγονότα (Marietta & Barker, 2018).

Ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο ερμηνεύει, αποδέχεται ή αμφισβητεί στοιχεία επηρεάζει την αποδοχή των θεωριών συνωμοσίας με τις μεταβλητές της εμπιστοσύνης και της πεποίθησης να αποτελούν σημαντικούς παράγοντες (Leman & Cinnirella, 2013; Sunstein & Vermeule, 2009). Οι Leman & Cinnirella έδειξαν πως άτομα με «χαμηλά επίπεδα εμπιστοσύνης μπορεί εμπιστεύονται λιγότερο 'επίσημους' λόγους που σχετίζονται με πραγματικά γεγονότα, αλλά η χαμηλή εμπιστοσύνη τους δεν προδιαθέτει τους ανθρώπους να αποδώσουν μία θεωρία συνωμοσίας σε ένα γεγονός» (2013: 4). Η παραγωγή θεωριών συνωμοσίας είναι μία διαδικασία που σχετίζεται τελικά με τον τρόπο σκέψης (Miller et al., 2015). Οι Leman & Cinnirella υποστηρίζουν πως «μερικοί άνθρωποι μπορεί να έχουν πιο ανοικτό μυαλό σχετικά με ορισμένες εξηγήσεις για γεγονότα, ενώ άλλοι μπορεί να αναζητούν μία συνωμοτική εξήγηση» (2013: 1).

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας όπως η αίσθηση της αδυναμίας επηρεάζουν θετικά την αποδοχή των θεωριών συνωμοσίας (Whitson & Galinsky, 2008; Bruder et al., 2013; Goertzel, 1994). Οι Sunstein & Vermeule (2009) προτείνουν ότι άτομα ενσωματωμένα σε απομονωμένες ομάδες ή μικρά δίκτυα είναι εκτεθειμένα σε παραμορφωμένες πληροφορίες που ενσωματώνουν θεωρίες συνωμοσίας, άρα η διαθεσιμότητα και η πρόσβαση στις συγκεκριμένες πληροφορίες μπορεί να επηρεάσουν την αποδοχή των θεωριών αυτών. Οι Uscinski et al. (2016) και Gebauer et al. (2016) ισχυρίζονται ότι ο επηρεασμός ενός ατόμου από πληροφορίες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ατομικές του προθέσεις να αποδεχτεί μία θεωρία συνωμοσίας.

Η έκφραση θυμού ή απογοήτευσης επηρεάζουν επίσης την αποδοχή των θεωριών συνωμοσίας. Οι Sunstein & Vermeule δηλώνουν «όταν οι άνθρωποι είναι ιδιαίτερα θυμωμένοι ή φοβισμένοι, είναι πιο πιθανό να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένες φήμες και να τις διαδώσουν και σε άλλους» (2009: 216). Ο Goertzel έδειξε ότι η τάση αποδοχής των θεωριών συνωμοσίας συσχετίζεται με αισθήματα ανασφάλειας για την ανεργία. Έτσι, τόσο η ανασφάλεια όσο και το άγχος σχετίζονται άμεσα με την τάση των ανθρώπων να αποδέχονται και να πιστεύουν στις θεωρίες συνωμοσίας (Van Prooijen & Acker, 2015; Goertzel, 1994).

Ταυτόχρονα, η αποδοχή θεωριών συνωμοσίας σχετίζεται με το βαθμό της γνώσης για ένα θέμα. Πολλοί άνθρωποι ενώ στερούνται προσωπικών ή άμεσων πληροφοριών για ένα θέμα, στηρίζονται σε αυτά που πιστεύουν οι άλλοι. Υπάρχουν, έτσι, άνθρωποι με 'παραβατική επιστημολογία' που γνωρίζουν πολύ λίγα πράγματα και αυτά που γνωρίζουν είναι λάθος (π.χ εξτρεμιστές) (Sunstein et al, 2009).

Ένα άλλο ερώτημα, πέραν των παραγόντων αποδοχής θεωριών συνωμοσίας, το οποίο απασχολεί τους ερευνητές είναι το πως αρχίζουν οι θεωρίες αυτές. Φαίνεται πως κάποιες θεωρίες συνωμοσίας «φουσκώνουν» αυθόρμητα και εμφανίζονται σχεδόν ταυτόχρονα σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Άλλες θεωρίες συνωμοσίας φαίνεται πως ξεκινούν και εξαπλώνονται από πρόθεση, καθώς είτε άμεσα είτε έμμεσα κάποιοι επωφελούνται από την διάδοση των συγκεκριμένων θεωριών. Ερώτημα το οποίο αποτελεί, επίσης, σημαντικό ερευνητικό κίνητρο είναι γιατί με μερικές θεωρίες οι άνθρωποι ασχολούνται για αρκετό χρονικό διάστημα, ενώ με κάποιες άλλες λιγότερο και αυτές εξαφανίζονται με την πάροδο του χρόνου (Sunstein et al, 2009).

1.3 Διάχυση των Θεωριών Συνωμοσίας. Ο ρόλος των παραδοσιακών και των σύγχρονων μέσων

Αν και οι θεωρίες συνωμοσίας δεν είναι νέο φαινόμενο, καθώς κάποιες από αυτές έχουν τις ρίζες τους σε προηγούμενες περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας, από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα παρατηρείται μια έξαρση σ' αυτές που φαίνεται να σχετίζεται αρχικά με τον κινηματογράφο και την τηλεόραση και σήμερα με το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως περιβάλλοντα διάχυσης των θεωριών αυτών.

1.3.1 Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Η μαζική προσοχή σε θεωρίες συνωμοσίας ευνοήθηκε από τα ΜΜΕ κατά την δεκαετία του 1970 στην Αμερική. Τα ΜΜΕ είχαν καλλιεργήσει την δυσπιστία προς όσους κατείχαν την εξουσία και προκάλεσαν έτσι την ευαισθησία του πληθυσμού για θεωρίες συνωμοσίας μέσω γνωστών ταινιών όπως το *The Parallax View* (1974), το *Three Days of the Condor* (1974) και το *All the President's Men* (1967). Άλλες θεωρίες συνωμοσίας προωθήθηκαν μέσα από βιβλία καταλήγοντας αργότερα σε κινηματογραφικές παραγωγές όπως για παράδειγμα ο κώδικας Da Vinci, οι illuminati, το 24, το *Profiler*, το *The matrix* και το *X-Files* οδηγώντας τους ανθρώπους να πιστεύουν ότι ζουν σε μία ψεύτικη πραγματικότητα και ότι η αλήθεια είναι αόρατη (Aupers, 2012). Άλλοι ερευνητές όπως ο Stæhr (2014) εστιάζουν στο ρόλο της μουσικής στην προώθηση θεωριών συνωμοσίας. Ως παράδειγμα αναφέρεται μάλιστα ραπ συγκρότημα στην Δανία που ασχολήθηκε με το φαινόμενο των Illuminati .

Στα ΜΜΕ οι δημοσιογράφοι έχουν την δυνατότητα να δημοσιεύσουν και πληροφορίες που δεν έχουν τεκμηριωθεί πλήρως, αφού δεν είναι αναγκασμένοι να ακολουθούν ακαδημαϊκά ή επιστημονικά κριτήρια στις διαδικασίες παρουσίασης του θέματος, αν και η δημοσιογραφία οφείλει να ελέγχει τις πηγές της. Πολλές φορές καθώς τα ΜΜΕ λειτουργούν με κύριο κίνητρο τα κριτήρια της αγοράς, διαπιστώνεται πως αν ένα μέσο αναπαράγει μία φήμη, τότε και τα υπόλοιπα θα ακολουθήσουν στην αναπαραγωγή της. Μάλιστα, συχνά δεν απαιτείται μια θεωρία να είναι πλήρως τεκμηριωμένη για να δημοσιευθεί, αρκεί να υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να δει το φως της δημοσιότητας. Ακόμη κι αν δεν είναι έγκυρη, εάν δημοσιευθεί στα ΜΜΕ, υπάρχει η περίπτωση να αντιμετωπιστεί από το κοινό ως έγκυρη (Raikka, 2009).

Η στροφή των ΜΜΕ στην παρουσίαση θεωριών συνωμοσίας προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από τον ίδιο τον στόχο των ΜΜΕ να κερδίσουν μεγάλο ποσοστό του κοινού, το οποίο ούτως ή άλλως επικεντρώνεται στην προώθηση διαφωνιών, συγκρούσεων και αντιζηλιών. Έτσι, όπως προτείνει ο Aupers (2012) «τα ΜΜΕ έχουν κάνει αμφισβητήσεις διαφανείς και διαθέσιμες για ένα μεγαλύτερο κοινό, το οποίο είναι λιγότερο μορφωμένο».

Ωστόσο, καθώς τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης σχεδόν πάντα θεωρούνται η φωνή του επίσημου θεσμικού λόγου, οι πολίτες πλέον τα επικρίνουν ως μηχανισμούς εξουσίας

και χειραγώγησης, αναγνωρίζοντας την δημοκρατική προοπτική των νέων μέσων. Ταυτόχρονα, η αξιοπιστία των ΜΜΕ μειώνεται λόγω των σκανδάλων στα οποία ενεπλάκησαν σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ παράλληλα το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ κερδίζουν την εμπιστοσύνη των ανθρώπων καθιστώντας τα πηγές πληροφόρησης (Aupers, 2012). Έτσι τα παλαιά μέσα ενημέρωσης οδηγούνται σε μια μορφή παρακμής λόγω των νέων μορφών πληροφόρησης και επικοινωνίας και μάλιστα φαίνεται να βιώνουν μια κατάσταση απειλής λόγω της έξαρσης της χρήσης του Διαδικτύου από τα τέλη ήδη της δεκαετίας του 1990 (Nguyen & Wester, 2006).

1.3.2 Το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Ο 21^{ος} αιώνας καθώς και οι τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα χαρακτηρίζονται από την έκρηξη στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών με ιδιαίτερη αναφορά στο Διαδίκτυο και τις εφαρμογές που βασίζονται σε αυτό, όπως τα ΜΚΔ. Κύριο αποτέλεσμα της αλλαγής αυτής είναι ο επηρεασμός στον τρόπο αλληλεπίδρασης των ανθρώπων, λόγω της διαφοροποίησης στην αναπαραγωγή και την ανάκτηση των πληροφοριών. Αναμφισβήτητα, στο νέο αυτό πλαίσιο δεν θα μπορούσαν να απουσιάζουν οι πηγές αμφίβολης φύσης όσον αφορά το περιεχόμενο και την εγκυρότητα τους. Στις μέρες μας, οι ψευδείς ειδήσεις και οι θεωρίες συνωμοσίας βρίσκουν εύφορο έδαφος σε ψηφιακούς χώρους καθώς οι χρήστες τους υιοθετούν το ψηφιακό περιεχόμενο χωρίς να το εξετάσουν ως προς την εγκυρότητα του.

Ο όρος ΜΚΔ αναφέρεται σε πλατφόρμες επικοινωνίας ανθρώπων μέσω διαδικτυακών κοινοτήτων. Τα ΜΚΔ (π.χ Facebook, YouTube LinkedIn, Twitter, Instagram, κλπ) συνιστούν έτσι ένα επικοινωνιακό περιβάλλον που προωθεί την κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων που δημιουργούν, μοιράζονται ή ανταλλάσσουν πληροφορίες και ιδέες μέσα σε εικονικές κοινότητες και δίκτυα. Σήμερα αποτελούν κυρίαρχο κομμάτι της καθημερινής πληροφόρησης και συνυπάρχουν με τα ΜΜΕ ή σε ορισμένες περιπτώσεις υποκαθιστούν αυτά ως πηγές πληροφόρησης. Κύριο χαρακτηριστικό των ΜΚΔ είναι το ότι οι χρήστες τους μπορούν να επικοινωνούν και να μοιράζονται πληροφορίες με άλλους οπουδήποτε κι αν βρίσκονται, χωρίς τους περιορισμούς που επέβαλαν οι προηγούμενες μορφές επικοινωνίας.

Όσοι ενημερώνονται από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ εκτίθενται συχνά σε ψευδείς ή παραπλανητικές ειδήσεις, όπως σε φάρσες, φήμες, θεωρίες συνωμοσίας,

κατασκευασμένες αναφορές, τίτλους με δόλωμα κλπ. Τα κίνητρα της κίνησης αυτής είναι το ότι η κυκλοφορία ψευδών ειδήσεων κερδίζει πιο εύκολα από τις διαφημίσεις, χωρίς να παραγνωρίζονται και ισχυρά πολιτικά κίνητρα. Η μαζική εξάπλωση ψευδών ειδήσεων έχει χαρακτηριστεί ως ένας παγκόσμιος κίνδυνος. Υπάρχουν, μάλιστα, περιπτώσεις που ψευδείς ειδήσεις μπορούν να επηρεάσουν εκλογικά αποτελέσματα και να απειλήσουν την Δημοκρατία. Επιπλέον, η παραπληροφόρηση από τα ΜΚΔ έχει οδηγήσει συχνά σε επικίνδυνες αποφάσεις για την υγεία ή ακόμη και σε θέματα οικονομίας (πχ. χειραγώγηση της χρηματιστηριακής αγοράς). Μέσω ψεύτικων λογαριασμών γίνεται συχνά η δημοσίευση περιεχομένου το οποίο καταλώνεται από χρήστες των ΜΚΔ. Καθώς δε οι άνθρωποι τείνουν να εμπιστεύονται τις κοινωνικές επαφές τους, η δημοσίευση περιεχομένου που έχει γίνει αποδεκτό από αυτές συμβάλλει περισσότερο στο να το αποδεχθούν οι ίδιοι και να δημοσιεύσουν μια ψευδή είδηση (Shao et al., 2017).

Στην σημερινή ψηφιακή κοινωνία, με την ευρεία γκάμα ειδήσεων και πληροφοριών που προσφέρουν ανταγωνιστικές εκδοχές της αλήθειας και όπου οι αμφίβολες ειδήσεις κοινοποιούνται ευρέως και γρήγορα μέσω των ΜΚΔ, το κοινό έχει συχνά δυσκολία στην διαφοροποίηση ανάμεσα στο καλό και το κακό, γεγονός που έχει οδηγήσει σε εκκλήσεις για αυξημένη παιδεία. Επίσης, δεν είναι νέο δεδομένο ότι οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις επηρεάζουν την διάδοση των ειδήσεων και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν γίνει βάση στο πως οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τις ειδήσεις είτε έμμεσα από φίλους είτε από οργανισμούς ειδήσεων (Hermida et al., 2012). Τα ΜΚΔ συμβάλλουν στη διάδοση φημών σε ομοιογενή σύνολα ατόμων, αλλά δεν βοηθούν απαραίτητα στη διόρθωση των ψευδών πληροφοριών (Shin et al., 2016). Μάλιστα, οι παραπλανητικές αναρτήσεις είναι συχνά πιο δημοφιλείς από τις αναρτήσεις με ακριβείς πληροφορίες, όπως συνέβη με τις αναρτήσεις στο Facebook που περιέχουν πληροφορίες σχετικά με τον ιό Zika το 2016 (Sharma et al., 2017).

Ο Clarke (2007) υποστήριξε ότι ενώ το Διαδίκτυο μπορεί να διευκολύνει την ταχεία εξάπλωση περισσότερων θεωριών συνωμοσίας, αυτό δεν σημαίνει ότι βοηθά και στην ανάπτυξη των θεωριών συνωμοσίας. Η ταχύτητα διάδοσης μπορεί ακόμη και να καθυστερήσει την πρόοδο των θεωριών συνωμοσίας. Επιπλέον, ισχυρίζεται πως το Διαδίκτυο μπορεί να είναι υπεύθυνο για τον περιορισμό θεωριών συνωμοσίας καθώς

δυναμικά κρίσιμες φωνές είναι διαθέσιμες για να απορρίψουν αμέσως ισχυρισμούς συνωμοσίας με αποδεικτικά στοιχεία.

Οι Uscinski et al. (2018) υποστηρίζουν πως το Διαδίκτυο, για διάφορους λόγους, μπορεί να μην συνιστά απαραίτητα εύφορο έδαφος για τις θεωρίες συνωμοσίας όπως πολλοί πιστεύουν. Πρώτον, στις Δυτικές χώρες ιστότοποι με μεγάλη επισκεψιμότητα δεν αφιερώνουν θέματα στις θεωρίες συνωμοσίας και οι ιστότοποι αφιερωμένοι στην συνομωσιολογία δεν τυγχάνουν ιδιαίτερης επισκεψιμότητας. Υπάρχουν αρκετές ιστοσελίδες αφιερωμένες στις θεωρίες συνωμοσίας, αλλά είναι πιθανό πως οι άνθρωποι που αναζητούν αυτές τις σελίδες έχουν μία προδιάθεση προς τις θεωρίες συνωμοσίας. Όσον αφορά το διαδικτυακό πληροφοριακό περιβάλλον, οι Uscinski και Parent (2014) εξέτασαν ειδήσεις και δημοσιεύσεις σε blogs κατά την διάρκεια ενός έτους για να διερευνήσουν πως το Διαδίκτυο συζητά τις θεωρίες συνομωσίας. Μεγάλο μέρος του περιεχομένου ήταν αρνητικό, υποδηλώνοντας ότι αν κάποιος απλώς αναζητούσε νέα από το Διαδίκτυο, είχε αρνητική προδιάθεση για τις θεωρίες συνωμοσίας. Επιπλέον, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι άνθρωποι είναι πιο επιρρεπείς στη συνωμοσία τώρα, σε σύγκριση με το παρελθόν προ Διαδικτύου. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπήρξε συνολική αύξηση των θεωριών συνομωσίας ή ότι το Διαδίκτυο είναι υπεύθυνο για την άνοδο αυτή. Οι Uscinski et al. (2018) υποστηρίζουν πως οι θεωρίες συνωμοσίας εξαπλώνονται στο Διαδίκτυο, αλλά σπάνια με τους τρόπους που θεωρούνται δημοφιλείς. Φαίνεται ότι οι θεωρίες συνωμοσίας αν και δεν προωθούνται από άτομο σε άτομο μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης όπως πιστεύεται (DeWitt, Atkinson & Wegner, 2018), τείνουν, ωστόσο, να διοχετεύονται και να διατηρούνται στις ψηφιακές κοινότητες που ήδη συμφωνούν μαζί τους (Metaxas & Finn, 2017; Sunstein & Vermeule, 2009).

1.4 Γνωστές Θεωρίες Συνωμοσίας

Αν και οι ερευνητές των θεωριών συνομωσίας επικαλούνται σειρά παραγόντων για την γένεση αυτών (πχ. απαξίωση του θεσμικού λόγου και της επιστήμης, ακόμη και ψυχολογικούς παράγοντες) φαίνεται ότι πίσω από όλα αυτά λειτουργεί ως αίτιο διατύπωσης των θεωριών συνομωσίας και κίνητρο προσέλκυσης σε αυτές η άποψη ότι *‘τίποτα δεν είναι όπως φαίνεται’*. Οι θεωρίες συνωμοσίας και η κουλτούρα των θεωριών συνωμοσίας εκτείνονται σε βάθος χρόνου, ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες τείνουν από

ένα αποκλίνον φαινόμενο να γίνουν πιο συνήθεις και γνωστές από τα μέσα ενημέρωσης (Stæhr, 2014).

1.4.1 Οι άνθρωπος δεν πάτησε ποτέ στην Σελήνη

Οι αποστολές «Απόλλων» που έγιναν από τον Ιούλιο του 1963 έως και τον Δεκέμβριο του 1972 με στόχο την προσγείωση στη Σελήνη υποστηρίζεται πως ήταν εικονικές, αποτέλεσμα σκευωρίας της Αμερικανικής κυβέρνησης με ευθύνη της NASA. Οι υποστηρικτές της θεωρίας πως οι άνθρωποι δεν πάτησαν ποτέ στην Σελήνη υποστηρίζουν πως η Αμερική δεν είχε την τεχνολογική επάρκεια να πραγματοποιήσει το ταξίδι αυτό, ωστόσο επιθυμούσε να κατασκευάσει την παγκόσμια εντύπωση πως προπορευόταν της Σοβιετικής Ένωσης. Η φωτογραφία που παρουσιάζει την προσγείωση στο φεγγάρι υποστηρίζεται πως λήφθηκε σε ένα στούντιο στο Hollywood (Lewandowsky, Oberauer & Gignac, 2013).

1.4.2 Η υπόθεση του Ρόσγουελ

Το 1947 κοντά στην περιοχή του Ρόσγουελ, στο Μεξικό, έγινε ανάκτηση ενός αντικειμένου το οποίο έτυχε έντονης φημολογίας και αμφισβήτησης. Πολλοί πιστεύουν ότι τα συντρίμια ανήκαν σε εξωγήινο σκάφος, το οποίο κατέπεσε στην περιοχή και η εύρεσή του συγκαλύφθηκε από τον Αμερικανικό στρατό. Ο Parker αναφέρει ότι το περιστατικό του Ρόσγουελ ήταν πλαστό, κατασκευασμένο από την Αμερικανική κυβέρνηση. Στόχος της ενέργειας αυτής ήταν να πειστούν άλλες κυβερνήσεις ότι η ΗΠΑ είχαν εξωγήινη τεχνολογία, γεγονός που θα επέτρεπε να κερδίσουν ένα στρατηγικό πλεονέκτημα σε κάθε πιθανή εχθροπραξία (Parker, 2001).

1.4.3 Οι Illuminati

Οι Illuminati αναφέρονταν σε μια μυστική κοινωνία στην Βαραβία που εντοπίστηκε το 1776 από τον καθηγητή Δικαίου Adam Weisshaupt (Byford, 2011) και μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως μια 'παγκόσμια ελίτ' (Locke, 2009). Η κοινωνία των Illuminati φαίνεται πως ανταποκρινόταν σε μία προοδευτική κοινωνική ομάδα που υποστήριζε τις αξίες του Διαφωτισμού και στόχευε, μεταξύ άλλων, στο να θέσει τέλος στα βασανιστήρια και στις δοκιμασίες των μαγισσών, εστιάζοντας παράλληλα και στην βελτίωση της εκπαίδευσης. Σήμερα, θεωρείται πως οι Illuminati βρίσκονται πίσω από την παγκόσμια διαφθορά της κοινωνίας, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, την αμερικάνικη κινηματογραφική βιομηχανία και την μουσική βιομηχανία (Byford, 2011).

Για αυτή την μυστική κοινωνία που θεωρείται ότι στόχο είχε να κυβερνήσει τον κόσμο υπάρχουν διάφορες ιστορίες στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (π.χ βίντεο στο YouTube) που καταγράφουν ακόμη και πολιτικούς και άλλους επώνυμους που φέρεται να σχετίζονται με τους Illuminati (Stæhr, 2014). Ταυτόχρονα, εμφανίζονται διάφορα σύμβολα που σχετίζονται με τους Illuminati, αλλά φαίνεται πως επικρατέστερο είναι ένα ανθρώπινο μάτι μέσα σε ένα τρίγωνο ή κάποιο άλλο σχήμα.

1.4.4 Οι αεροψεκασμοί

Η θεωρία συνωμοσίας για τους αεροψεκασμούς στηρίζεται στην παρατήρηση ιχνών συμπύκνωσης που αφήνουν πίσω τους τα αεροπλάνα όταν βρίσκονται σε υψηλό υψόμετρο και προβάλλει το φαινόμενο αυτό ως αποτέλεσμα μυστικών προγραμμάτων με χημικές και βιολογικές ουσίες που υλοποιούνται από τις κυβερνήσεις. Στόχος του μυστικού προγράμματος είναι η μεγάλης κλίμακας κλιματική αλλαγή, η οποία ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη και έχει καταστροφικές συνέπειες για την οικολογία και την υγεία σε παγκόσμιο επίπεδο. Για την συγκεκριμένη θεωρία μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν επιστημονικές αποδείξεις οι οποίες να την στηρίζουν καθώς έχει λάβει ελάχιστη προσοχή από την ακαδημαϊκή κοινότητα (Cairns, 2016).

1.4.5 Η 11η Σεπτεμβρίου

Οι θεωρίες συνωμοσίας που αφορούν την επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και το Πεντάγωνο είναι πολλές και διαφορετικές. Η κύρια θεωρία επικεντρώνεται στο ότι η Αμερικανική κυβέρνηση -ίσως μαζί με άλλες κυβερνήσεις- είτε είχε γνώση είτε είχε προγραμματίσει την επίθεση, γνωστή ως 9/11, με απώτερο στόχο την προώθηση εσωτερικών (π.χ καταστολή των πολιτικών ελευθεριών) και εξωτερικών στόχων (π.χ πολέμους στο Ιράκ και Αφγανιστάν) (Swami, Chamarro-Premuzic & Furnham, 2010).

1.4.6 Η εξαφάνιση του Boeing 777

Το αεροπλάνο των Μαλαισιανών αερογραμμών με προορισμό το Πεκίνο εξαφανίστηκε τον Μάρτιο του 2014 λίγη ώρα μετά την απογείωσή του. Πιστεύεται πως το αεροπλάνο κατέπεσε στον Ινδικό ωκεανό και μέχρι σήμερα η εξαφάνιση του παραμένει ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια στην ιστορία της πολιτικής αεροπορίας. Για την περίπτωση αυτή υπάρχουν διάφορες θεωρίες συνωμοσίας. Μία εξ αυτών υποστηρίζει ότι το αεροπλάνο προσγειώθηκε στην αμερικανική στρατιωτική βάση στο νησί Diego Garcia, αφού μετέφερε πυρηνικά ή βιολογικά όπλα. Άλλη θεωρία υποστηρίζει πως η εξαφάνιση του

αεροσκάφους οφείλεται σε ηλεκτρονικό ή βιομηχανικό πόλεμο αφού στην πτήση υπήρχαν είκοσι (20) άτομα που εργάζονταν σε εταιρία υψηλής τεχνολογίας. Άλλη θεωρία υποστηρίζει πως το αεροσκάφος απήχθη από εξωγήνους (Golson, 2015).

1.4.7 Οι ιός Έμπολα

Ο ιός Έμπολα είναι μία θανατηφόρα επιδημία που εμφανίστηκε στην Δυτική Αφρική. Η εμφάνισή του συνοδεύτηκε με την ανάδυση μιας θεωρίας συνομοσίας σύμφωνα με την οποία η κυβέρνηση της Λιβερίας χρησιμοποίησε τον ιό Έμπολα για να αντλήσει χρήματα από διεθνείς χορηγούς και ότι τον εισήγαγε στην Δυτική Αφρική ως μέρος της δοκιμής ενός βιολογικού πολέμου. Μεταξύ των πιο διαδεδομένων φημών είναι ότι τα MME και η κυβέρνηση της Λιβερίας ψεύδονταν για την παρουσία του ιού Έμπολα – ότι ο ιός ήταν μύθος (Abramowitz et al., 2017).

1.4.8 Ο ιός HIV

Υποστηρίζεται πως ο ιός HIV είναι ανθρώπινο δημιούργημα με στόχο την μείωση του πληθυσμού και ειδικότερα των έγχρωμων στην Αμερική. Η σχετική θεωρία συνομοσίας προτείνει πως μέσα σε εργαστήρια, μια μυστική ομάδα από γιατρούς επενέβη στα γονίδια με στόχο να πληγούν κυρίως φτωχές χώρες ως απάντηση στον υπερπληθυσμό του πλανήτη (Bird & Bogart, 2005).

1.4.9 Οι εμβολιασμοί

Τις τελευταίες δεκαετίες η θνησιμότητα λόγω ασθενειών που έχουν ταλαιπωρήσει την ανθρωπότητα στο παρελθόν έχει μειωθεί λόγω των εμβολίων που έχουν παραχθεί για την κάθε ασθένεια. Ωστόσο, ένα άρθρο του 1998 δημιούργησε διάφορες αμφιβολίες τόσο για την χρησιμότητα των εμβολίων όσο και για την ασφάλεια τους, λόγω της σύνδεσης που προέβαλε μεταξύ του εμβολιασμού και του αυτισμού. Το σύγχρονο κίνημα του αντι-εμβολιασμού και οι θεωρίες συνομοσίας που περιβάλλουν τον εμβολιασμό βασίζονται στην θεώρηση πως οι φαρμακοβιομηχανίες για να έχουν μεγάλα κέρδη από την χορήγηση των εμβολίων, δωροδοκούν τους ερευνητές ώστε να αποκρύψουν τις αρνητικές συνέπειες αυτών, ενώ παράλληλα παραποιούν τα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των εμβολίων (Jolley & Douglas, 2014).

1.4.10 Η θεραπεία του καρκίνου

Ο καρκίνος είναι μία ασθένεια η οποία ταλαιπωρεί μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Για την ασθένεια αυτή δεν υπάρχει θεραπεία μέχρι στιγμής σύμφωνα με τις επίσημες ιατρικές ανακοινώσεις. Παρόλα αυτά έχει διατυπωθεί μία θεωρία συνωμοσίας, σύμφωνα την οποία το φάρμακο για τον καρκίνο έχει βρεθεί, αλλά κρατείται κρυφό από τις φαρμακευτικές εταιρείες καθώς οι ιατρικοί κύκλοι θέλουν να συνεχίσουν τις έρευνές τους με την χρηματοδότηση της εκάστοτε κυβέρνησης (Bruder et al., 2013).

1.4.11 Ο Bin Laden ζει

Το 2011 ανακοινώθηκε ο θάνατος του Osama Bin Laden στη διάρκεια μίας αμερικανικής επιδρομής στο Πακιστάν. Σχεδόν ταυτόχρονα όμως με τον θάνατο του, ξεκίνησαν οι θεωρίες συνωμοσίας οι οποίες υποστηρίζουν πως ο Osama Bin Laden δεν σκοτώθηκε στην επιδρομή. Οι θεωρίες στηρίζονται στην άρνηση της Αμερικανικής κυβέρνησης να δημοσιοποιήσει εικόνες του νεκρού σώματός του, και στην απόφαση για ταφή στην θάλασσα μετά την επιδρομή. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν άνθρωποι που πιστεύουν πως ο Bin Laden εξακολουθεί να βρίσκεται στην περιοχή, ενώ άλλοι πως έχει συλληφθεί ζωντανός από την CIA (Douglas et al., 2012).

1.4.12 Η δολοφονία του John Kennedy

Η δολοφονία του John Kennedy έγινε στο Ντάλας τον Νοέμβριο του 1963. Αρκετές έρευνες και αναλύσεις για την δολοφονία του υποστηρίζουν πως ο Λη Χάρβει Οσβαλντ δεν έδρασε μόνος. Διάφοροι συνδυασμοί των στοιχείων δίνουν το συμπέρασμα πως η δολοφονία ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας μίας ή περισσότερων δυνάμεων και η αλήθεια πίσω από την δολοφονία δεν αποκαλύπτεται (Harrison & Thomas, 1997).

1.4.13 Ο θάνατος της Lady Diana

Το 1997 η Lady Diana, ο σύντροφός της Ντόντι Αλ-Φαγέτ και ο οδηγός του οχήματος τους σκοτώθηκαν σε ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα στο Παρίσι. Αμέσως μετά τον θάνατό τους, άρχισαν να δημοσιεύονται διάφορες θεωρίες συνωμοσίας. Μία θεωρία συνωμοσίας προτείνει πως η Lady Diana οργάνωσε τον θάνατό της ώστε αυτή και ο σύντροφός της να απομονωθούν, ενώ άλλη δείχνει ως υπαίτια τη βασιλική οικογένεια που δεν αποδέχτηκε την σχέση της Νταϊάνα και του Ντόντι και δεν ήθελε ο μελλοντικός βασιλιάς της Αγγλίας και ο πρίγκιπας Χάρι να έχουν μουσουλμάνο πατριό. Τέλος, έχει διατυπωθεί και θεωρία που υποστηρίζει πως ο θάνατος της Lady Diana και του

συντρόφου της ήταν αποτέλεσμα μίας επίσημης εκστρατείας του M16 (Douglas & Sutton, 2008).

1.4.14 Ο Έλβις Πρίσλει ζει

Η συγκεκριμένη θεωρία προτείνει πως ο θρύλος της ροκ μουσικής σκηνοθέτησε τον θάνατο του το 1977 σε ηλικία 42 ετών, όταν αποφάσισε πως ήθελε να αποσυρθεί από τα φώτα της δημοσιότητας και να ζήσει το υπόλοιπο της ζωής του ως ένας απλός πολίτης. Η θεωρία αυτή στηρίζεται στο ότι δεν υπήρξε ποτέ επίσημη γνωμάτευση για τον θάνατο του, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι που υποστηρίζουν κατά καιρούς πως είδαν τον «βασιλιά» ζωντανό (Coady, 2006).

1.4.15 Ο θάνατος της Marilyn Monroe

Η γνωστή Αμερικανίδα ηθοποιός πέθανε τον Αύγουστο του 1962 σε ηλικία 36 ετών. Ο θάνατος της προκλήθηκε είτε από σκόπιμη υπερδοσολογία ή πιθανότατα από λανθασμένη χρήση ιατρικά χορηγούμενου και θανατηφόρου μίγματος διαφορετικών φαρμάκων. Ο ξαφνικός χαμός της δημιούργησε μία σειρά από διαφορετικές ερμηνείες για τον θάνατό της καθώς και διάφορες θεωρίες συνωμοσίας. Μία εξ αυτών υποστηρίζει πως δολοφονήθηκε για πολιτικούς λόγους και συνδέει το θάνατο της με οργανωμένο έγκλημα, το FBI και τους αδελφούς Kennedy, John και Robert (Pollock, 2017).

Κεφάλαιο 2

Νέοι, Διαδίκτυο και Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Για τους περισσότερους νέους τα χρόνια από τα τέλη της εφηβείας μέχρι την τρίτη δεκαετία με έμφαση στις ηλικίες 18-25 ετών είναι χρόνια βαθιάς αλλαγής και ιδιαίτερης σημασίας. Κατά την περίοδο αυτή πολλοί νέοι αποκτούν την εκπαίδευσή τους, η οποία τους παρέχει την βάση για την επαγγελματική τους εξέλιξη και την οικονομική τους κατάσταση για το υπόλοιπο της ενήλικης επαγγελματικής τους ζωής (Chisholm & Hurrelmann, 1995). Για πολλούς νέους είναι περίοδος συχνής αλλαγής καθώς τους παρέχονται διάφορες ευκαιρίες τόσο σε προσωπικό-συναισθηματικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο (Erikson, 1968; Rindfuss, 1991). Με το τέλος της τρίτης δεκαετίας της ζωής τους, οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν κάνει καθοριστικές επιλογές για το υπόλοιπο της ζωής τους. Όταν δε αργότερα ανατρέχουν στα πιο σημαντικά γεγονότα στη ζωή τους, συνήθως κατονομάζουν τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής (Martin & Smyer, 1990).

Ο Arnett προτείνει πως η ανάπτυξη από τα τέλη της εφηβείας μέχρι και την ολοκλήρωση της τρίτης δεκαετίας με έμφαση στις ηλικίες 18 -25 είναι μία περίοδος «αναδυόμενης ενηλικίωσης», δεν είναι ούτε εφηβεία ούτε νεαρή ενήλικη ζωή. Η περίοδος αυτή διακρίνεται από σχετική ανεξαρτησία από τους κοινωνικούς ρόλους και από τις αναμενόμενες προσδοκίες. Οι νέοι σε αυτό το χρονικό πλαίσιο έχουν εγκαταλείψει την εξάρτηση της παιδικής ηλικίας και εφηβείας αλλά δεν έχουν αναλάβει ακόμη τις διαρκείς ευθύνες που είναι αναμενόμενες στην ενηλικίωση. Η περίοδος αυτή είναι ιδιαίτερα καθοριστική για τους νέους καθώς διάφορες κατευθύνσεις παραμένουν ανοιχτές και λίγα έχουν αποφασιστεί για το μέλλον, το δε πεδίο της ανεξάρτητης εξερεύνησης των δυνατοτήτων της ζωής είναι μεγαλύτερο σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη περίοδο στην πορεία της ζωής τους. Για τους περισσότερους ανθρώπους, στα χρόνια αυτά οι πολιτιστικές επιρροές δομούν και μερικές φορές περιορίζουν τον βαθμό που ως οι μελλοντικοί ενήλικες ανεξαρτητοποιούνται (Arnett, 2000).

Με βάση το πιο πάνω πλαίσιο, οι νέοι αναζητούν ένα περιβάλλον στο οποίο να εκφράσουν την ταυτότητα τους. Το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ παρέχουν τη δυνατότητα αυτή, δίνοντας στους χρήστες την ευκαιρία να προβάλλουν τον εαυτό τους με στοιχεία που οι ίδιοι επιλέγουν, είτε αυτά ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα είτε συνιστούν μια αλλοιωμένη εικόνα αυτής. Μέσα από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ οι νέοι μπορούν να αναζητήσουν φίλους, να κοινωνικοποιηθούν, να αναζητήσουν πληροφορίες, να ψυχαγωγηθούν και να γνωρίσουν νέα άτομα. Ταυτόχρονα, μοιράζονται απόψεις με άλλους χρήστες, οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν τις απόψεις τους ή ακόμη και τη γενικότερη θεώρηση που έχουν για τον κόσμο.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, ΜΚΔ όπως το Facebook και το MySpace άρχισαν να γίνονται δημοφιλή στους νέους οι οποίοι δημιουργούσαν λογαριασμούς και δημοσιοποιούσαν προσωπικά στοιχεία, ανταλλάσσοντας σχόλια με τους διαδικτυακούς τους φίλους. Μάλιστα μέχρι τις αρχές του 2006 η συμμετοχή των νέων στο MySpace θεωρείτο απαραίτητη για να δείχνουν «κούλ» στο σχολείο. Αν και η λάμψη των τότε γνωστών ΜΚΔ έχει ξεθωριάσει σήμερα, νέες πλατφόρμες έχουν δημιουργηθεί συνεχίζοντας να αποτελούν σημαντικό μέρος της κοινωνικής ζωής των νέων (Boyd, 2007).

Οι νέοι είναι αναμφισβήτητα οι πιο ενεργοί χρήστες του ψηφιακού κόσμου. Η κοινωνική και η συναισθηματική ανάπτυξη των εφήβων συχνά επηρεάζεται από την χρήση των ΜΚΔ. Μάλιστα, κάποιοι νέοι υποστηρίζουν πως μέσα από τα ΜΚΔ έχουν βελτιώσει τις σχέσεις τους, ενώ άλλοι ισχυρίζονται το αντίθετο. Επίσης, αρκετοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν πως τα ΜΚΔ τους κάνουν λιγότερο ντροπαλούς και ότι έχουν ανεβάσει την δημοτικότητα τους. Η συμμετοχή των νέων σε διάφορες κοινότητες των ΜΚΔ τους ωφελεί ενισχύοντας την επικοινωνία, την ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων και προωθώντας την ατομική τους ταυτότητα και την διαμόρφωση μοναδικών κοινωνικών δεξιοτήτων (Boyd, 2007). Βεβαίως, ο κυριότερος λόγος χρήσης των ΜΚΔ από τους νέους συνεχίζει να είναι η άμεση επικοινωνία και σύνδεση με τους φίλους τους (Cheung et al., 2011).

Οι νέες τεχνολογίες θέτουν υπό αμφισβήτηση πολιτιστικές παραδοχές και κοινωνικούς κανόνες. Αυτό βοηθά στην δημιουργία «διαδικτυακών δημόσιων» χώρων που

κατασκευάζονται μέσω των νέων τεχνολογιών όπου φανταστικές κοινότητες αναδύονται ως αποτέλεσμα της συνάντησης ανθρώπων, τεχνολογίας και πρακτικών (Boyd, 2014).

Κεφάλαιο 3

Μεθοδολογία της Έρευνας

3.1 Σκοπός της Έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση του φαινομένου της διάχυσης θεωριών συνομοσίας μέσα από το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) και της αποδοχής τους. Πιο συγκεκριμένα, στόχος είναι να μελετηθεί αν οι νέοι ηλικίας 18 – 25 ετών που κάνουν έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ, συμμετέχοντας σε ψηφιακές κοινότητες με άλλους χρήστες, έλκονται από θεωρίες συνομοσίας που διοχετεύονται στα ψηφιακά περιβάλλοντα. Με εξαίρεση ελάχιστες έρευνες που έχουν εξετάσει την ηλικία ως μεταβλητή για την αποδοχή των θεωριών συνομοσίας δεν υπάρχουν ιδιαίτερα ερευνητικά δεδομένα.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα έρευνα θεμελιώνεται σε δύο βασικά ερωτήματα: α) αν η ηλικιακή ομάδα των νέων ετών 18-25 που κάνουν έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ, συμμετέχοντας σε ψηφιακές κοινότητες με άλλους χρήστες, έλκονται κατά την περιήγηση τους στα περιβάλλοντα αυτά, από θεωρίες συνομοσίας και β) πως αντιλαμβάνεται η ηλικιακή ομάδα αυτή τις εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων, όπως αυτές προβάλλονται από τις θεωρίες συνομοσίας, με ιδιαίτερη έμφαση στην αμφισβήτηση της «επίσημης» εκδοχής και την ανακάλυψη της αλήθειας λαμβάνοντας υπόψη τόσο το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο η ομάδα λειτουργεί, όσο και το γεγονός ότι η ομάδα αυτή βρίσκεται εν πολλοίς σε μια φάση αναζήτησης ταυτότητας και εμπειριών.

3.2 Χαρακτηριστικά ομάδας -στόχου

Οι νέοι ηλικίας 18 – 25 ετών έχουν καθημερινή πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ, τα οποία αποτελούν γι' αυτούς και τις βασικές πηγές ενημέρωσης, ενώ ταυτόχρονα βιώνουν, σε παγκόσμιο σχεδόν επίπεδο, μια γενικότερη αλλαγή τόσο στο πολιτικό όσο και το κοινωνικό περιβάλλον που συχνά συνοδεύεται από απαξίωση προς τους θεσμούς

και τους επίσημους εκπροσώπους αυτών, με αποτέλεσμα να εγείρονται προβληματισμοί για την αξιοπιστία του επίσημου-κυρίαρχου λόγου (των αρχών, της επιστήμης, των ΜΜΕ κ.α). Ταυτόχρονα η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, όπως έχει αναγνωριστεί από τον Arnett (2000) διάγει μία μεταβατική περίοδο ανάμεσα στην εφηβεία και την ενηλικίωση, κατά την οποία διερευνά την ταυτότητα της και πειραματίζεται με νέους ρόλους και εμπειρίες σε επίπεδο εργασίας, σχέσεων αλλά και άποψης για τον κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της αμφισβήτησης μάλλον αποτελεί χαρακτηριστικό της ομάδας, η δε αμφισβήτηση είναι βασικό στοιχείο της προδιάθεσης αποδοχής θεωριών συνωμοσίας.

Δεδομένου ότι ο δυνητικός πληθυσμός της έρευνας (άτομα ηλικίας 18-25 ετών, χρήστες του Διαδικτύου και των ΜΚΔ) είναι μεγάλος, στην παρούσα έρευνα επελέγη δείγμα ευκολίας (availability sample) (Ζαφειρόπουλος, 2015). Ουσιαστικά επιλέγονται για το δείγμα άτομα που δέχονται να συμμετάσχουν στην έρευνα. Η συγκεκριμένη μέθοδος αξιοποιείται σε περιπτώσεις που οι συνθήκες της έρευνας (χρόνος, κόστος κλπ) δεν επιτρέπουν την επιλογή αντιπροσωπευτικού δείγματος. Παρά το γεγονός ότι η φύση του δείγματος δεν επιτρέπει την γενίκευση των αποτελεσμάτων της έρευνας, τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να αναδείξουν τάσεις για μελλοντική ευρύτερη έρευνα.

3.3 Οργάνωση ερευνητικής διαδικασίας

Ανάλογα με το είδος του ερευνητικού προβλήματος, ο ερευνητής μπορεί να επιλέξει να υλοποιήσει είτε ποσοτική είτε ποιοτική έρευνα. Στην ποσοτική έρευνα, ο ερευνητής αποφασίζει τι θα μελετήσει, θέτει συγκεκριμένα ερωτήματα μικρού εύρους, συγκεντρώνει από τους συμμετέχοντες δεδομένα που μπορούν να εκφραστούν ποσοτικά και αναλύει αυτά χρησιμοποιώντας στατιστικές μεθόδους. Στην ποιοτική έρευνα, από την άλλη πλευρά, ο ερευνητής βασίζεται στις απόψεις των συμμετεχόντων, υποβάλλει ερωτήσεις μεγάλου εύρους, συγκεντρώνει δεδομένα που αποτελούνται σε μεγάλο βαθμό από λέξεις, κωδικοποιεί αυτές σε εννοιολογικές κατηγορίες, περιγράφει και αναλύει αυτές αναδεικνύοντας θέματα (Creswell & Creswell, 2019). Η παρούσα έρευνα στηρίζεται στην ποσοτική προσέγγιση.

3.3.1 Ερευνητικό Εργαλείο

Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο, που αποτελεί εύχρηστο μέσο συλλογής πληροφορίας, καθώς συγκροτείται στη βάση συγκεκριμένων εννοιών που θέτει ο ερευνητής, γεγονός που συμβάλλει στην τυποποίηση της ανάλυσης και στην ευκολότερη εξαγωγή συμπερασμάτων. Η έρευνα διεξήχθη στο διάστημα από 23 Φεβρουαρίου 2020 έως 30 Μαρτίου 2020, στην Κύπρο.

Κατά τη σχεδίαση του δομημένου ερωτηματολογίου ακολουθήθηκαν βασικοί κανόνες σύνταξης (Javeau, 1996):

- Δόθηκε τίτλος στην αρχή του ερωτηματολογίου, ακολούθησε το εισαγωγικό σημείωμα και τα στοιχεία της έρευνας
- Το ερωτηματολόγιο οργανώθηκε σε ενότητες που εξετάζουν συγκεκριμένες μεταβλητές και περιλαμβάνουν ομοειδείς ερωτήσεις
- Οι ερωτήσεις αριθμήθηκαν ανά ενότητα
- Οι ερωτήσεις δεν υπαγορεύουν την απάντηση, έτσι ώστε ο/η ερωτώμενος/η να έχει τη δυνατότητα απάντησης βάσει της δικής του άποψης

Με βάση το πλαίσιο της ανάλυσης που προκύπτει από την μελέτη της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας καθορίστηκαν οι υπό εξέταση μεταβλητές, για τις οποίες έπρεπε να συλλέγουν πληροφορίες και σχεδιάστηκε το ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από κλειστού τύπου ερωτήσεις (διχοτομικές, διαβαθμισμένης κλίμακας [κλίμακα Likert], αναγκαστικής και πολλαπλής επιλογής), ενταγμένες σε τρεις (3) ενότητες με διαφορετικό τίτλο η καθεμία, ανταποκρινόμενο στο περιεχόμενο των ερωτήσεων. Ερωτήσεις αντλήθηκαν από τα κείμενα των Brotherton et al. (2013) και Stojanov & Halberstadt (2019).

Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα ενημερώθηκαν με σαφήνεια για το σκοπό της έρευνας, σύμφωνα με τους κανόνες της ερευνητικής διαδικασίας (Babbie 2011), διαβεβαιούμενοι/ες για την ανωνυμία των απαντήσεών τους.

Η δομή του ερωτηματολογίου έχει ως ακολούθως:

Ενότητα 1: Προσωπικά Στοιχεία

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται ερωτήσεις που διερευνούν τα προσωπικά στοιχεία των συμμετεχόντων όπως το φύλο, την ιδιότητα, το μηνιαίο εισόδημα και την πολιτική τοποθέτηση.

Ενότητα 2: Χρήση Διαδικτύου και Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ)

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται ερωτήσεις που διερευνούν την χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ από τους συμμετέχοντες, όπως ο χρόνος σύνδεσης στο Διαδίκτυο, ο αριθμός των ΜΚΔ στα οποία διαθέτει προφίλ, οι λόγοι χρήσης των ΜΚΔ, η συχνότητα αναζήτησης πληροφοριών από τα ΜΚΔ, ο βαθμός εμπιστοσύνης στα ΜΚΔ κ.α.

Ενότητα 3: Θεωρίες Συνομοσίας

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται ερωτήσεις που διερευνούν το θέμα των θεωριών συνομοσίας, όπως ποιες θεωρίες γνωρίζουν οι συμμετέχοντες, αν διαβάζουν ή αν ενοχλούνται από τα άρθρα για θεωρίες συνομοσίας που εμφανίζονται στο προφίλ τους, αν τα ΜΚΔ συνιστούν εύφορο έδαφος για την διάχυση των θεωριών συνομοσίας και τους λόγους για τους οποίους οι θεωρίες συνομοσίας μπορούν να γίνουν αποδεκτές.

Μετά την σύνταξη του, το ερωτηματολόγιο ελέγχθηκε ως προς τη μορφή του, τη γλώσσα του, τη σαφήνεια του, τη δυσκολία και την αξιοπιστία του σε μια πιλοτική έρευνα που προηγήθηκε της κύριας δειγματοληψίας (Oppenheim 1992).

Για την διασφάλιση πως οι συμμετέχοντες ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται η παρούσα έρευνα, η πρώτη ερώτηση στο ερωτηματολόγιο αφορούσε την ηλικία. Αν η απάντηση ήταν πως η ηλικία τους είναι 18 – 25 ετών, τότε ο συμμετέχων μπορούσε να συνεχίσει. Σε διαφορετική περίπτωση, δεν επιτρεπόταν η συνέχιση της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

Για την δημιουργία του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε το google forms. Για την ανάλυση των δεδομένων έγινε χρήση του EXCEL (περιγραφικά δεδομένα) και του SPSS v.21 (επαγωγικά δεδομένα).

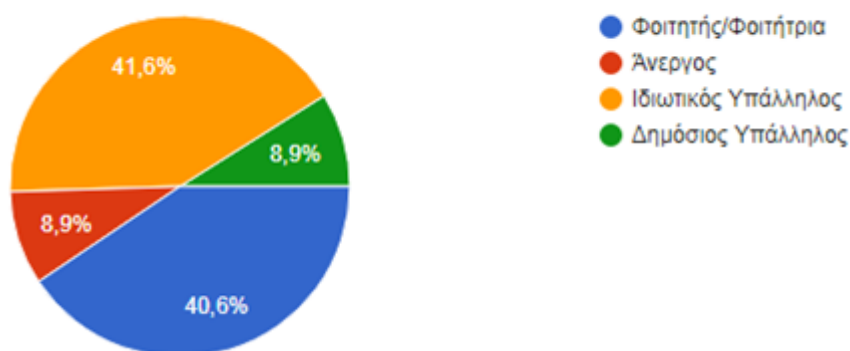
Κεφάλαιο 4

Τα Αποτελέσματα της Έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται, ανά ενότητα του ερωτηματολογίου, τα περιγραφικά αποτελέσματα των απαντήσεων των πληροφορητών. Συνολικά υποβλήθηκαν 119 απαντήσεις. Από αυτές 18 δεν πληρούσαν το κριτήριο της ηλικιακής ομάδας των 18-25 ετών, στην οποία εστιάζει η παρούσα έρευνα, και ως εκ τούτου εξαιρέθηκαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων. Το σύνολο, λοιπόν, των έγκυρων απαντήσεων ανέρχεται σε 101.

4.1 Προσωπικά Στοιχεία

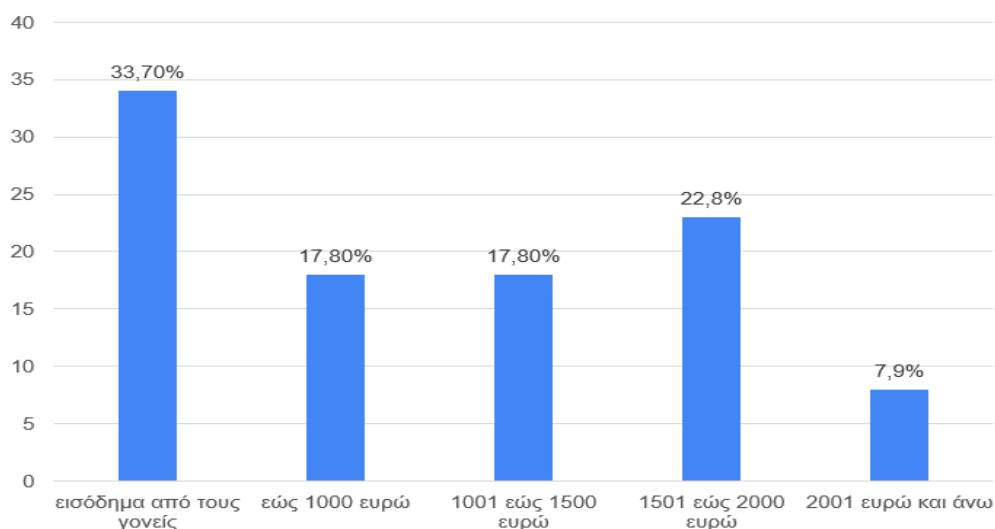
Σύμφωνα με τα στοιχεία που δήλωσαν οι ερωτώμενοι, 59,4% είναι γυναίκες και 40,6% είναι άνδρες. Όσον αφορά το επάγγελμα, 41,6% των ερωτώμενων είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι 40,6% είναι φοιτητές/τριες, ενώ οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι άνεργοι εμφανίζονται με πολύ μικρότερο ποσοστό, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1. Επάγγελμα ερωτώμενων

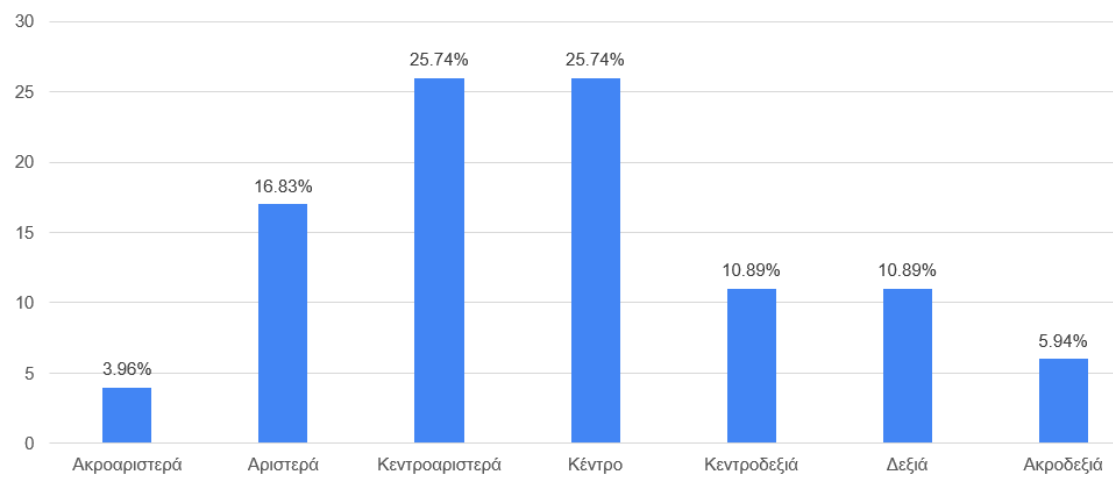
Σε σχέση με το εισόδημα, 33,7% των ερωτώμενων δεν έχουν μηνιαίο εισόδημα από εργασία, αλλά υποστηρίζονται οικονομικά από τους γονείς, 22,8% έχουν μηνιαίο εισόδημα από 1501 έως 2000 ευρώ, ενώ με μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται όσοι

εχουν εισόδημα μηνιαίως κάτω από 1500 ευρώ και πάνω από 2000 ευρώ, όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 2.

Διάγραμμα 2. Μηνιαίο εισόδημα ερωτώμενων

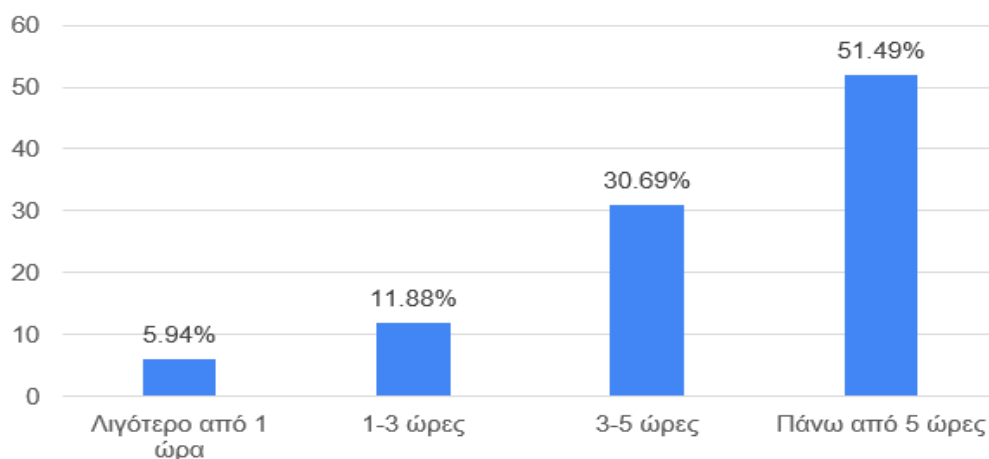
Όσον αφορά στην πολιτική τοποθέτηση των ερωτώμενων, συνολικά περισσότεροι από τους μισούς (62,37%) δήλωσαν ότι τοποθετούν τον εαυτό τους στο κέντρο (25,74%), την κεντροαριστερά (25,74%) ή την κεντροδεξιά (10,89%), ενώ 16,83% στην αριστερά. Τα ποσοστά που δηλώθηκαν για πολιτική τοποθέτηση στα άκρα (ακροδεξιά ή ακροαριστερά) ήταν πολύ χαμηλότερα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.

Διάγραμμα 3. Πολιτική τοποθέτηση ερωτώμενων

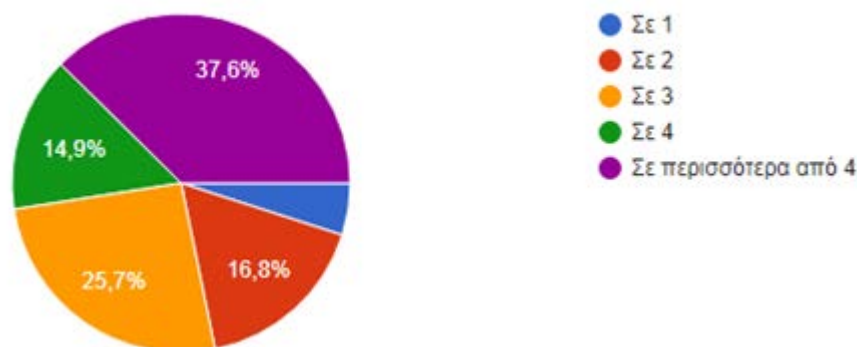
4.2 Χρήση Διαδικτύου και Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης

Όπως αναμενόταν, 51,49% των ερωτώμενων είναι συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο πάνω από πέντε (5) ώρες την ημέρα και 30,69% είναι συνδεδεμένοι 3-5 ώρες, ενώ λιγότεροι (11,88%) δήλωσαν 1-3 ώρες. Το ποσοστό όσων είναι συνδεδεμένοι λιγότερο από μία (1) ώρα την ημέρα (5,94%) είναι ακόμη χαμηλότερο, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 4.

Διάγραμμα 4. Χρήση Διαδικτύου

Αυξημένος είναι και ο αριθμός των προφίλ που διατηρούν οι ερωτώμενοι στα ΜΚΔ. Συγκεκριμένα, 37,6% των ερωτώμενων έχουν δημιουργήσει προφίλ σε περισσότερα από τέσσερα (4) ΜΚΔ, 14,9% έχει προφίλ σε τέσσερα (4) ΜΚΔ και 25,7% σε τρία (3) ΜΚΔ, ενώ μόνο 5% έχει προφίλ σε ένα (1) ΜΚΔ, σύμφωνα με το Διάγραμμα 5.

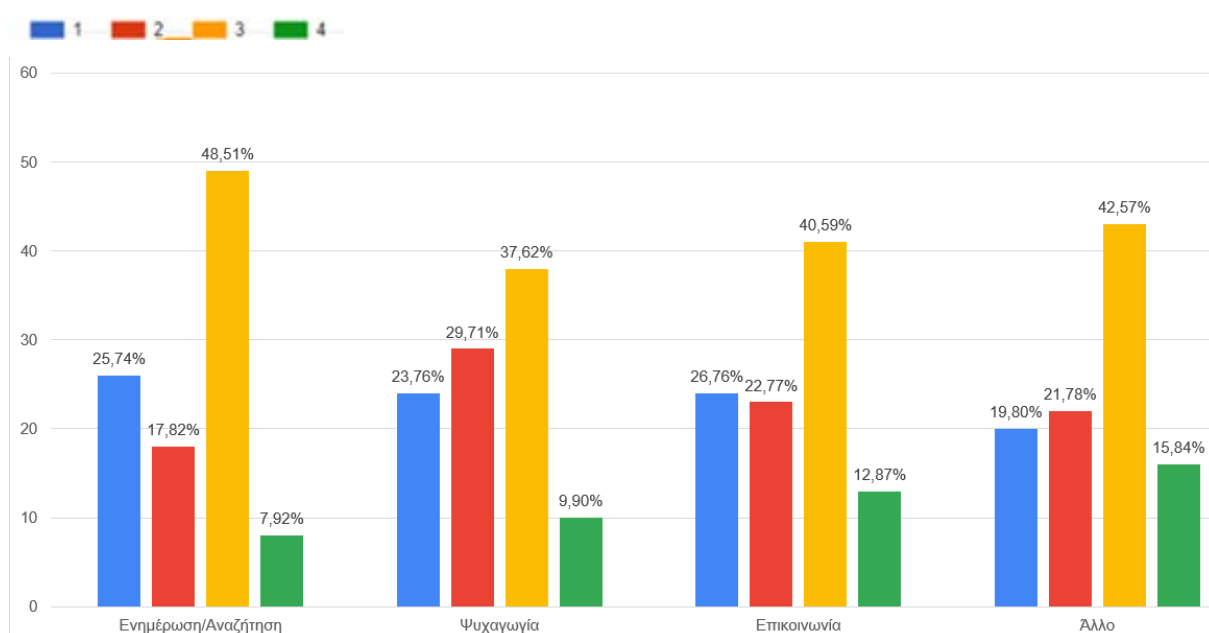

Διάγραμμα 5. Προφίλ των ερωτώμενων σε ΜΚΔ

Τα αποτελέσματα των δύο αυτών ερωτήσεων δείχνουν ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων (82,2%) κάνει έντονη χρήση του Διαδικτύου διαθέτοντας μάλιστα σε

υψηλό ποσοστό (78,2%) προφίλ σε τουλάχιστον τρία (3) ΜΚΔ. Τα δεδομένα αυτά παραπέμουν σε έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ από τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα.

Προκειμένου να εντοπιστούν οι λόγοι χρήσης του Διαδικτύου και των ΜΚΔ, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να απαντήσουν σε σχετική ερώτηση με δυνατότητα πολλαπλής επιλογής και ιεράρχησης των λόγων (1 κύριος λόγος έως 4 δευτερέων λόγος). Τα αποτελέσματα των απαντήσεων καταγράφονται στο Διάγραμμα 6.

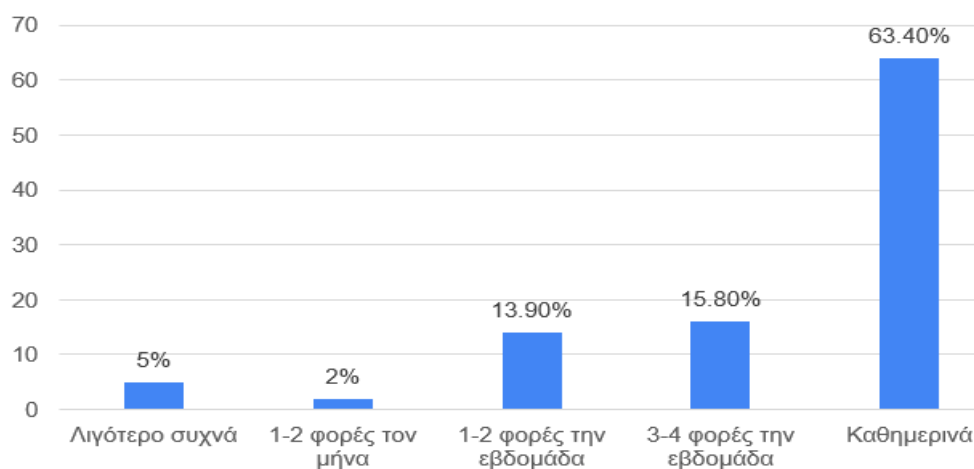

Διάγραμμα 6. Λόγοι χρήσης Διαδικτύου και ΜΚΔ

Από το Διάγραμμα αυτό προκύπτει ότι αθροιστικά 53,4% των ερωτώμενων δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ περισσότερο για ψυχαγωγία (1-29,71% και 2-23,76%), ενώ το αντίστοιχο αθροιστικό ποσοστό για την ενημέρωση είναι χαμηλότερο (43,5%) (1-25,74% και 2-17,82%). Χαμηλότερο είναι επίσης το αθροιστικό ποσοστό για χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ περισσότερο για επικοινωνία (46,5%) (1-23,76% και 2-22,77%). Φαίνεται, ωστόσο, ότι η ενημέρωση/αναζήτηση πληροφοριών δηλώνεται λιγότερο ως δευτερέων λόγος χρήσης (7,92%) του Διαδικτύου και των ΜΚΔ σε σχέση με την ψυχαγωγία (9,9%) και την επικοινωνία (12,87%).

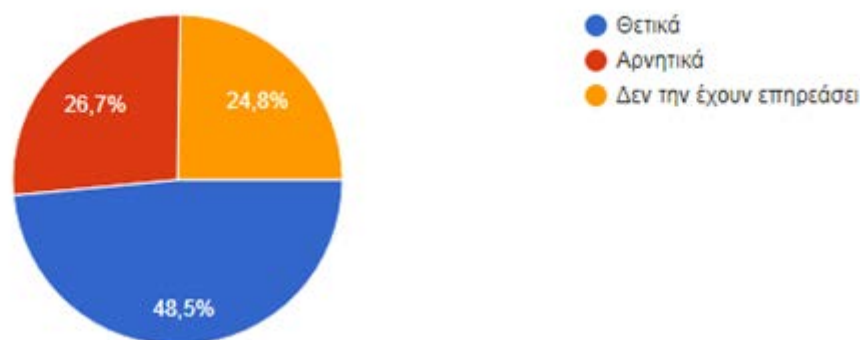
Παρά το γεγονός ότι η ενημέρωση/αναζήτηση πληροφοριών δεν δηλώθηκε στην προηγούμενη ερώτηση τόσο ως πρωτεύων λόγος χρήσης του Διαδικτύου και των ΜΚΔ,

περισσότεροι από τους μισούς ερωτώμενους (63,4%) ενημερώνονται/αναζητούν πληροφορίες στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ καθημερινά, 15,8% 3-4 φορές την εβδομάδα, ενώ τα ποσοστά αυτών που αναζητούν πληροφορίες ή ενημέρωση λιγότερο συχνά είναι χαμηλότερα, όπως καταγράφεται στο Διάγραμμα 7.

Διάγραμμα 7. Συχνότητα ενημέρωσης/αναζήτησης πληροφοριών στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ

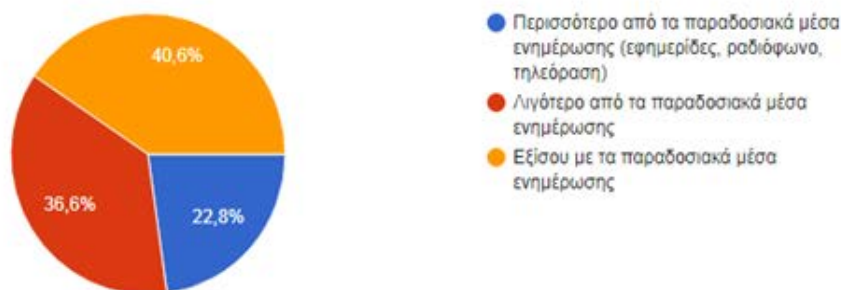
Μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων (48,5%) θεωρεί πως το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ έχουν επηρεάσει θετικά την ενημέρωσή τους, ενώ 26,7% αρνητικά και 24,8% πως δεν έχουν επιφέρει καμία επίδραση.

Διάγραμμα 8. Επίδραση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ στην ενημέρωση των ερωτώμενων

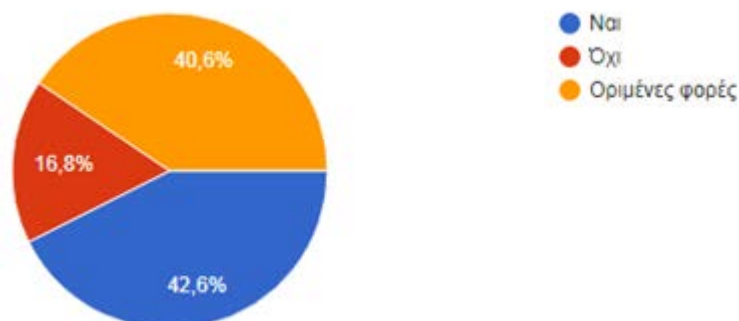
Καθώς το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ έδωσαν άλλη διάσταση στην ενημέρωση ενισχύοντας την πολυφωνία και την διαθεσιμότητα των πηγών σε άμεσο χρόνο, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι οι πηγές είναι πάντοτε έγκυρες, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν σχετικά με την εμπιστοσύνη που έχουν στην ενημέρωση που λαμβάνουν από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 9, 40,6% των ερωτώμενων δηλώνει πως

εμπιστεύεται την ενημέρωση του από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ εξίσου με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, 36,6% λιγότερο από τα παραδοσιακά μέσα και 22,8% περισσότερο από τα παραδοσιακά μέσα (εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση).

Διάγραμμα 9. Εμπιστοσύνης στην ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ

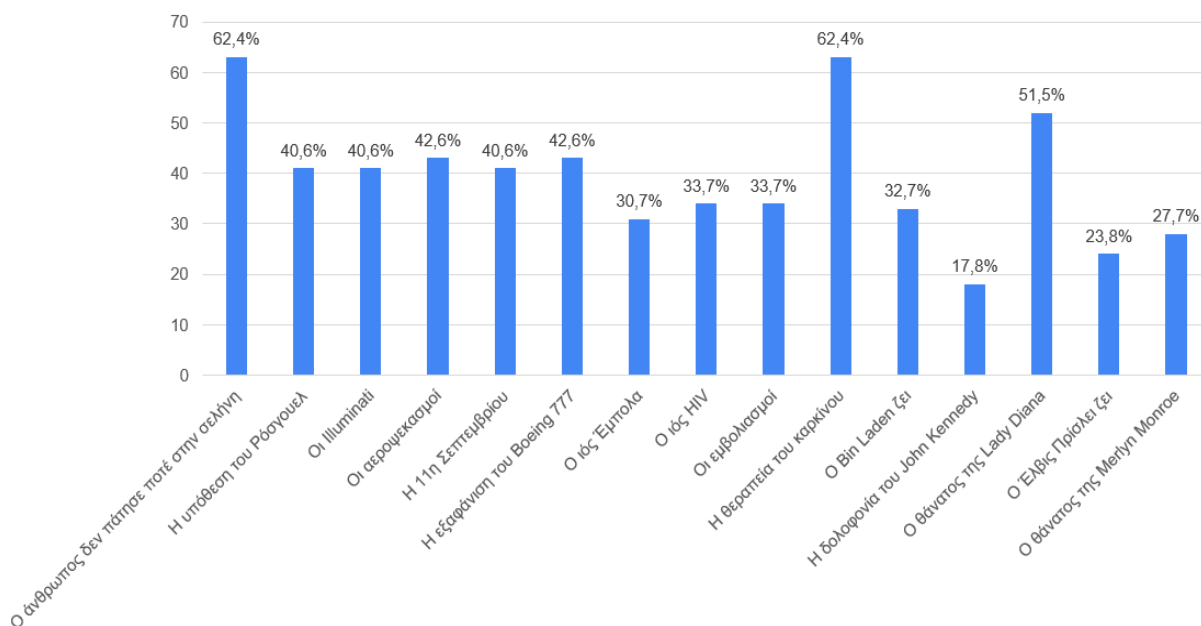
Αν και οι ερωτώμενοι εκφράζουν την εμπιστοσύνη τους στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως πηγές πληροφόρησης, δηλώνουν την άποψή τους ότι τα περιβάλλοντα αυτά είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων. Μάλιστα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 10, μόνο 16,8% δεν έχει αυτή την άποψη.

Διάγραμμα 10. Απόψεις ερωτώμενων για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρων αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων.

4.3 Θεωρίες Συνομοσίας

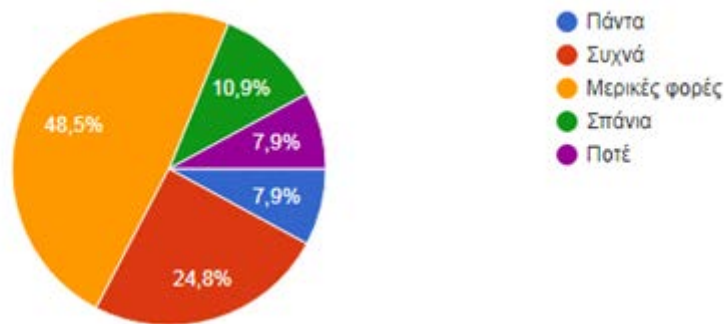
Στην πρώτη ερώτηση της ενότητας αυτής, οι πληροφορητές κλήθηκαν να δηλώσουν ποιες από τις θεωρίες συνομοσίας που καταγράφονταν γνωρίζουν. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 11.

Διάγραμμα 11. Θεωρίες συννομωσίας που γνωρίζουν οι πληροφορητές

Όπως προκύπτει, μεγάλο ποσοστό πληροφορητών γνωρίζει τη θεωρία που αφορά την προσελήνωση (62,4%) και την ανακάλυψη φαρμάκου για τη θεραπεία του καρκίνου (62,4%), ενώ πάνω από τους μισούς (51,5%) τη θεωρία που αφορά στο θάνατο της Lady Diana. Προφανώς αυτό προκύπτει γιατί και οι τρεις θεωρίες είναι σχετικά παλαιές και έχουν κατά καιρούς προσελκύσει την προσοχή των μέσων ενημέρωσης. Τα χαμηλότερα ποσοστά γνώσης καταγράφηκαν για τη θεωρία που αφορά την δολοφονία της Marilyn Monroe (27,7%), τη σκηνοθεσία του θανάτου του Έλβις Πρίσλεϊ από τον ίδιο (ο Έλβις ζει) (23,8%) και τη θεωρία πως ο ο John Kennedy δεν σκοτώθηκε από τον Λη Χάρβει Όσβαλντ (17,8%). Παρά το γεγονός ότι και αυτές οι θεωρίες είναι γνωστές - ιδίως η τελευταία-, τα χαμηλότερα ποσοστά γνώσης που καταγράφονται είναι πιθανόν να σχετίζονται με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον (χώρα διαμονής) των συμμετεχόντων στην έρευνα.

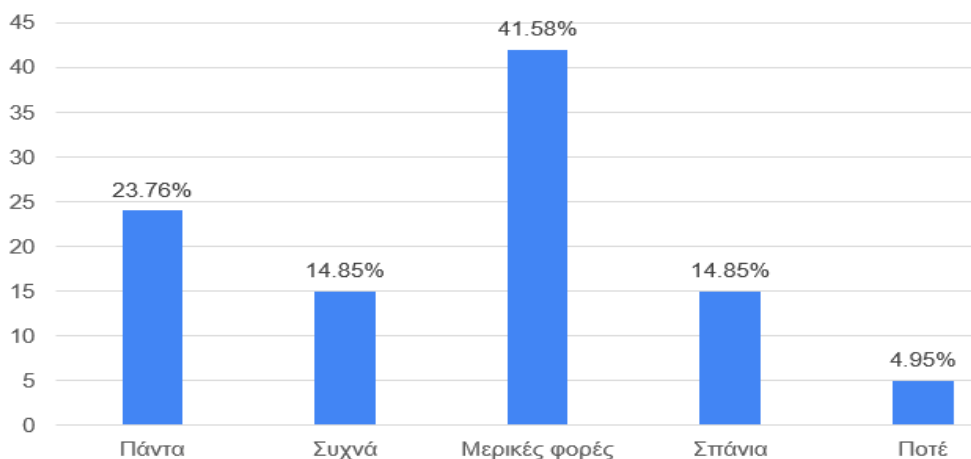
Οι μισοί σχεδόν από τους πληροφορητές (48,5%) μερικές φορές δίνουν προσοχή/διαβάζουν άρθρα που εμφανίζονται στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για τις θεωρίες συννομωσίας, ενώ 24,8% κάνει αυτό συχνά, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 12.

Διάγραμμα 12. Συχνότητα απόδοσης προσοχής/ανάγνωση άρθρων θεωριών συνωμοσίας στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ

Φαίνεται, μάλιστα, από τις απαντήσεις στην επόμενη ερώτηση ότι περισσότεροι από τους μισούς ερωτώμενους (53,5%) δεν ενοχλούνται από τα άρθρα για τις θεωρίες συνωμοσίας που εμφανίζονται στο προφίλ τους σε αντίθεση με 46,5% που ενοχλούνται.

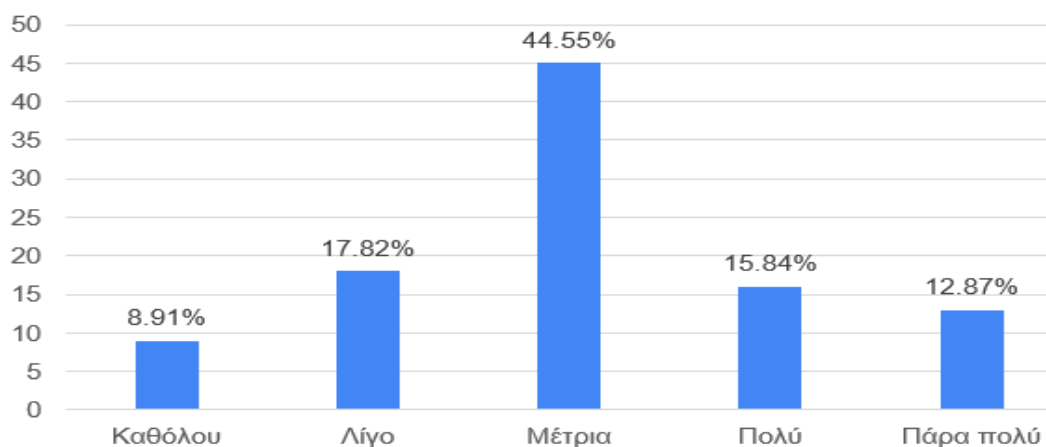
Μάλιστα, στο ερώτημα αν μετά από μια ανάγνωση ανάρτησης για μια θεωρία συνωμοσίας, θα ήθελαν να μελετήσουν περισσότερο το θέμα, 41,58% των ερωτώμενων απάντησε «μερικές φορές» και 23,76% «πάντα». Μόνο 4,95% των ερωτώμενων απάντησε «ποτέ» όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 13.

Διάγραμμα 13. Επιθυμία περαιτέρω μελέτης μίας θεωρίας συνωμοσίας μετά από τυχαία ανάγνωση

Ο βαθμός που η περαιτέρω μελέτη μιας θεωρίας σχετίζεται με την αποδοχή αυτής διερευνάται στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό μπορεί ένα κείμενο που θα διαβάσετε, να σας επηρεάσει να αποδεχθείτε μια θεωρία συνωμοσίας;», τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται στο Διάγραμμα που ακολουθεί. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι

αθροιστικά 73,26% των συμμετεχόντων δηλώνουν ότι επηρεάζονται στην αποδοχή μιας θεωρίας τουλάχιστον μετρίως (44,55% μέτρια, 15,84% πολύ και 12,87% πάρα πολύ).

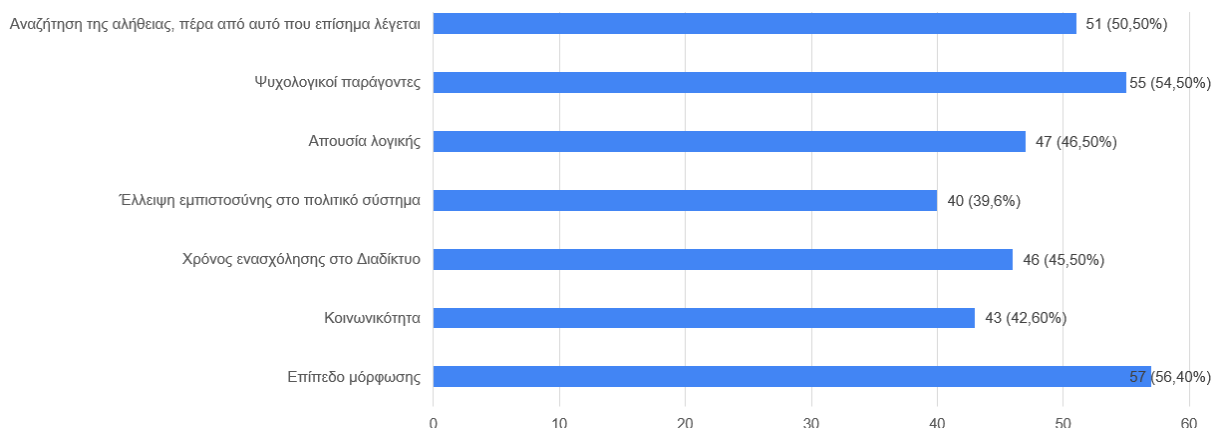
Διάγραμμα 14. Βαθμός αποδοχής θεωριών συνωμοσίας μετά από ανάγνωση ενός κειμένου

Φαίνεται, επιπλέον, από τις απαντήσεις στην επόμενη ερώτηση που αφορά το αν οι ερωτώμενοι θα αναζητούσαν πληροφορίες για τις θεωρίες συνωμοσίας στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ, ότι 43,6% θα το έκανε. Υπενθυμίζεται ότι αθροιστικά 38,7% είχε δηλώσει σε προηγούμενη ερώτηση ότι θα ήθελε να μελετήσει περισσότερο μια θεωρία συνωμοσίας («πάντα» και «συχνά»).

Μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων (60,4%) θεωρεί ότι η προβολή θεωριών συνωμοσίας στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ οδηγεί σε αύξηση του αριθμού αυτών που τις πληροφορούνται, ενώ 39,6% θεωρεί πως δεν αυξάνει τον αριθμό τους. Τα ίδια ακριβώς ποσοστά καταγράφονται και στην ερώτηση «Θεωρείτε ότι αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων που πιστεύουν στις θεωρίες συνωμοσίας λόγω του Διαδικτύου και των ΜΚΔ;», γεγονός που υποδηλώνει ότι οι συμμετέχοντες βλέπουν μια γραμμική σχέση μεταξύ της προβολής θεωριών συνωμοσίας στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και στην αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που αποδέχονται τις θεωρίες αυτές.

Στη βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί διάφοροι παράγοντες που φαίνεται να επιδρούν στην αποδοχή των θεωριών συνωμοσίας. Στη σχετική ερώτηση «Ποιοι, κατά την άποψή σας, παράγοντες επηρεάζουν την αποδοχή από ένα άτομο μιας θεωρίας συνωμοσίας;», οι ερωτώμενοι μπορούσαν να επιλέξουν μια ή περισσότερες απαντήσεις μεταξύ των: Επίπεδο μόρφωσης, Κοινωνικότητα, Χρόνος ενασχόλησης στο διαδίκτυο, Έλλειψη

εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα, Απουσία λογικής, Ψυχολογικοί παράγοντες (άγχος, ανασφάλεια, εσωστρέφεια), Αναζήτηση της αλήθειας, πέρα από αυτό που επίσημα λέγεται. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 15.

Διάγραμμα 15. Παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοχή μίας θεωρίας συνωμοσίας κατά την εκτίμηση των πληροφορητών

Μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων (56,4%) θεωρεί ότι η αποδοχή μιας θεωρίας συνωμοσίας επηρεάζεται από το μορφωτικό επίπεδο, ενώ άλλοι (54,5%) από ψυχολογικούς παράγοντες (άγχος, ανασφάλεια, εσωστρέφεια). Οι μισοί περίπου (50,5%) εστιάζουν στον παραγόντα της αναζήτησης της αλήθειας, πέρα από αυτό που λέγεται (επίσημη εκδοχή). Το χαμηλότερο ποσοστό (39,6%) καταγράφηκε για την έλλειψη εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα ως παράγοντα που επηρεάζει την αποδοχή μίας θεωρίας συνωμοσίας.

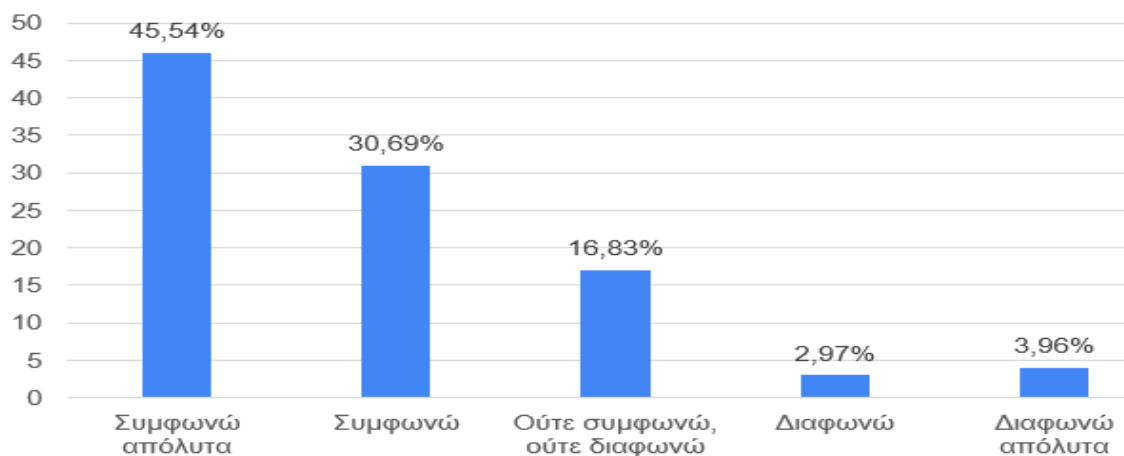
Στην τελευταία ερώτηση της ενότητας αυτής, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να δηλώσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους σε μια σειρά από είκοσι προτάσεις, όπως περιγράφονται παρακάτω, χρησιμοποιώντας μια κλίμακα βαθμολόγησης 5 σημείων (Συμφωνώ απόλυτα, Συμφωνώ, Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ, Διαφωνώ, Διαφωνώ απόλυτα).

1.	<i>Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας κάποιοι σχεδίαζαν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους</i>
2.	<i>Η αλήθεια διαφέρει από αυτό που τα μέσα προσπαθούν να μας κάνουν να πιστέψουμε</i>
3.	<i>Η αλήθεια είναι γνωστή μόνο σε λίγους</i>
4.	<i>Η πραγματική αλήθεια διαφέρει από αυτό που θεωρούμε αλήθεια</i>
5.	<i>Κάποιοι διασπείρουν ψευδείς πληροφορίες για γεγονότα για να παραπλανήσουν τους πολίτες</i>

6.	<i>Η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες</i>
7.	<i>Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων</i>
8.	<i>Όταν κάποιος ψάχνει βαθιά, βλέπει ότι πίσω από κάποια γεγονότα υπάρχει μια συνομοσία</i>
9.	<i>Ορισμένες φορές, η επίσημη ερμηνεία ενός γεγονότος είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης της αλήθειας</i>
10.	<i>Οι εναλλακτικές ερμηνείες για σημαντικά γεγονότα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από την επίσημη εκδοχή που παρουσιάζεται</i>
11.	<i>Οι «συμπτώσεις» είναι στην πραγματικότητα στοιχεία για αυτό που πραγματικά συνέβη</i>
12.	<i>Οι κυβερνήσεις ή άλλες ισχυρές ομάδες αποκρύπτουν την αλήθεια από τους πολίτες</i>
13.	<i>Οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τους πολίτες για να τους ελέγξουν</i>
14.	<i>Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για πολλά τραγικά γεγονότα (πχ. δολοφονίες, τρομοκρατικές ενέργειες) που κρατούν μυστικά</i>
15.	<i>Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών</i>
16.	<i>Υπάρχουν μυστικές οργανώσεις που κυβερνούν τον κόσμο</i>
17.	<i>Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό</i>
18.	<i>Η εξάπλωση ορισμένων ασθενιών και ιών είναι αποτέλεσμα των σκόπιμων και κρυφών ενεργειών ορισμένων κυβερνήσεων ή οργανισμών</i>
19.	<i>Επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών)</i>
20.	<i>Πολλές καταστάσεις ή γεγονότα μπορούν να εξηγηθούν από τις παράνομες ή επιβλαβείς πράξεις κυβερνήσεων, οργανισμών ή άλλων ισχυρών</i>

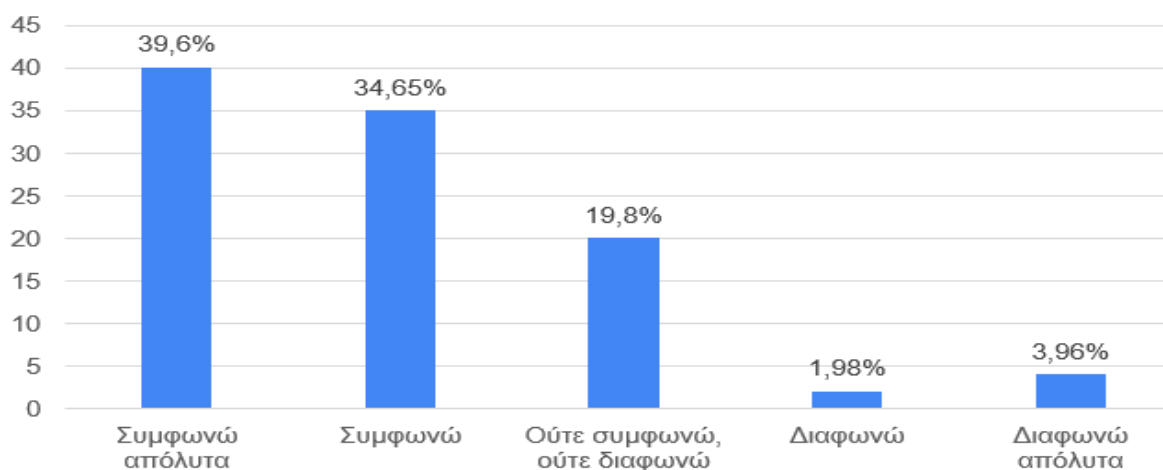
Όλες οι προτάσεις που χρησιμοποιήθηκαν είναι καταφατικές και με εξαίρεση την πρόταση οκτώ (8) σε καμία από αυτές δεν υπάρχει η αναφορά στη λέξη «συνομοσία». Επιπλέον, με εξαίρεση τις οκτώ τελευταίες (13-20) που οι διατυπώσεις παραπέμπουν έμμεσα σε γνωστές θεωρίες συνομοσίας (αεροψεκασμοί, 9/11, CIA, Illuminati, ιοί, φαρμακευτικοί κύκλοι), οι υπόλοιπες εστιάζουν στην έννοια της αλήθειας.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στα Διαγράμματα 16-35 που ακολουθούν.

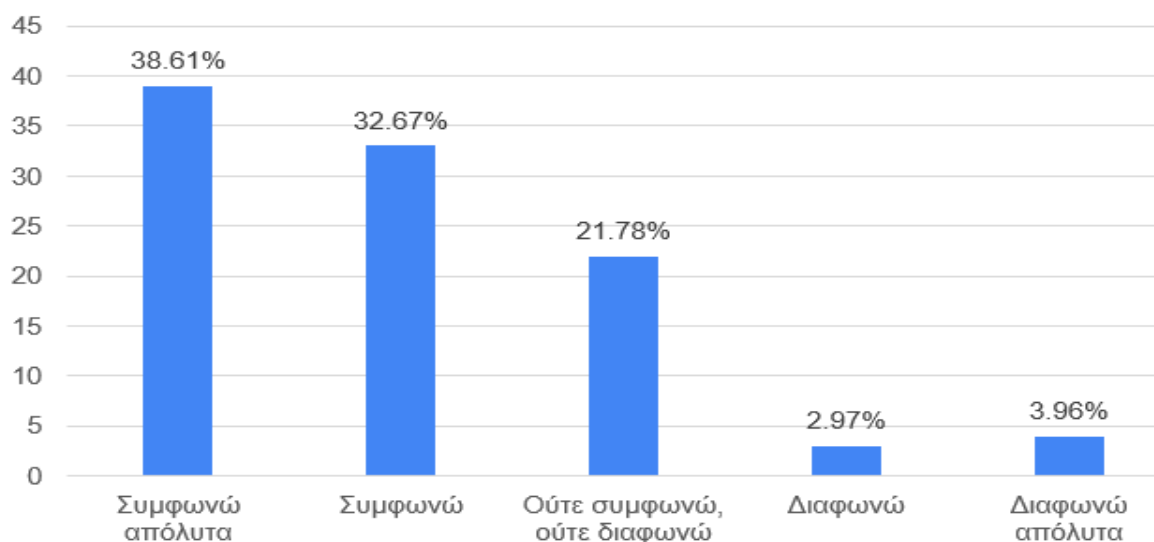
Διάγραμμα 16. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Σε όλη την διάρκεια της ιστορίας κάποιιοι σχεδίαζαν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 16, αθροιστικά ποσοστό 76,23% συμφωνεί (30,69%) ή συμφωνεί απόλυτα (45,54%) με τη θέση αυτή, ενώ 16,83% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

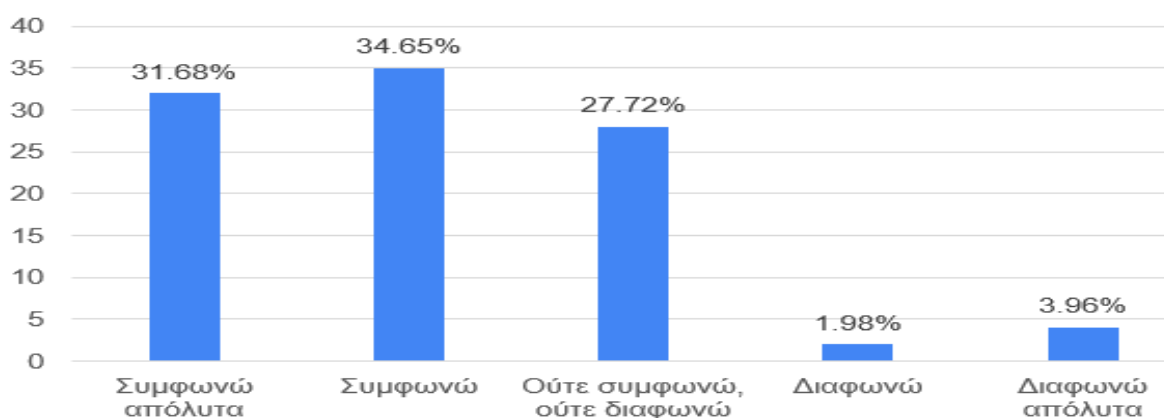
Διάγραμμα 17. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Η αλήθεια διαφέρει από αυτό που τα μέσα προσπαθούν να μας κάνουν να πιστέψουμε»

Όπως προκύπτει από το παραπάνω Διάγραμμα, αθροιστικά ποσοστό 74,25% συμφωνεί (34,65%) ή συμφωνεί απόλυτα (39,60%) με τη θέση αυτή, ενώ 19,8% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

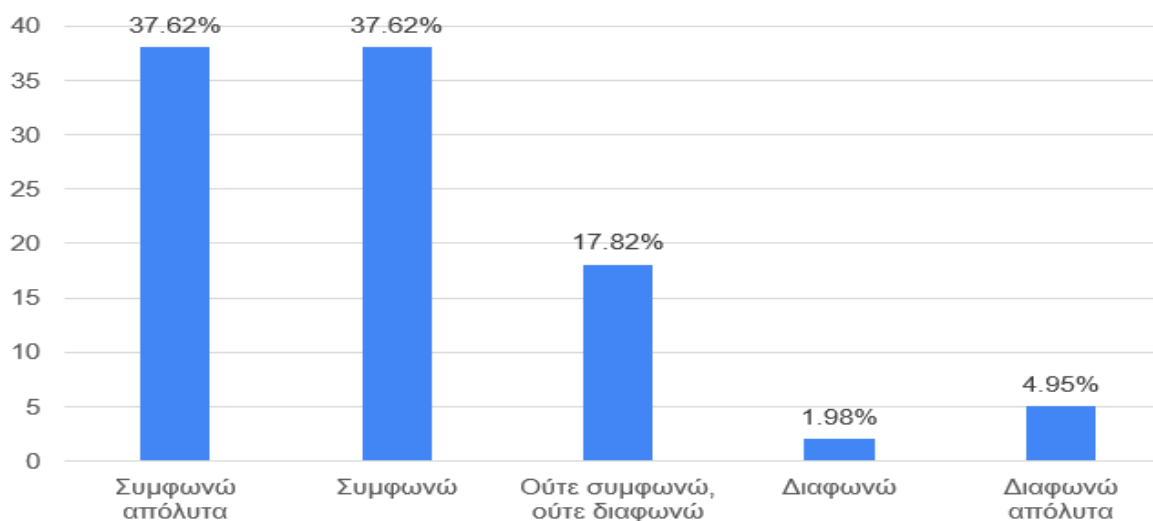
Διάγραμμα 18. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Η αλήθεια είναι γνωστή μόνο σε λίγους»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 18, αθροιστικά ποσοστό 71,28% συμφωνεί (38,61%) ή συμφωνεί απόλυτα (32,67%) με τη θέση αυτή, ενώ 21,78% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

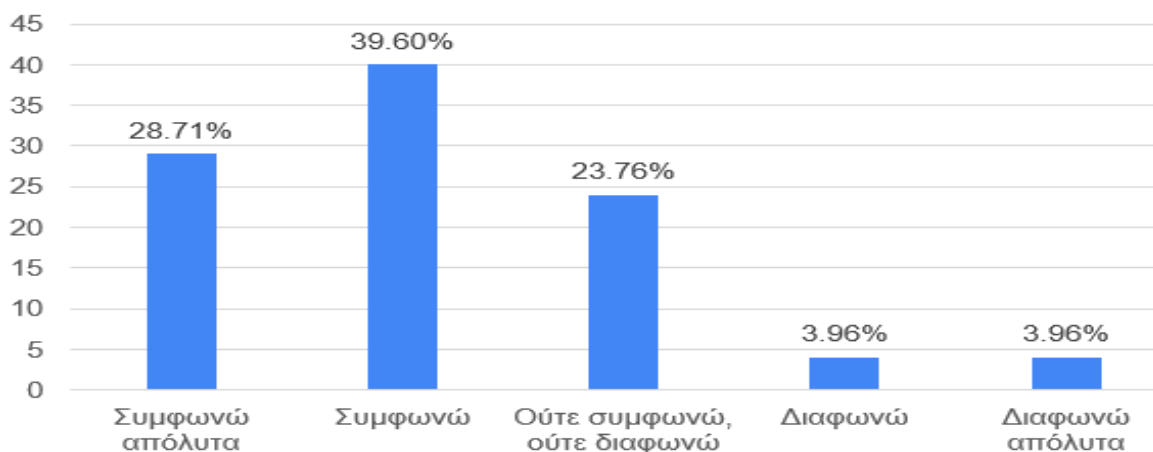
Διάγραμμα 19. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Η πραγματική αλήθεια διαφέρει από αυτό που θεωρούμε αλήθεια»

Όπως προκύπτει από το παραπάνω Διάγραμμα, αθροιστικά ποσοστό 66,33% συμφωνεί (34,65%) ή συμφωνεί απόλυτα (31,68%) με τη θέση αυτή, ενώ 27,72% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

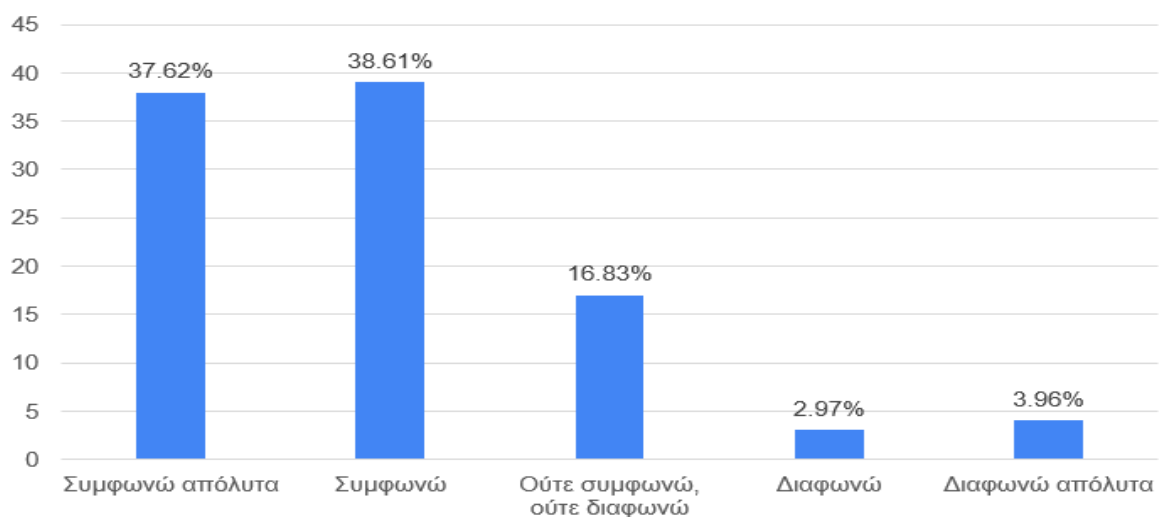
Διάγραμμα 20. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Κάποιοι διασπείρουν ψευδείς πληροφορίες για γεγονότα για να παραπλανήσουν τους πολίτες»

Όπως προκύπτει, αθροιστικά ποσοστό 75,24% (ισόποσα κατανεμημένο) συμφωνεί ή συμφωνεί απόλυτα με τη θέση ότι κάποιοι διασπείρουν ψευδείς πληροφορίες για γεγονότα για να παταπλανήσουν τους πολίτες, ενώ 17,82% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

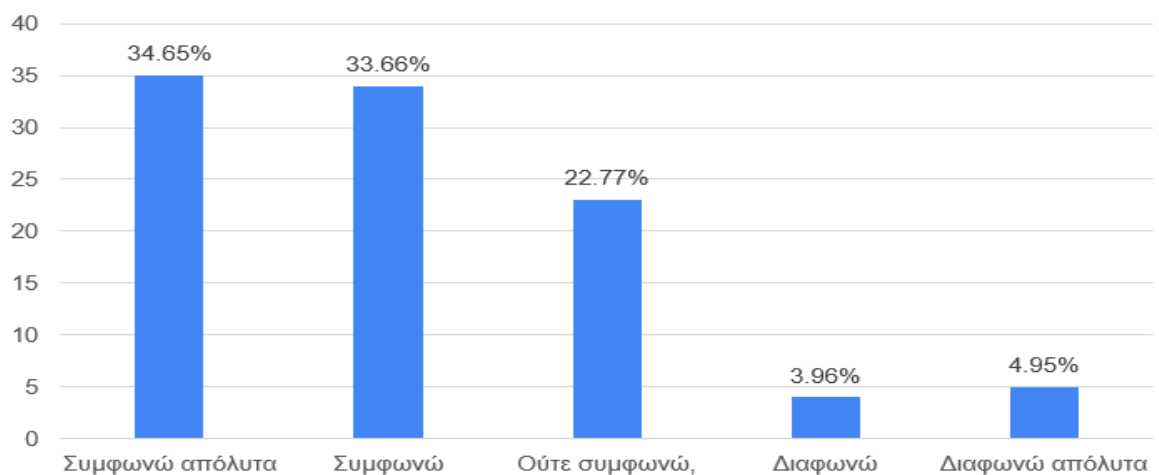
Διάγραμμα 21. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 21, αθροιστικά ποσοστό 68,31% συμφωνεί (39,60%) ή συμφωνεί απόλυτα (28,71%) με τη θέση αυτή, ενώ 23,76% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

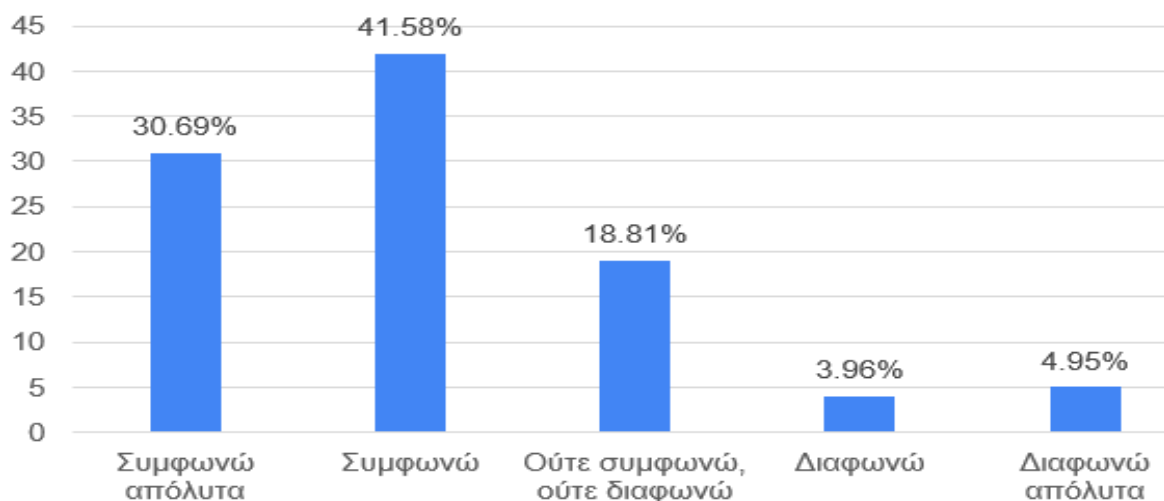
Διάγραμμα 22. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 22, αθροιστικά ποσοστό 76,23% συμφωνεί (38,61%) ή συμφωνεί απόλυτα (37,62%) με τη θέση αυτή, ενώ 16,83% των συμμετεχόντων δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

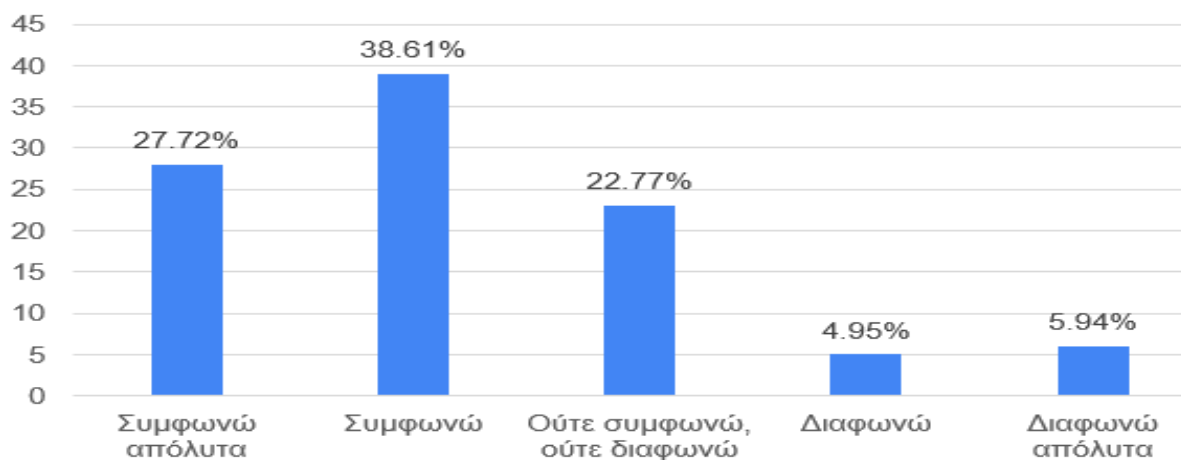
Διάγραμμα 23. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Όταν κάποιος ψάχνει βαθιά, βλέπει ότι πίσω από κάποια γεγονότα υπάρχει μια συνομοσία»

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα, αθροιστικά ποσοστό 68,31% συμφωνεί (33,66%) ή συμφωνεί απόλυτα (34,65%) με τη θέση ότι ψάχνοντας βαθιά, κάποιος μπορεί να δει ότι υπάρχει μια συνομοσία πίσω από τα γεγονότα, ενώ 22,77% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

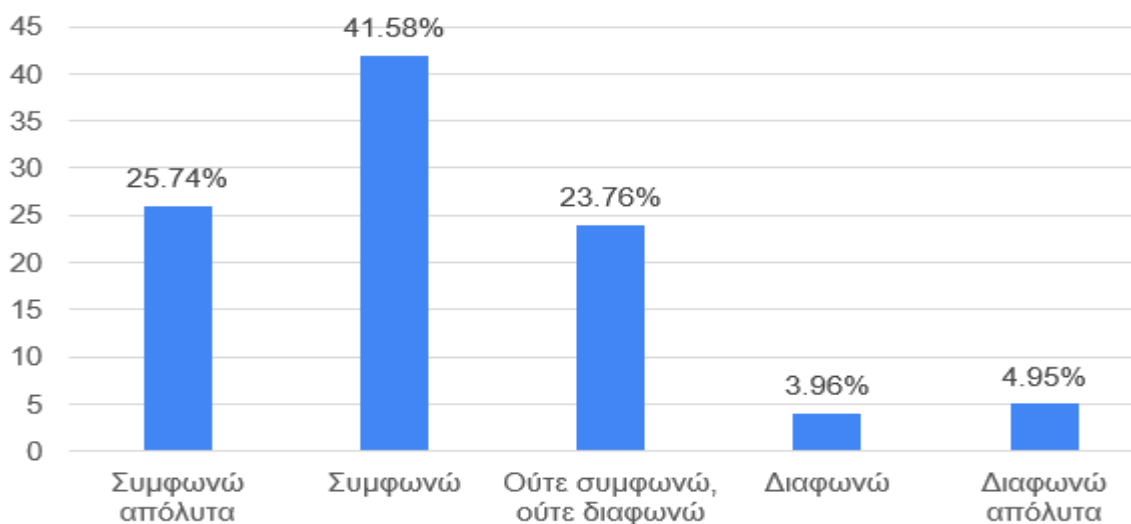
Διάγραμμα 24. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Ορισμένες φορές, η επίσημη ερμηνεία ενός γεγονότος είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης της αλήθειας»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 24, αθροιστικά ποσοστό 72,27% συμφωνεί (41,58%) ή συμφωνεί απόλυτα (30,69%) με τη θέση αυτή, ενώ 18,81% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

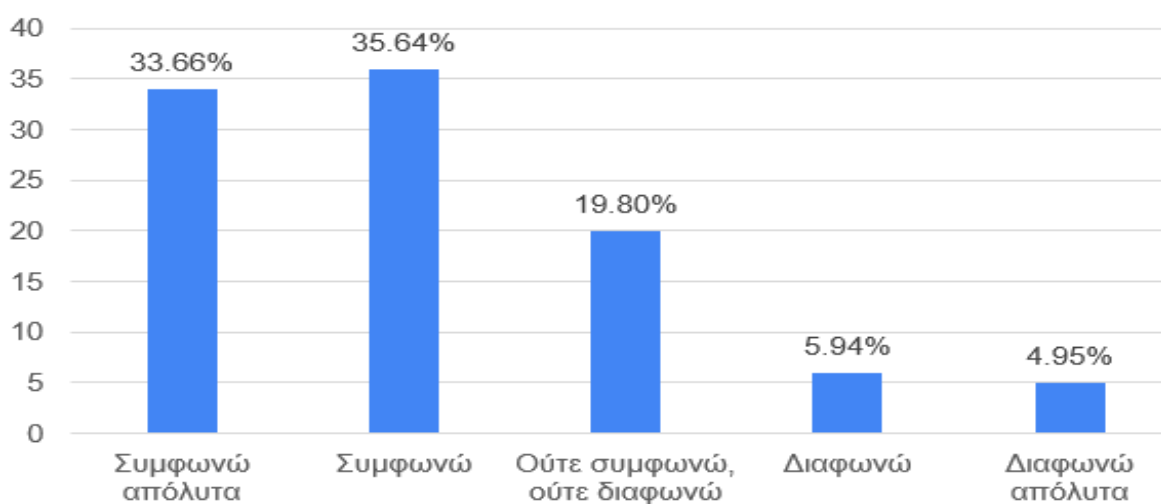
Διάγραμμα 25. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Οι εναλλακτικές ερμηνείες για σημαντικά γεγονότα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από την επίσημη εκδοχή που παρουσιάζεται»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα αυτό, αθροιστικά ποσοστό 67,33% συμφωνεί (38,61%) ή συμφωνεί απόλυτα (27,72%) με τη θέση αυτή, ενώ 22,77% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

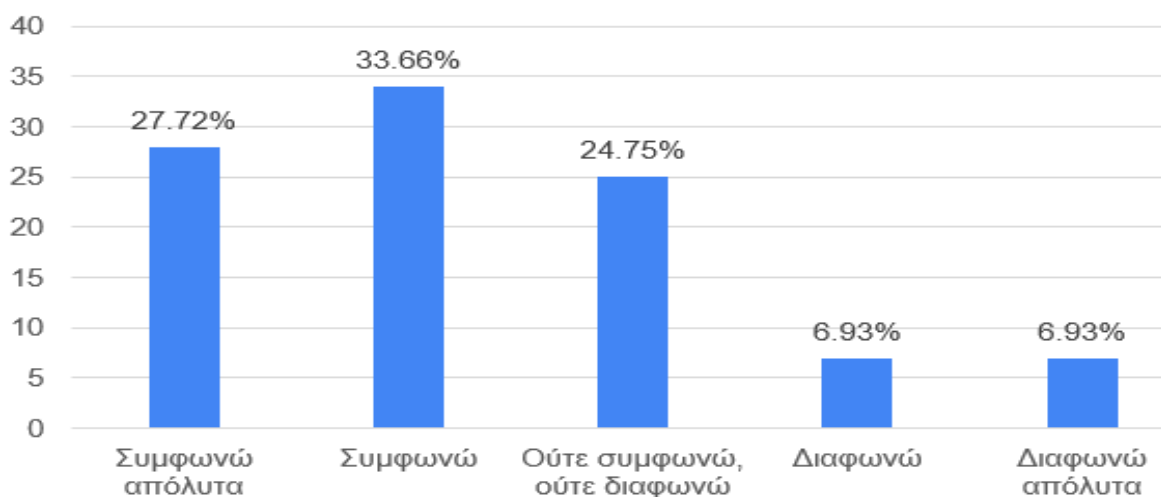
Διάγραμμα 26. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Οι «συμπτώσεις» είναι στην πραγματικότητα στοιχεία για αυτό που πραγματικά συνέβη»

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 26, αθροιστικά ποσοστό 67,32% συμφωνεί (41,58%) ή συμφωνεί απόλυτα (25,74%) με τη θέση αυτή, ενώ 23,76% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

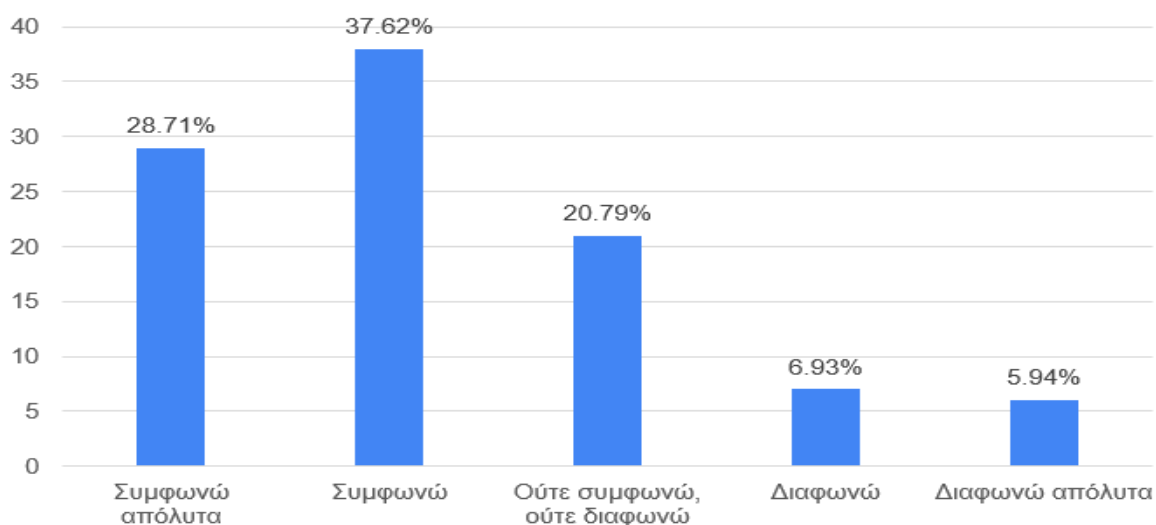
Διάγραμμα 27. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Οι κυβερνήσεις ή άλλες ισχυρές ομάδες αποκρύπτουν την αλήθεια από τους πολίτες»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 27, αθροιστικά ποσοστό 69,30% συμφωνεί (35,64%) ή συμφωνεί απόλυτα (33,66%) με τη θέση αυτή, ενώ 19,80% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

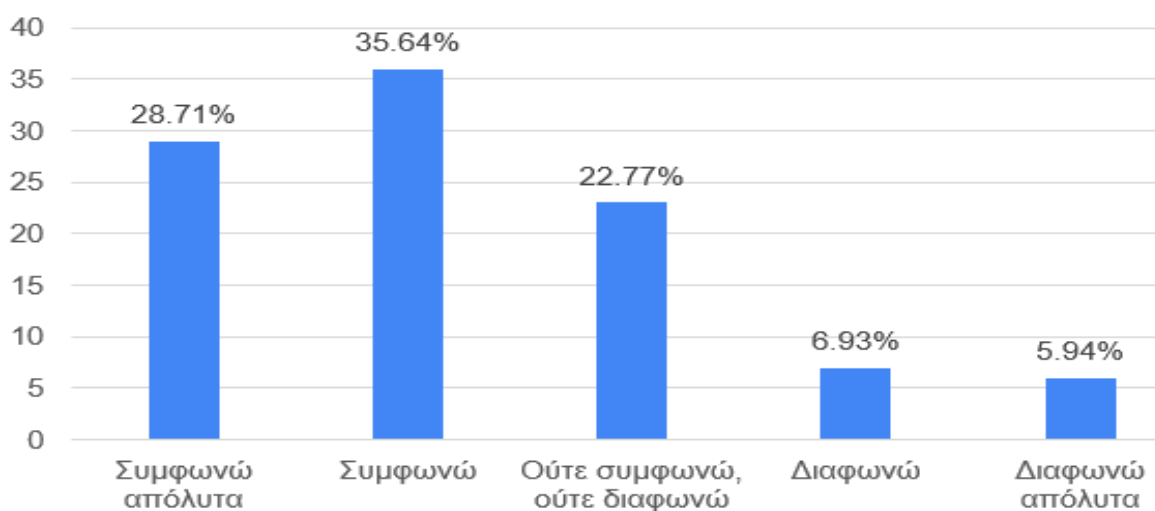
Διάγραμμα 28. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τους πολίτες για να τους ελέγξουν»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα αυτό, αθροιστικά ποσοστό 61,38% συμφωνεί (33,66%) ή συμφωνεί απόλυτα (27,72%) με τη θέση αυτή, ενώ 24,75% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

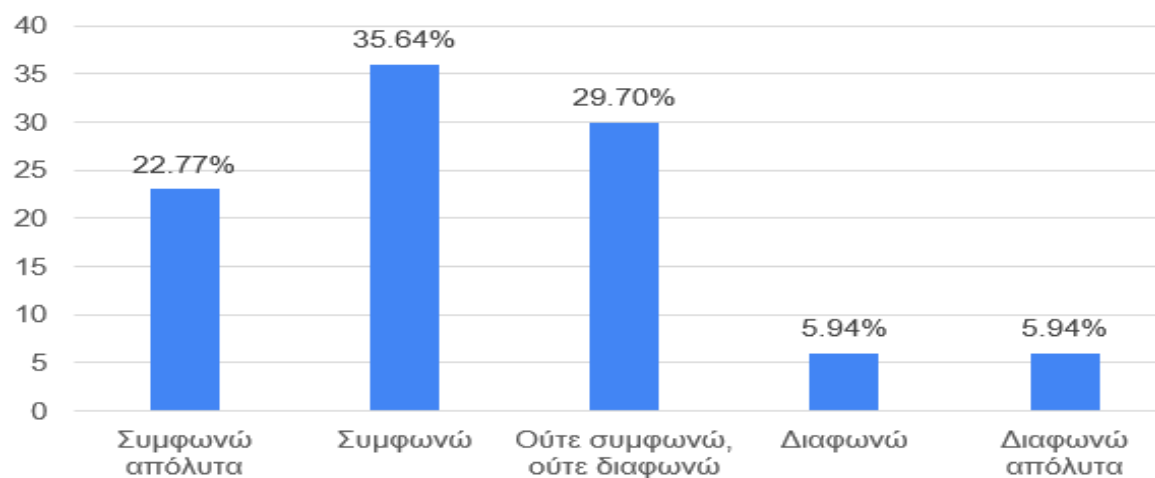
Διάγραμμα 29. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για πολλά τραγικά γεγονότα (πχ. δολοφονίες, τρομοκρατικές ενέργειες) που κρατούν μυστικά»

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 29, αθροιστικά ποσοστό 66,33% συμφωνεί (37,62%) ή συμφωνεί απόλυτα (28,71%) με τη θέση αυτή, ενώ 20,79% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

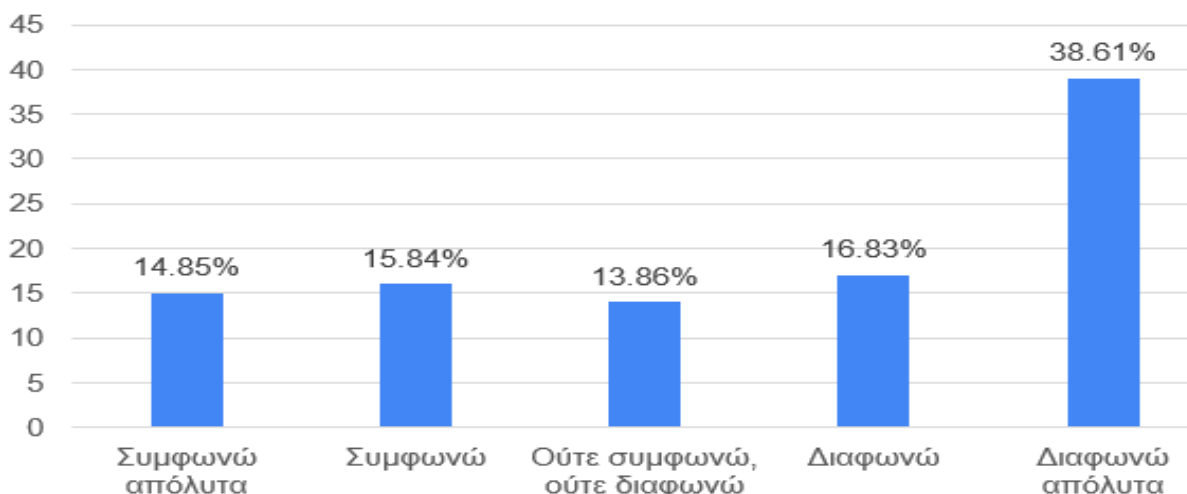
Διάγραμμα 30. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 30, αθροιστικά ποσοστό 64,35% συμφωνεί (35,64%) ή συμφωνεί απόλυτα (28,71%) με τη θέση αυτή, ενώ 22,77% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

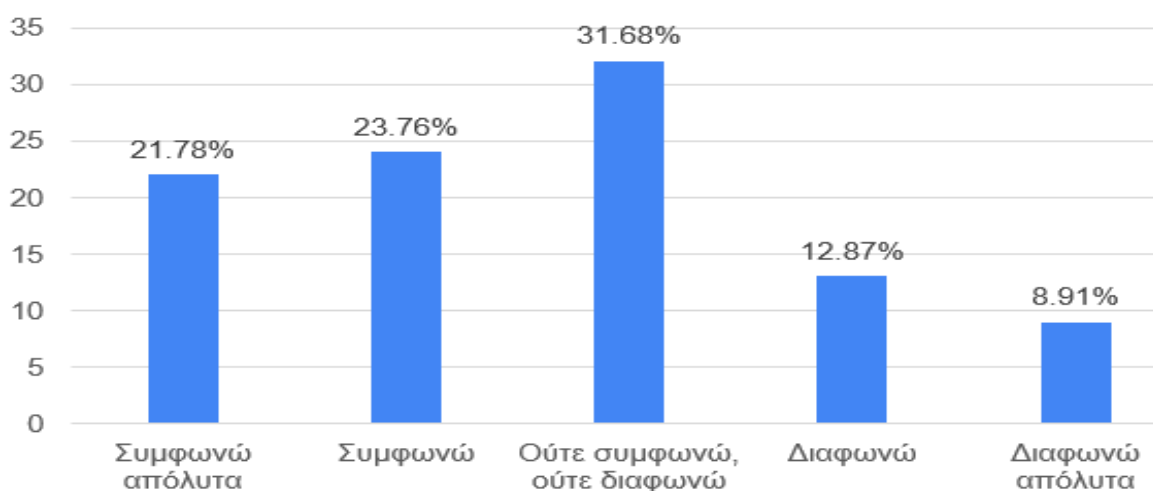
Διάγραμμα 31. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Υπάρχουν μυστικές οργανώσεις που κυβερνούν τον κόσμο»

Όπως προκύπτει από το παραπάνω Διάγραμμα, αθροιστικά ποσοστό 58,41% συμφωνεί (35,64%) ή συμφωνεί απόλυτα (22,77%) με τη θέση αυτή, ενώ 29,70% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

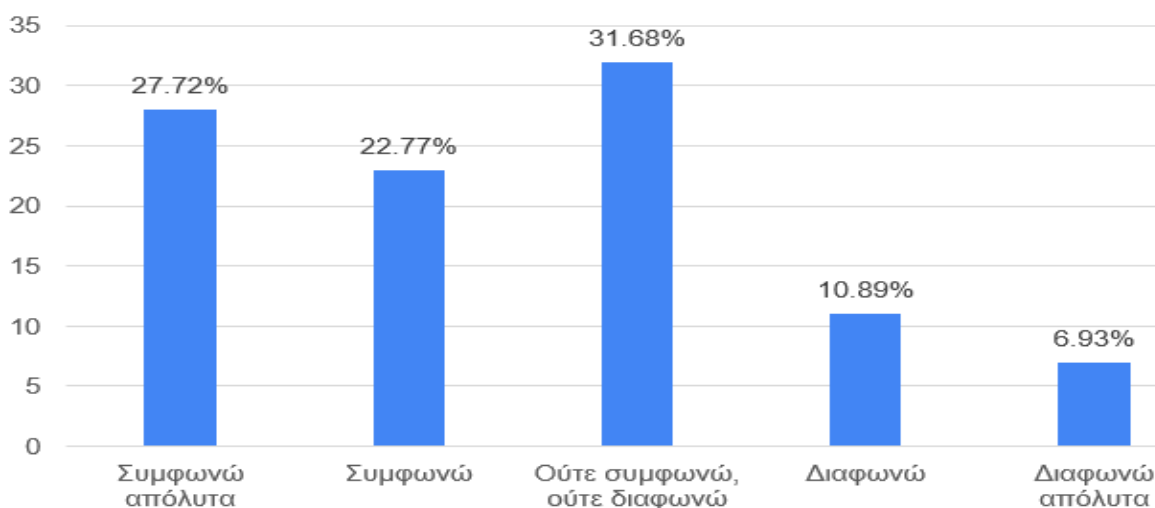
Διάγραμμα 32. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 32, αθροιστικά ποσοστό 30,69% συμφωνεί (15,84%) ή συμφωνεί απόλυτα (14,85%) με τη θέση αυτή, ενώ 13,86% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

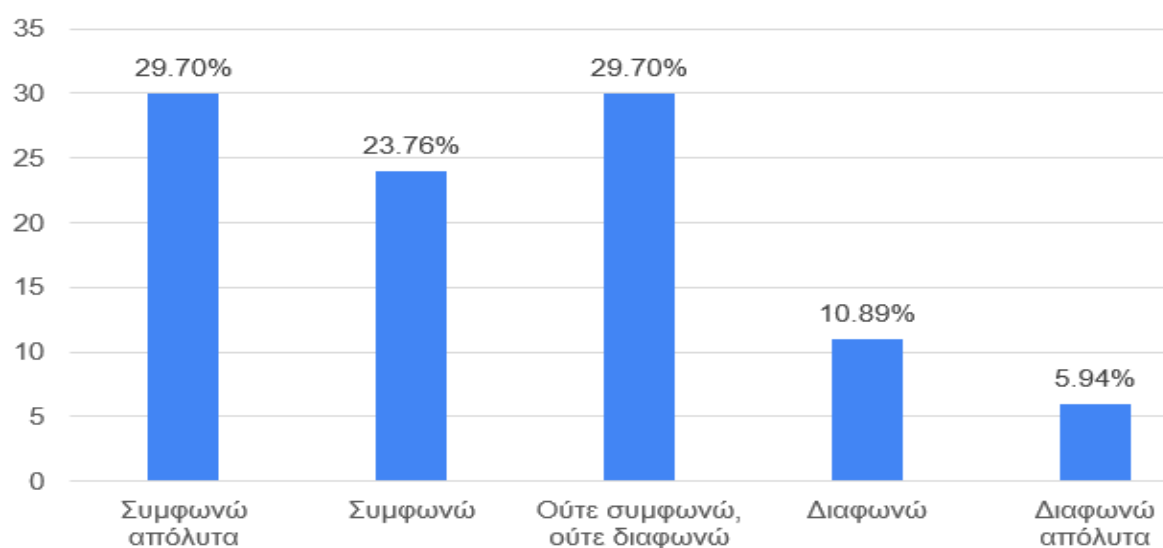
Διάγραμμα 33. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Η εξάπλωση ορισμένων ασθενειών και ιών είναι αποτέλεσμα των σκόπιμων και κρυφών ενεργειών ορισμένων κυβερνήσεων ή οργανισμών»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 33, αθροιστικά ποσοστό 45,54% συμφωνεί (23,76%) ή συμφωνεί απόλυτα (21,78%) με τη θέση αυτή, ενώ 31,68% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

Διάγραμμα 34. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών)»

Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα αυτό, αθροιστικά ποσοστό 50,49% συμφωνεί (22,77%) ή συμφωνεί απόλυτα (27,72%) με τη θέση αυτή, ενώ 31,68% των πληροφορητών δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

Διάγραμμα 35. Απόψεις ερωτώμενων για την πρόταση «Πολλές καταστάσεις ή γεγονότα μπορούν να εξηγηθούν από τις παράνομες ή επιβλαβείς πράξεις κυβερνήσεων, οργανισμών ή άλλων ισχυρών»

Τέλος, όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 35, αθροιστικά ποσοστό 56,46% συμφωνεί (23,76%) ή συμφωνεί απόλυτα (29,70%) με τη θέση αυτή, ενώ 29,70% των συμμετεχόντων δήλωσαν πως ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν.

Από τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνεται ότι μεγαλύτερο ποσοστό συμφωνίας και απόλυτης συμφωνίας (76,23%) εμφανίστηκε στις περιπτώσεις των προτάσεων 1. «Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας κάποιοι σχεδίαζαν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους» και 7. «Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων», ενώ το υψηλότερο ποσοστό διαφωνίας και απόλυτης διαφωνίας καταγράφηκε στην πρόταση 17. «Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό».

Προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις απόψεις τους, όπως καταγράφονται από τη συμφωνία/διαφωνία τους στην τελευταία ερώτηση, χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό μη παραμετρικό κριτήριο Mann-Whitney (Πίνακας Β1)¹. Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στην περίπτωση της πρότασης 17 «Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό» [U(41,60)=800.00, p=.002] καταδεικνύοντας ότι περισσότερες γυναίκες τείνουν να διαφωνούν με την πρόταση αυτή (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Διαφοροποίηση ανδρών-γυναικών στην πρόταση 17

ΦΥΛΟ	N	Mean Rank	Mean	Median	Range
ΑΝΔΡΑΣ	41	40,51	2,8780	3,0000	4,00
ΓΥΝΑΙΚΑ	60	58,17	3,9000	4,0000	4,00
Total	101		3,4851	4,0000	4,00

Επιπλέον, εξετάστηκε η σχέση ανάμεσα στις απόψεις των συμμετεχόντων και α) στο επάγγελμά τους (Πίνακας Β2), β) στο μηνιαίο εισόδημα (Πίνακας Β3) και γ) στην πολιτική τους τοποθέτηση (Πίνακας Β4). Τα αποτελέσματα της εφαρμογής του κριτηρίου Kruskal-Wallis έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους άνεργους και τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα από τη μια πλευρά και τους φοιτητές και τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα από την άλλη στην πρόταση 15 «Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών» [H(3)=8,011, p=.046]. Συγκεκριμένα (Πίνακας 2), οι πρώτοι δεν δηλώνουν ότι διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με την πρόταση αυτή, σε αντίθεση με τη δεύτερη

¹ Οι πίνακες με αρίθμηση Β βρίσκονται στο Παράρτημα.

ομάδα των φοιτητών και των εργαζόμενων στον ιδιωτικό τομέα που έστω και σε μικρό ποσοστό επιλέγουν μια από τις δύο απαντήσεις.

Πίνακας 2. Διαφοροποίηση με βάση το επάγγελμα στην πρόταση 15

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	N	Mean Rank	Mean	Range	Median
ΦΟΙΤΗΤΗΣ/ΤΡΙΑ	41	41,76	1,9024	4,00	2,0000
ΑΝΕΡΓΟΣ/Η	9	62,28	2,5556	2,00	2,0000
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	42	55,62	2,5000	4,00	2,0000
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	9	60,28	2,4444	2,00	3,0000
Total	101		2,2574	4,00	2,0000

Επιπλέον, στατιστικά σημαντική διαφορά εμφανίστηκε στην περίπτωση του εισοδήματος για την πρόταση 14 «Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για πολλά τραγικά γεγονότα (πχ. δολοφονίες, τρομοκρατικές ενέργειες) που κρατούν μυστικά» [$H(4)=10.189, p=.037$]. Όπως φαίνεται στα αποτελέσματα του κριτηρίου Kruskal-Wallis (Πίνακα 3) που ακολουθεί, όσοι είχαν μηνιαίο εισόδημα έως 1000 ευρώ δεν επιλέγουν τις απαντήσεις «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα».

Πίνακας 3. Διαφοροποίηση με βάση το εισόδημα στην πρόταση 14

ΕΙΣΟΔΗΜΑ	N	Mean Rank	Mean	Range	Median
-1000	18	46,94	2,0000	2,00	2,0000
1001-1500	18	47,44	2,1111	4,00	2,0000
1501-2000	23	64,91	2,8696	4,00	3,0000
>2001	8	61,63	2,6250	4,00	2,5000
Υποστήριξη οικογένειας	34	43,12	1,9118	3,00	2,0000
Total	101		2,2376	4,00	2,0000

Όσον αφορά την επίδραση της πολιτικής θέσης στατιστικά σημαντικές διαφορές καταγράφονται σε πληθώρα προτάσεων, όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα 4.

Πίνακας 4. Σχέση της πολιτικής θέσης με τις απόψεις των ερωτώμενων

1. Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας κάποιοι σχεδίαζαν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους	$H(6)=16.584, p=.011$
2. Η αλήθεια διαφέρει από αυτό που τα μέσα προσπαθούν να μας κάνουν να πιστέψουμε	$H(6)=15.896, p=.014$
3. Η αλήθεια είναι γνωστή μόνο σε λίγους	$H(6)=15.782, p=.015$
4. Η πραγματική αλήθεια διαφέρει από αυτό που θεωρούμε αλήθεια	$H(6)=15.960, p=.014$
5. Κάποιοι διασπείρουν ψευδείς πληροφορίες για γεγονότα για να	$H(6)=16.474, p=.011$

<i>παραπλανήσουν τους πολίτες</i>	
<i>6. Η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες</i>	H(6)=25.378, p=.000
<i>7. Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων</i>	H(6)=21.049, p=.002
<i>8. Όταν κάποιος ψάχνει βαθιά, βλέπει ότι πίσω από κάποια γεγονότα υπάρχει μια συνομοσία</i>	H(6)=23.723, p=.001
<i>9. Ορισμένες φορές, η επίσημη ερμηνεία ενός γεγονότος είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης της αλήθειας</i>	H(6)=25.332, p=.000
<i>10. Οι εναλλακτικές ερμηνείες για σημαντικά γεγονότα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από την επίσημη εκδοχή που παρουσιάζεται</i>	H(6)=20.465, p=.002
<i>11. Οι «συμπτώσεις» είναι στην πραγματικότητα στοιχεία για αυτό που πραγματικά συνέβη</i>	H(6)=16.416, p=.012
<i>12. Οι κυβερνήσεις ή άλλες ισχυρές ομάδες αποκρύπτουν την αλήθεια από τους πολίτες</i>	H(6)=22.623, p=.001
<i>13. Οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τους πολίτες για να τους ελέγξουν</i>	H(6)=19.085, p=.004
<i>14. Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για πολλά τραγικά γεγονότα (πχ. δολοφονίες, τρομοκρατικές ενέργειες) που κρατούν μυστικά</i>	H(6)=17.309, p=.008
<i>15. Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών</i>	H(6)=13.391, p=.037
<i>17. Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό</i>	H(6)=17.765, p=.007

Φαίνεται (Πίνακας B4α) ότι όσοι βρίσκονται στην Ακροαριστερά (και κυρίως αυτοί), την Ακροδεξιά και τη Δεξιά τείνουν να δηλώνουν περισσότερο ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα με τις προτάσεις αυτές, ενώ αντίθετα για τους ευρισκόμενους στην Αριστερά, την Κεντροδεξιά, την Κεντροαριστερά και το Κέντρο καταγράφονται έστω και σε χαμηλό ποσοστό και οι άλλες επιλογές.

Η ένταση χρήσης του Διαδικτύου (ώρες σύνδεσης) δεν σχετίζεται με τις απόψεις των ερωτώμενων, όπως έδειξαν τα αποτελέσματα του συντελεστή συσχέτισης spearman rho, ενώ αντίθετως θετική συσχέτιση -χαμηλή έως μέτρια- καταγράφηκε ανάμεσα στον αριθμό προφίλ στα ΜΚΔ και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Πίνακας B5) στις περιπτώσεις των προτάσεων 13 «Οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τους πολίτες για να τους ελέγξουν» (rho=.198, p=.047), 15 «Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών» (rho=.231, p=.020), 17 «Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό» (rho=.206, p=.039) και 19 «Επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών)» (rho=.198, p=.047). Συγκεκριμένα (Πίνακας B5α), όσο αυξάνεται ο αριθμός των προφίλ τόσο αυξάνεται και η επιλογή των «συμφωνώ» ή «συμφωνώ απόλυτα».

Στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα [$H(2)=16.315$, $p=.000$] (Πίνακας Β6) καταγράφηκε στη σχέση ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και την άποψη των συμμετεχόντων για την επίδραση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ στην ενημέρωσή τους (Πίνακας 5). Αυτοί που κρίνουν ότι υπάρχει θετική επίδραση είναι αυτοί που στην συντριπτική πλειοψηφία ενημερώνονται καθημερινά (Πίνακας Β6α).

Πίνακας 5. Σχέση της συχνότητας ενημέρωσης με την επίδραση στην ενημέρωση

ΕΠΙΔΡΑΣΗ	N	Mean Rank	Mean	Range	Median
ΘΕΤΙΚΗ	49	40,69	1,2653	4,00	1,0000
ΑΡΝΗΤΙΚΗ	27	62,78	2,1852	4,00	2,0000
ΚΑΜΙΑ	25	58,48	2,0000	4,00	1,0000
ΕΠΙΠΤΩΣΗ					
Total	101		1,6931	4,00	1,0000

Ομοίως, στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα [$H(2)=16.893$, $p=.000$] καταγράφηκε στη σχέση ανάμεσα στη συχνότητα ενημέρωσης και την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων στην ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Πίνακες Β7 και Β7α). Όπως φαίνεται στον Πίνακα 6, αυτοί που ενημερώνονται καθημερινά, εκφράζουν εμπιστοσύνη στην ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ το ίδιο με τα ΜΜΕ ή περισσότερο από τα ΜΜΕ.

Πίνακας 6. Σχέση της συχνότητας ενημέρωσης με την εμπιστοσύνη

ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΜΚΔ	N	Mean Rank	Mean	Range	Median
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΜΜΕ	23	40,76	1,2609	2,00	1,0000
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΜΜΕ	37	64,41	2,2162	4,00	2,0000
ΤΟ ΙΔΙΟ ΜΕ ΜΜΕ	41	44,65	1,4634	4,00	1,0000
Total	101		1,6931	4,00	1,0000

Στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα [$H(3)=11.695$, $p=.003$] (Πίνακες Β8 και Β8α) προέκυψε και στη σχέση ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης και την πεποίθηση των συμμετεχόντων ότι το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων (Πίνακας 7). Φαίνεται ότι αυτοί που τα χρησιμοποιούν καθημερινά για ενημέρωση τείνουν να πιστεύουν ότι είναι ή είναι έστω μερικές φορές χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων.

Πίνακας 7. Σχέση της συχνότητας ενημέρωσης με την άποψη για Διαδίκτυο και ΜΚΔ ως χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΜΚΔ ΧΩΡΟΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΨΕΥΔΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	N	Mean Rank	Mean	Range	Median
ΝΑΙ	43	45,55	1,5116	4,00	1,0000
ΟΧΙ	17	69,74	2,2353	3,00	2,0000
ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	41	48,95	1,6585	4,00	1,0000
Total	101		1,6931	4,00	1,0000

Στατιστικά σημαντικά είναι και η σχέση ανάμεσα στην εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για ενημέρωση και την πεποίθηση των συμμετεχόντων ότι αυτά είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων [$\chi^2(4)=19.938$, $p=.001$] (Πίνακας Β9). Μάλιστα, αν και παράδοξο, οι περισσότεροι από αυτούς που εμπιστεύονται το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ περισσότερο από τα τα ΜΜΕ πιστεύουν περισσότερο και ότι αυτά είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων, όπως και οι περισσότεροι που τα εμπιστεύονται όσο και τα ΜΜΕ πιστεύουν περισσότερο ότι μερικές φορές είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων (Πίνακας Β9α).

Η συχνότητα της χρήσης Διαδικτύου και των ΜΚΔ για πληροφόρηση/ενημέρωση δεν έχει επίδραση στις απόψεις των συμμετεχόντων, όπως καταγράφονται από τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους στις 20 προτάσεις.

Από την άλλη πλευρά, η επίδραση της ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Πίνακες Β10, Β10α και Β10β) καταγράφεται σε μια σειρά προτάσεων, σύμφωνα με τον ακόλουθο Πίνακα 8. Συγκεκριμένα, οι περισσότεροι από αυτούς που δήλωσαν θετική επίδραση τείνουν να συμφωνούν ή να συμφωνούν απόλυτα με τις προτάσεις αυτές.

Πίνακας 8. Σχέση της επίδρασης από την ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ με τις απόψεις των ερωτώμενων

6. Η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες	H(2)=6.607, p=.037
7. Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων	H(2)=8.532, p=.014
15. Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών	H(2)=7.846, p=.020
19. Επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών)	H(2)=7.452, p=.024

Η εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ φαίνεται να σχετίζεται μόνο με την πρόταση 20 «Πολλές καταστάσεις ή γεγονότα μπορούν να εξηγηθούν από τις παράνομες ή επιβλαβείς πράξεις κυβερνήσεων, οργανισμών ή άλλων ισχυρών» [$H(2)=7.497$, $p=.024$] (Πίνακες Β11 και Β11α) με το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών που εμπιστεύονται το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ λιγότερο από τα παραδοσιακά μέσα να επιλέγουν περισσότερο την απάντηση «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» (Πίνακας 9).

Πίνακας 9. Σχέση της εμπιστοσύνης στο Διαδίκτυο και ΜΚΔ με την πρόταση 20

ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΜΚΔ	N	Mean Rank	Mean	Range	Median
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΜΜΕ	23	45,54	2,1739	4,00	2,0000
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΜΜΕ	37	61,14	2,8108	4,00	3,0000
ΤΟ ΙΔΙΟ ΜΕ ΜΜΕ	41	44,91	2,1463	4,00	2,0000
Total	101		2,3960	4,00	2,0000

Η άποψη των συμμετεχόντων για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως περιβάλλοντα αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων (Πίνακες Β12, Β12α και Β12β) σχετίζεται με μια σειρά από προτάσεις όπως φαίνεται στον Πίνακα 10.

Πίνακας 10. Σχέση της άποψης για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως περιβάλλοντα αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων με τις απόψεις των ερωτώμενων

3. Η αλήθεια είναι γνωστή μόνο σε λίγους	$H(2)= 6.087$, $p=.048$
6. Η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες	$H(2)=8.629$, $p=.013$
7. Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων	$H(2)=9.200$, $p=.020$
8. Όταν κάποιος ψάχνει βαθιά, βλέπει ότι πίσω από κάποια γεγονότα υπάρχει μια συνομοσία	$H(2)=6.340$, $p=.042$
9. Ορισμένες φορές, η επίσημη ερμηνεία ενός γεγονότος είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης της αλήθειας	$H(2)=7.631$, $p=.017$
10. Οι εναλλακτικές ερμηνείες για σημαντικά γεγονότα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από την επίσημη εκδοχή που παρουσιάζεται	$H(2)=8.097$, $p=.017$
11. Οι «συμπτώσεις» είναι στην πραγματικότητα στοιχεία για αυτό που πραγματικά συνέβη	$H(2)=7.737$, $p=.021$
12. Οι κυβερνήσεις ή άλλες ισχυρές ομάδες αποκρύπτουν την αλήθεια από τους πολίτες	$H(2)=7.949$, $p=.019$
17. Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό	$H(2)=6.309$, $p=.043$
19. Επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών)	$H(2)=6.075$, $p=.048$
20. Πολλές καταστάσεις ή γεγονότα μπορούν να εξηγηθούν από τις παράνομες ή επιβλαβείς πράξεις κυβερνήσεων, οργανισμών ή	$H(2)=7.611$, $p=.022$

Συγκεκριμένα όσοι δηλώνουν ότι είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων ή ότι είναι τουλάχιστον μερικές φορές, τείνουν να συμφωνούν απόλυτα ή να συμφωνούν με τις προτάσεις αυτές.

Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα στη σχέση του φύλου, της ιδιότητας, του εισοδήματος και της πολιτικής τοποθέτησης, της έντασης χρήσης Διαδικτύου και του αριθμού προφίλ στα ΜΚΔ με την απόδοση προσοχής/ανάγνωση άρθρων που εμφανίζονται στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για θεωρίες συνωμοσίας. Ωστόσο, στατιστικά σημαντική διαφορά προέκυψε μεταξύ ανδρών και γυναικών ($X^2(1)=7.904, p=.005$) (Πίνακας B13) και μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών εισοδήματος ($X^2(4)=10.453, p=.033$) (Πίνακας B14) αναφορικά με την ενόχληση από την εμφάνιση άρθρων για θεωρίες συνωμοσίας στο προφίλ τους. Συγκεκριμένα περισσότερο φαίνεται να ενοχλούνται οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες και όσοι έχουν οικονομική υποστήριξη από την οικογένεια σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Στατιστικά σημαντική επίδραση έχει η απόδοση προσοχής σε ένα άρθρο για θεωρίες συνωμοσίας στην επιθυμία μελέτης του θέματος περαιτέρω ($rho=.561, p=.000$) και στην ενδεχόμενη αποδοχή μιας θεωρίας ($rho=.420, p=.000$) όπως και η επιθυμία μελέτης στην ενδεχόμενη αποδοχή ($rho=.583, p=.000$).

Δεν προέκυψε στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα ανάμεσα α) στην απόδοση προσοχής σε ένα άρθρο για θεωρίες συνωμοσίας, β) στην επιθυμία μελέτης του θέματος περαιτέρω και γ) στην ενδεχόμενη αποδοχή μιας θεωρίας σε σχέση με τις απόψεις των συμμετεχόντων (Πίνακες B15, B15 α και B15β).

Τέλος, καταγράφηκε στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα στη σχέση ανάμεσα στην αύξηση του αριθμού αυτών που πληροφορούνται θεωρίες συνωμοσίας λόγω της προβολής τους στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και στην αύξηση όσων αποδέχονται θεωρίες συνωμοσίας που προβάλλονται στα περιβάλλοντα αυτά ($X^2(1)=45.184, p=.000$) (Πίνακας B16). Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία όσων θεωρούν η προβολή θεωριών συνωμοσίας μέσω του Διαδικτύου και των ΜΚΔ αυξάνει και τον αριθμό όσων τις πληροφορούνται, πιστεύει επίσης ότι αυξάνεται και ο αριθμός αυτών που τις αποδέχονται.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκε αν οι νέοι ηλικίας 18 -25 ετών που κάνουν έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ έλκονται από θεωρίες συνωμοσίας που διοχετεύονται στα ψηφιακά περιβάλλοντα. Τα βασικά δύο ερωτήματα της έρευνας ήταν : α) αν οι νέοι της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας έλκονται κατά την περιήγηση τους στα περιβάλλοντα αυτά από θεωρίες συνωμοσίας και β) πώς αντιλαμβάνεται η ηλικιακή αυτή ομάδα τις εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων, όπως αυτές προβάλλονται και υποστηρίζονται από τις θεωρίες συνωμοσίας με έμφαση κυρίως στην αμφισβήτηση της επίσημης εκδοχής και την αναζήτηση της αλήθειας. Είναι προφανές ότι η ενδεχομένη αποδοχή θεωριών συνωμοσίας εξετάζεται μέσα στο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο που η ομάδα λειτουργεί και το οποίο, όπως έχει καταδείξει η βιβλιογραφία, δύναται να επιδρά στην αποδοχή θεωριών, ενώ ταυτόχρονα κυρίαρχος είναι ο ρόλος της ηλικίας. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα διάγει μία μεταβατική περίοδο ανάμεσα στην εφηβεία και την ενηλικίωση, κατά την οποία διερευνά την ταυτότητα της και πειραματίζεται με νέους ρόλους και εμπειρίες σε επίπεδο εργασίας, σχέσεων αλλά και άποψης για τον κόσμο όπως έχει αναγνωριστεί από τον Arnett (2000). Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της αναζήτησης καθορίζει εν πολλοίς τη δράση της, η αμφισβήτηση μάλλον αποτελεί χαρακτηριστικό της ομάδας, ενώ ταυτόχρονα είναι βασικός παράγοντας της προδιάθεσης αποδοχής θεωριών συνωμοσίας.

Το δείγμα ευκολίας που επελέγη για την έρευνα αποτελείται από περισσότερες γυναίκες και η πλειοψηφία των ερωτώμενων είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι και φοιτητές/τριες. Λίγο περισσότεροι από 1/3 του δείγματος υποστηρίζονται οικονομικά από τους γονείς, ενώ συνολικά περισσότεροι από τους μισούς ερωτώμενους δηλώνουν ότι τοποθετούν τον εαυτό τους στο κέντρο, την κεντροαριστερά ή την κεντροδεξιά.

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων είναι συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο από τρεις (3) έως και περισσότερες από πέντε (5) ώρες την ημέρα, ενώ περισσότεροι από 1/3 έχουν δημιουργήσει προφίλ σε περισσότερα από τέσσερα (4) ΜΚΔ. Αν και η

ενημέρωση/αναζήτηση πληροφοριών δεν είναι ο κυρίαρχος λόγος χρήσης του Διαδικτύου και των ΜΚΔ, ωστόσο περισσότεροι από τους μισούς ενημερώνονται/αναζητούν πληροφορίες καθημερινά ή έστω 3-4 φορές την εβδομάδα. Ωστόσο, μόνο 1/5 των ερωτώμενων εμπιστεύεται τα μέσα αυτά περισσότερο από τα παραδοσιακά μέσα (εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση) και ακόμη μικρότερος αριθμός δεν θεωρεί ότι τα περιβάλλοντα αυτά είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων.

Για τις περισσότερες από τις θεωρίες συνομωσίας που ερωτήθηκαν, οι συμμετέχοντες έδειξαν μέτρια έως υψηλά ποσοστά γνώσης. Υπάρχουν δε κάποιες θεωρίες που γνωρίζουν καλύτερα (προσελήνωση, ανακάλυψη φαρμάκου για τον καρκίνο, θάνατος της Lady Diana) γεγονός που πρέπει να συσχετιστεί με το ότι οι δύο πρώτες είναι παγκοσμίου ενδιαφέροντος, ενώ η τρίτη σχετίζεται κυρίως με την Αγγλία της οποίας η Κύπρος υπήρξε αποικία. Γενικότερα η γνώση θεωριών συνομωσίας μπορεί να ερμηνευθεί από το γεγονός ότι περίπου τα 2/3 των ερωτώμενων δίνουν προσοχή/διαβάζουν άρθρα που εμφανίζονται στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για τις θεωρίες συνομωσίας τουλάχιστον μερικές φορές και μάλιστα σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους δεν ενοχλούνται από την εμφάνιση τέτοιων άρθρων στο προφίλ τους. Η πλειοψηφία επιθυμεί τουλάχιστον μερικές φορές να μελετήσει περισσότερο ένα τέτοιο θέμα, μετά από την ανάγνωση ενός άρθρου και δηλώνει ότι η περαιτέρω μελέτη μιας θεωρίας επιδρά στην αποδοχή της τουλάχιστον μετρίως.

Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων καταγράφουν μια γραμμική σχέση μεταξύ της προβολής θεωριών συνομωσίας στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και στην αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που αποδέχονται τις θεωρίες αυτές. Θεωρούν δε ότι η αποδοχή μιας θεωρίας συνομωσίας επηρεάζεται περισσότερο από το μορφωτικό επίπεδο, ψυχολογικούς παράγοντες (άγχος, ανασφάλεια, εσωστρέφεια) ή την ανάγκη αναζήτησης της αλήθειας, πέρα από αυτό που λέγεται (επίσημη εκδοχή) και λιγότερο από την έλλειψη εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα.

Η αναζήτηση της αλήθειας φαίνεται να είναι ο παράγοντας που εξηγεί τα υψηλά ποσοστά «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα» στις προτάσεις που τέθηκαν στους ερωτώμενους. Μάλιστα το υψηλότερο ποσοστό συμφωνίας και απόλυτης συμφωνίας εμφανίστηκε στις περιπτώσεις των προτάσεων 1. «Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας

κάποιοι σχεδιάζαν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους» και 7. «Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων».

Η παρούσα έρευνα έδειξε πως οι άνεργοι και οι εργαζόμενοι στο δημόσιο τομέα αποδέχονται περισσότερο την πρόταση πως πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών, ενώ όσοι έχουν μηνιαίο εισόδημα έως 1000 ευρώ δεν επιλέγουν τις απαντήσεις «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» στην πρόταση πως οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για πολλά τραγικά γεγονότα που κρατούν μυστικά. Τα παραπάνω ευρήματα φαίνεται να συνάδουν με την θέση των Whitson & Galinsky (2008) και Bruder et al. (2013) πως χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των ανθρώπων όπως η αίσθηση της αδυναμίας επηρεάζουν θετικά την αποδοχή των θεωριών συνωμοσίας, αλλά και τη θέση των Van Prooijen & Acker (2015) και Goertzel (1994) πως τόσο η ανασφάλεια όσο και το άγχος σχετίζονται άμεσα με την τάση των ανθρώπων που πιστεύουν στις θεωρίες συνωμοσίας. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των ανέργων φαίνεται να επιβεβαιώνεται η θέση του Goertzel (1994) πως η τάση αποδοχής των θεωριών συνωμοσίας συσχετίζεται με το αίσθημα της ανασφάλειας για την ανεργία. Η αποδοχή των δύο παραπάνω προτάσεων από συγκεκριμένες ομάδες ερωτώμενων υπενθυμίζει την άποψη του Sunstein et al. (2009) πως οι άνθρωποι να αναζητούν τα αίτια τρομερών γεγονότων για να δικαιολογήσουν τις συναισθηματικές τους καταστάσεις και να αποδώσουν τα γεγονότα αυτά σε μία σκόπιμη δράση -εν προκειμένω μυστικές ομάδες, ισχυρούς και κυβερνήσεις- αλλά και την θέση των Newheiser, Farias & Tausch (2011) πως η αντιμετώπιση της υπαρξιακής απειλής είναι σημαντικός παράγοντας στην αποδοχή θεωριών συνωμοσίας.

Όσοι βρίσκονται στην Ακροαριστερά, την Ακροδεξιά και την Δεξιά τείνουν να δηλώνουν πως συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα με κάποιες από τις προτάσεις για τις οποίες ρωτήθηκαν. Συγκεκριμένα, από τις απαντήσεις τους φαίνεται να πιστεύουν σε υψηλό βαθμό ότι η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες και είναι γνωστή μόνο σε λίγους, διαφέρει δε από αυτό που οι πολίτες θεωρούν αλήθεια και το πληροφορούνται από τα μέσα, ότι κάποιοι διαχρονικά σχεδιάζουν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους και ορισμένες φορές η επίσημη ερμηνεία γεγονότων είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης. Επιπλέον, αποδέχονται σε υψηλό βαθμό ότι υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων και ότι αυτές βρίσκονται πιο κοντά στην αλήθεια, αρκεί κάποιος να αναζητήσει αυτό που κρύβεται πίσω από τα γεγονότα. Τέλος,

από τις απαντήσεις τους φαίνεται πως πιστεύουν ότι κυβερνήσεις, οργανισμοί αλλά και ομάδες ισχυρών βρίσκονται πίσω από τα γεγονότα. Τα ευρήματα αυτά υποστηρίζουν τη θέση των Leman & Cinnirella (2013) και των Uscinski et al. (2016) πως ο πολιτικός παράγοντας επηρεάζει την αποδοχή των θεωριών συνωμοσίας, αλλά και την άποψη των Abalakina-Paap et al. (1999) και Swawi & Furnham (2012) για τη σχέση ανάμεσα στην δεξιά πολιτική τοποθέτηση και την αποδοχή θεωριών συνωμοσίας. Η έμφαση που δίνεται από τους ερωτώμενους που ανήκουν στις πολιτικές αυτές ομάδες στην αναζήτηση της αλήθειας που είναι κρυμμένη ως αποτέλεσμα συγκάλυψης, φαίνεται να παραπέμπει στη θέση του Van Zoonen (2012) που βλέπει το κίνημα που δίνει έμφαση στην προσωπική εμπειρία ως πηγή γνώσης ως μέρος ενός κύματος δεξιού λαϊκισμού που εμφανίστηκε σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, αυτό δεν εξηγεί την αποδοχή από όσους ανήκουν στην Ακροαριστερή πτέρυγα. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια σημειώνεται γενικότερη άνοδος της λαϊκιστικής ρητορικής ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησης, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η αποδοχή των θέσεων αυτών από όσους ανήκουν στην Ακροαριστερά παραπέμπει σε μια διαμαρτυρία απέναντι σε ισχυρές ομάδες που ρυθμίζουν την κοινωνία, την οικονομία και την πολιτική ζωή. Υπό αυτή την έννοια τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται να συνάδουν με την άποψη του Stempel et al. (2007) για μια αντι-ελιτίστικη προοπτική.

Η παρούσα έρευνα έδειξε, επίσης, πως η ένταση χρήσης του Διαδικτύου (ώρες σύνδεσης) δεν σχετίζεται με τις απόψεις των ερωτώμενων στις προτάσεις που τους υποβλήθηκαν, ενώ αντιθέτως θετική συσχέτιση καταγράφηκε ανάμεσα στον αριθμό προφίλ στα ΜΚΔ και τις απόψεις των συμμετεχόντων στις περιπτώσεις των προτάσεων πως οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τους πολίτες για να τους ελέγξουν, πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών, κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό και πως επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες. Συγκεκριμένα, όσο αυξάνεται ο αριθμός των προφίλ τόσο αυξάνεται και η επιλογή των «συμφωνώ» ή «συμφωνώ απόλυτα». Τα ευρήματα αυτά παραπέμπουν στα ευρήματα των Hermida et al. (2012) πως οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις επηρεάζουν την διάδοση των ειδήσεων και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν γίνει βάση στο πως οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τις ειδήσεις είτε έμμεσα από φίλους είτε από οργανισμούς ειδήσεων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν σχέση ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και την άποψη των συμμετεχόντων για την επίδραση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ στην ενημέρωσή τους. Αυτοί που κρίνουν ότι υπάρχει θετική επίδραση είναι αυτοί που στην συντριπτική πλειοψηφία ενημερώνονται καθημερινά, ενώ παράλληλα στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα καταγράφηκε στη σχέση ανάμεσα στη συχνότητα ενημέρωσης και την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων στην ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ. Έτσι, αυτοί που ενημερώνονται καθημερινά, εκφράζουν εμπιστοσύνη στην ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ το ίδιο με τα ΜΜΕ ή περισσότερο από τα ΜΜΕ. Αυτό δεν επιβεβαιώνει την θέση του Aupers (2012) πως η αξιοπιστία των ΜΜΕ μειώνεται λόγω των σκανδάλων στα οποία ενεπλάκησαν σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ παράλληλα το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ κερδίζουν την εμπιστοσύνη των ανθρώπων καθιστώντας τα πηγές πληροφόρησης. Ταυτόχρονα δεν επιβεβαιώνεται ούτε η θέση των Nguyen & Wester (2006) πως τα παλαιά μέσα ενημέρωσης οδηγούνται σε μια μορφή παρακμής λόγω των νέων μορφών πληροφόρησης και επικοινωνίας και μάλιστα πως βιώνουν μια κατάσταση απειλής λόγω της έξαρσης της χρήσης του Διαδικτύου από τα τέλη ήδη της δεκαετίας του 1990. Φαίνεται, λοιπόν, πως οι πληροφορητές αν και κάνουν έντονη χρήση του Διαδικτύου και των ΜΚΔ σε καθημερινή βάση, επιλέγοντάς τα ως πηγές πληροφόρησης, η εμπιστοσύνη τους στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης δεν μεταβάλλεται.

Σχέση καταδείχθηκε ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης και την πεποίθηση των συμμετεχόντων ότι το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων και ανάμεσα στην πεποίθηση αυτή και την εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για ενημέρωση. Φαίνεται ότι αυτοί που χρησιμοποιούν καθημερινά το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για ενημέρωση τείνουν να πιστεύουν ότι είναι ή είναι έστω μερικές φορές χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων όπως και ότι, αν και παράδοξο, οι περισσότεροι από αυτούς που εμπιστεύονται το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ περισσότερο ή το ίδιο με τα ΜΜΕ πιστεύουν περισσότερο και ότι αυτά είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων τουλάχιστον μερικές φορές. Φαίνεται, λοιπόν, πως αν και οι ερωτώμενοι αναγνωρίζουν τη λειτουργία του Διαδικτύου και των ΜΚΔ ως χώρων αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων, προφανώς τείνουν να δείχνουν έναν βαθμό εμπιστοσύνης ίσως γιατί θεωρούν ότι μπορούν να ανιχνεύσουν τις ψευδείς ειδήσεις και δεν επηρεάζονται από αυτές. Υπό την έννοια αυτή, η θέση των Shao et al. (2017) πως

καθώς οι άνθρωποι τείνουν να εμπιστεύονται τις κοινωνικές επαφές τους, η δημοσίευση περιεχομένου που έχει γίνει αποδεκτό από αυτές συμβάλλει περισσότερο στο να αποδεχθούν οι ίδιοι και να δημοσιεύσουν μια ψευδή είδηση δεν υποστηρίζεται στην παρούσα έρευνα.

Η επίδραση της ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ καταγράφεται σε μια σειρά προτάσεων που σχετίζονται με το ότι η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες, συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων, πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών και επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών). Συγκεκριμένα, οι περισσότεροι από αυτούς που δήλωσαν θετική επίδραση από την ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ τείνουν να συμφωνούν ή να συμφωνούν απόλυτα με τις προτάσεις αυτές. Είναι προφανές ότι η πληθώρα των πληροφοριών του Διαδικτύου και των ΜΚΔ περιλαμβάνουν και πληροφορίες που αναφέρονται σε εναλλακτικές ερμηνείες.

Η άποψη για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως περιβάλλοντα αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων σχετίζεται με μια σειρά από προτάσεις όπως ότι η αλήθεια είναι γνωστή μόνο σε λίγους, η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες, συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων, όταν κάποιος ψάχνει βαθιά, βλέπει ότι πίσω από κάποια γεγονότα υπάρχει μια συνομοσία, ορισμένες φορές, η επίσημη ερμηνεία ενός γεγονότος είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης της αλήθειας, οι εναλλακτικές ερμηνείες για σημαντικά γεγονότα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από την επίσημη εκδοχή που παρουσιάζεται, οι «συμπτώσεις» είναι στην πραγματικότητα στοιχεία για αυτό που πραγματικά συνέβη, οι κυβερνήσεις ή άλλες ισχυρές ομάδες αποκρύπτουν την αλήθεια από τους πολίτες, Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό, επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών) και πολλές καταστάσεις ή γεγονότα μπορούν να εξηγηθούν από τις παράνομες ή επιβλαβείς πράξεις κυβερνήσεων, οργανισμών ή άλλων ισχυρών. Συγκεκριμένα όσοι δηλώνουν ότι το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων ή ότι είναι τουλάχιστον μερικές φορές, τείνουν να συμφωνούν απόλυτα ή να συμφωνούν με τις προτάσεις αυτές. Η θέση των Leman & Cinnirella (2013) πως μερικοί άνθρωποι μπορεί να έχουν πιο ανοικτό μυαλό σχετικά με ορισμένες εξηγήσεις για γεγονότα, ενώ άλλοι

μπορεί να αναζητούν μία συνωμοτική εξήγηση στηρίζεται από τις απαντήσεις στις πιο πάνω θέσεις.

Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν σχέση ανάμεσα στο φύλο, την ιδιότητα, το εισόδημα, την πολιτική τοποθέτηση, την ένταση χρήσης Διαδικτύου και τον αριθμό προφίλ στα ΜΚΔ με την απόδοση προσοχής/ανάγνωση άρθρων που εμφανίζονται στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για θεωρίες συνωμοσίας. Ωστόσο, διαφορά προέκυψε μεταξύ ανδρών και γυναικών και μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών εισοδήματος αναφορικά με την ενόχληση από την εμφάνιση άρθρων για θεωρίες συνωμοσίας στο προφίλ τους. Συγκεκριμένα περισσότερο φαίνεται να ενοχλούνται οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες και όσοι έχουν οικονομική υποστήριξη από την οικογένεια σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Σημαντική επίδραση έχει η απόδοση προσοχής σε ένα άρθρο για θεωρίες συνωμοσίας στην επιθυμία μελέτης του θέματος περαιτέρω, γεγονός που μπορεί να υποστηρίξει την θέση των Sharma et al. (2017) πως παραπλανητικές αναρτήσεις είναι συχνά πιο δημοφιλείς από τις αναρτήσεις με ακριβείς πληροφορίες. Σχέση επίσης διαπιστώθηκε ανάμεσα στην απόδοση προσοχής σε ένα άρθρο και την ενδεχόμενη αποδοχή μιας θεωρίας όπως ανάμεσα στην επιθυμία μελέτης στην ενδεχόμενη αποδοχή, ενώ κανένας από τους τρεις παράγοντες δεν φάνηκε να σχετίζεται με τις απόψεις των συμμετεχόντων στις τελικές προτάσεις.

Τέλος, καταγράφηκε σημαντικό αποτέλεσμα στη σχέση ανάμεσα στην αύξηση του αριθμού αυτών που πληροφορούνται θεωρίες συνωμοσίας λόγω της προβολής τους στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και στην αύξηση όσων αποδέχονται θεωρίες συνωμοσίας που προβάλλονται στα περιβάλλοντα αυτά. Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία όσων θεωρούν η προβολή θεωριών συνωμοσίας μέσω του Διαδικτύου και των ΜΚΔ αυξάνει και τον αριθμό όσων τις πληροφορούνται, πιστεύει επίσης ότι αυξάνεται και ο αριθμός αυτών που τις αποδέχονται. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με την θέση του Stæhr (2014) πως οι θεωρίες συνωμοσίας και η κουλτούρα των θεωριών συνωμοσίας εκτείνονται σε βάθος χρόνου, ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες τείνουν από ένα αποκλίνον φαινόμενο να γίνουν πιο συνήθεις και γνωστές. Φαίνεται, λοιπόν, ότι το Διαδίκτυο μπορεί να διευκολύνει την ταχεία εξάπλωση περισσότερων θεωριών συνωμοσίας όπως έχει υποστηρίξει ο Clarke (2007).

Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής καταδεικνύουν ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία σε σχέση με τα δύο ερωτήματα που τέθηκαν. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, όπως αναμενόταν, κάνει έντονη χρήση του Διαδικτύου και διαθέτει προφίλ στα ΜΚΔ. Το γεγονός αυτό την φέρνει ενώπιον πληροφοριών που αφορούν θεωρίες συνομοσίας, οι οποίες δεν φαίνεται να την ενοχλούν, μάλιστα την κινητοποιούν αρκετά συχνά να μελετήσει περισσότερο μια θεωρία, ακόμη και να την αποδεχθεί. Οι συμμετέχοντες γνωρίζουν –σε διαφορετικό βαθμό– τις θεωρίες συνομοσίας για τις οποίες ερωτήθηκαν. Μάλιστα σε ποσοστό άνω του 40% γνωρίζουν οχτώ (8) από τις δεκαπέντε (15) θεωρίες συνομοσίας και τρεις (3) εξ αυτών σε ποσοστό άνω του 50%. Η διάχυση θεωριών συνομοσίας συνδέεται άμεσα με την κυκλοφορία τους σε ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως και η αποδοχή τους, σύμφωνα με τη θέση που εξέφρασαν οι συμμετέχοντες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι υψηλά ποσοστά συμφωνίας και απόλυτης συμφωνίας καταγράφηκαν με αναφορά στις 20 προτάσεις που ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν. Με δεδομένο πρώτον ότι οι προτάσεις αυτές εστιάζουν σε διατυπώσεις σχετικές με την «αλήθεια» η οποία παραμένει κρυφή ή συγκαλύπτεται ή είναι γνωστή σε λίγους, αλλά η οποία μπορεί να προσεγγιστεί και να εξηγήσει γεγονότα που συμβαίνουν γύρω μας, και δεύτερον ότι η αναζήτηση της αλήθειας πέραν από την επίσημη εκδοχή των γεγονότων που προβάλλεται από θεσμικούς φορείς (κυβερνήσεις, επιστήμη, οργανισμούς) είναι συστατικό στοιχείο των θεωριών συνομοσίας, τα αποτελέσματα των απαντήσεων των συμμετεχόντων καταδεικνύουν emphaticά ότι ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανακάλυψη μιας αλήθειας που δίνει εναλλακτική ερμηνεία στα γεγονότα, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζεται η θέση ότι κάποιιοι την αποκρύπτουν. Προφανώς το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο λειτουργούν οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιδρά στην αποδοχή των προτάσεων αυτών. Ως εκ τούτου, αν και τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν τόσο λόγω του χαρακτήρα της (διερευνητική) όσο και λόγω της σύνθεσης του δείγματος (δείγμα ευκολίας), υποστηρίζουν τη θέση του Aupers (2012) πως η εξάπλωση των θεωριών συνομοσίας στην Δύση παρουσιάζεται ως μία γενικευμένη δυσπιστία που είναι ενσωματωμένη στην πολιτιστική λογική του νεωτερισμού και παράγεται από διαδικασίες του εκσυγχρονισμού. Μέσα από την δυσπιστία αυτή έχει δημιουργηθεί μία νέα υπό – κουλτούρα, που κερδίζει την προσοχή μεταξύ των πολιτών. Οι θεωρίες συνομοσίας φαίνεται να αποτελούν έτσι πολιτιστικές απαντήσεις στις ανησυχίες των ανθρώπων, με δεδομένο το ότι οι άνθρωποι

υποπτεύονται την γνώση που προέρχεται από επίσημους θεσμούς και εμπειρογνώμονες και αναζητούν εναλλακτικές εκδοχές μέσω άλλων πηγών πληροφόρησης και γνώσης σε μια διαδικασία κατάκτησης της αλήθειας (Van Zoanen, 2012). Στο πλαίσιο αυτό είναι μάλλον προφανές πως η ηλικιακή ομάδα που εξετάστηκε και η οποία βρίσκεται σε ένα μεταβατικό στάδιο αναζητώντας και η ίδια την ταυτότητά της και τη θέση της στον κόσμο είναι ιδιαιτέρως δεκτική σε εναλλακτικές ερμηνείες της πραγματικότητας, αμφιβάλλοντας για τον επίσημο λόγο των θεσμικών και επιστημονικών φορέων.

Βιβλιογραφία

Abalakina-Paap, M., Stephan, W. G., Craig, T., & Gregory, W. L. (1999). Beliefs in conspiracies. *Political Psychology*, 20, 637–647.

Abramowitz S, McKune SL, Fallah M, Monger J, Tehoungue K, Omidian PA. (2017). The opposite of denial: social learning at the onset of the Ebola emergency in Liberia. *J Health Commun.* 22 (1), 59–65.

Altemeyer, B. (1988). *Enemies of Freedom: Understanding Right Wing Authoritarianism*. San Francisco, Jossey-Bass.

Arnett, J.J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.

Aupers, S. (2012). ‘Trust no one’: Modernization, paranoia and conspiracy culture. *European Journal of Communication*, 27 (1), 22 –34.

Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα*. Αθήνα : Κριτική.

Bird, ST., & Bogart L.M. (2005). Conspiracy beliefs about HIV/AIDS and birth control among African Americans: Implications for the prevention of HIV, other STIs, and unintended pregnancy. *J Social Issues*, 61, 109–126.

Boyd, D. (2007). Why youth (heart) social networks sites: the role of networked publics in teenage social life. In: D. Buckingham (ed.). *Youth, Identity, and Digital Media*. Cambridge, MA: MIT Press.

Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven: Yale University Press

Brotherton, R., French, C. C., & Pickering, A. D. (2013). Measuring belief in conspiracy theories: The generic conspiracist beliefs scale. *Frontiers in Personality Science and Individual Differences*, 4 (279). <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00279>

Bruder, M., Haffke, P., Neave, N., Nouripanah, N. & Imhoff, R. (2013). Measuring individual differences in generic beliefs in conspiracy theories across cultures: The Conspiracy Mentality Questionnaire. *Frontiers in Psychology*, 4 (225), 1-15

Byford, J. (2011). *Conspiracy theories: A critical introduction*. Basingstoke, Palgrave MacMillan

Cairns, R. (2016). Climates of suspicion: “chemtrail” Conspiracy narratives and the international politics of geoengineering. *The Geographical Journal*, 182 (1), 70–84.

Cheung, Christy M.K., Pui-Yee Chiu, & Matthew K.O. Lee (2011). Online Social Networks: Why Do Students Use Facebook?., *Computers in Human Behavior*, 27, 4, 1337–1343.

Chisholm, L., & Hurrelmann, K. (1995). Adolescence in modern Europe: Pluralized transition patterns and their implications for personal and social risks. *Journal of Adolescence*, 18, 129-158.

Clarke, S. (2007). Conspiracy theories and the Internet: Controlled demolition and arrested development. *Episteme*, 4(2), 167-180.

Coady, D. (2006). An introduction to the philosophical debate about conspiracy theories. In D. Coady, *Conspiracy theories: The philosophical debate* (pp. 80-82). Burlington, VT: Ashgate

Creswell, J. W. & Creswell, D. (2019). *Σχεδιασμός έρευνας. Προσεγγίσεις Ποιοτικών, Ποσοτικών και Μεικτών Μεθόδων*. Αθήνα : Προπομπός.

Dean, J. (2000). Theorizing Conspiracy Theory. *Theory and Event*, 4 (3). <https://muse.jhu.edu/article/32599>

DeWitt, D., Atkinson, M., & Wegner, D. (2018). How conspiracy theories spread. In J. E. Uscinski (Ed.), *Conspiracy theories and the people who believe them*. New York, NY: Oxford University Press.

Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2008). The hidden impact of conspiracy theories: Perceived and actual influence of theories surrounding the death of Princess Diana. *The Journal of Social Psychology*, 148, 210–221.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.

Gebauer, F., Raab, M.H. & Carbon, C.C. (2016). Conspiracy Formation Is in the Detail: On the Interaction of Conspiratorial Predispositions and Semantic Cues. *Applied Cognitive Psychology*, 30, 917–924.

Goertzel, T. (1994). Belief in conspiracy theories. *Political Psychology*, 15, 731–742.

Golson, G. (2015). The Most Logical (And Craziest) MH370 Conspiracy Theories, *Wired* <https://www.wired.com/2015/03/logical-craziest-mh370-conspiracy-theories/>

Guidrya, P.D., J, Carlylea, K., Messnerb, M. & Jin, Y. (2015). On pins and needles: How vaccines are portrayed on Pinterest. *Vaccine*, 33, 5051–5056.

Harrison, A. A., and Thomas, J. M. (1997). The Kennedy assassination, unidentified flying objects, and other conspiracies: psychological and organizational factors in the perception of “cover-up.” *Syst. Res. Behav. Sci.* 14, 113–128.

Hermida, A., Fletcher, F., Korell, D., & Logan, D. (2012). Share, like, recommend: Decoding the social media news consumer. *Journalism Studies*, 13, 815–824.

Imhoff, R., & Lamberty, P. K. (2017). Too special to be duped: Need for uniqueness motivates conspiracy beliefs. *European Journal of Social Psychology*, 47, 724–734.

Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham, Duke University Press.

Javeau, C. (1996). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Jolley, D., & Douglas, K. M. (2014). The effects of anti-vaccine conspiracy theories on vaccination intentions. *PLoS ONE*, 9(2), e89177.
<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0089177>

Keeley, B. (1999) Of Conspiracy Theories. *The Journal of Philosophy*, 96 (3), 109-126.

Knight, P., (2000). *Conspiracy culture: From Kennedy to the X-Files*. London, Routledge.

Leman, P. J. & Cinnirella, M. (2013). Beliefs in conspiracy theories and the need for cognitive closure. *Frontiers in Psychology*, 4 (378), 1-10.

Lewandowsky, S., Oberauer, K., & Gignac, E. G. (2013) NASA Faked the Moon Landing – Therefore, (climate) Science Is a Hoax: An Anatomy of the Motivated Rejection of Science. *Psychological Science*, 24, 622-633.

Locke, S., 2009. Conspiracy culture, blame culture, and rationalization. *Sociol. Rev* 57 (4), 567-585.

Marietta, M., & Barker, D. C. (2018). Conspiratorial thinking and dueling fact perceptions. In J. E. Uscinski (Ed.), *Conspiracy theories and the people who believe them* (pp. 214–225). New York, NY: Oxford University Press.

Metaxas, P., & Finn, S. (2017). The infamous “Pizzagate” conspiracy theory: Insights from a twitter trails investigation.
[http://cs.wellesley.edu∼pmetaxas/Research/The infamous Pizzagate conspiracy theory Insight from a TwitterTrails investigation.pdf](http://cs.wellesley.edu∼pmetaxas/Research/The%20infamous%20Pizzagate%20conspiracy%20theory%20Insight%20from%20a%20TwitterTrails%20investigation.pdf)

Miller, J. M., Saunders, K. L. & Farhart, C. E. (2015). Conspiracy endorsement as motivated reasoning: The moderating roles of political knowledge and trust. *American Journal of Political Science*, 60 (4), 824–844.

Newheiser, A.-K., Farias, M., & Tausch, N. (2011). The functional nature of conspiracy beliefs: Examining the underpinnings of belief in the Da Vinci Code conspiracy. *Personality and Individual Differences*, 51, 1007–1011.

Nguyen, A., & Western, M. (2006). The Complementary Relationship between the Internet and Traditional Mass Media: The Case of Online News and Information. *Information Research*, 11 (3), 151-183

Oliver, J. E. & Rahn, W. M. (2016). Rise of the Trumpenvolk: Populism in the 2016 Election. *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, 667, 189-206.

Oppenheim, A. (1992). *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*. London : Printer.

Parker, M. (2001). Human science as conspiracy theory. In J. Parish & M. Parker (Eds.), *The age of anxiety: Conspiracy theory and the human sciences* (pp. 191–207). Oxford: Blackwell.

Pipes, D. (1997). *Conspiracy: How the paranoids style flourishes and where it comes from*. New York: Free Press.

Pollock, G. (2017). The Missing Wit(h)ness: Monroe, Fascinance, and the Unguarded Intimacy of Being Dead. *Journal of Visual Art Practice* 16 (3), 265– 296.

Raikka, J. (2009). On Political Conspiracy Theories. *The Journal of Political Philosophy*, 2, 185-201.

Rindfuss, R. R. (1991). The young adult years: Diversity, structural change, and fertility. *Demography*, 28, 493-512.

Sharma, M., Yadav, K., Yadav, N., & Ferdinand, K. C. (2017). Zika virus pandemic: analysis of Facebook as a social media health information platform. *American Journal of Infection Control*, 45(3), 301–302.

Shao, C., Ciampaglia, G. L., Varol, O., Flammini, A., & Menczer, F. (2017). The spread of fake news by social bots. <https://arxiv.org/pdf/1707.07592.pdf>

Shin, J., Jian, L., Driscoll, K., & Bar, F. (2016). Political rumoring on Twitter during the 2012 US presidential election: Rumor diffusion and correction. *New Media & Society*, 19(8), 1214–1235.

Stæhr, A. (2014). The appropriation of transcultural flows among Copenhagen youth – The case of Illuminati. *Discourse, Context and Media*, 4-5, 101–115.

Stempel, C., Hargrove, T., & Stempel, G.H. (2007). Media use, social structure, and belief in 9/11 conspiracy theories. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 84, 353–372.

Stojanov, A., & Halberstadt, J. (2019). The conspiracy mentality scale: Distinguishing between irrational and rational suspicion. *Social Psychology*, 50, 215–232.

Sunstein, C.R., & Vermeule, A. (2009). Symposium on conspiracy theories: Causes and cures. *The Journal of Political Philosophy*, 17 (2), 202–227.

Swami, V., & Chamarro-Premuzic T., & Furnham A., (2010). Unanswered Questions: A Preliminary Investigation of Personality and Individual Difference Predictors of 9/11 Conspiracist Beliefs. *Applied Cognitive Psychology*, 24(6), 749 – 761.

Swami, V., & Furnham, A. (2012). Examining conspiracist beliefs about the disappearance of Amelia Earhart. *The Journal of General Psychology*, 139 (4), 244-259.

Uscinski, J. E., & Parent, J. M. (2014). *American conspiracy theories*. New York, NY: Oxford University Press

Uscinski, J. E., Klofstad, C. & Atkinson, M. D. (2016). What drives conspiratorial beliefs? The role of informational cues and predispositions. *Political Research Quarterly*, 69 (1), 57 –71.

Uscinski, J. E., DeWitt, D., & Atkinson, M. (2018). Conspiracy theories and the Internet. In E. Aspren, A. Dyrendal, & D. Robinson (Eds.), *The Brill handbook of conspiracy theory and contemporary religion* (pp. 106–132). Leiden, Netherlands: Brill.

Van Prooijen, J-W., & Acker, M. (2015). The influence of control on belief in conspiracy theories: Conceptual and applied extensions. *Applied Cognitive Psychology*, 29, 753–761.

Van Zoonen, L. (2012), I-Pistemology: Changing truth claims in popular and political culture. *European Journal of Communication*, 27 (1), 56 –67.

Whitson, J. A, & Galinsky, A. D. (2008). Lacking control increases illusory pattern perception. *Science*, 322, 115– 117.

Wood, M.J., Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2012). Dead and alive: Beliefs in contradictory conspiracy theories. *Social Psychological and Personality Science*, 3 (6), 767–773.

Wood, M.J. & Douglas, K. M (2015). Online communication as a window to conspiracist worldviews. *Frontiers in Psychology*, 6, 1-8.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*; Αθήνα : Κριτική.

Παράρτημα Α

Ερωτηματολόγιο

Στο πλαίσιο έρευνας που διεξάγεται για την εκπόνηση διπλωματικής διατριβής με θέμα «Θεωρίες συνομωσίας στο Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Αντιλήψεις και στάσεις νέων ηλικίας 18 - 25 ετών» στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κοινωνικά Πληροφοριακά Συστήματα» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου παρακαλούμε για την εθελοντική συμβολή σας, εφόσον είστε ηλικίας 18-25 ετών και χρησιμοποιείτε το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ).

Η έρευνα αφορά στη διερεύνηση του φαινομένου της διάχυσης θεωριών συνομωσίας μέσα από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ και στην ενδεχόμενη αποδοχή τους από νέους/ες ηλικίας 18 – 25 ετών.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας θα χρειαστεί να αφιερώσετε 15 λεπτά από το χρόνο σας. Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις είναι απολύτως εμπιστευτικές και ανώνυμες.

Ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συμβολή σας.

A. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1) Φύλο

- Άντρας
- Γυναίκα

2) Ιδιότητα

- Φοιτητής/Φοιτήτρια
- Άνεργος
- Ιδιωτικός Υπάλληλος
- Δημόσιος Υπάλληλος
- Άλλο _____

3) Μηνιαίο Εισόδημα

- Εώς 1000 ευρώ
- 1001 εώς 1500 ευρώ
- 1501 εώς 2000 ευρώ
- 2001 ευρώ και άνω
- Εισόδημα από τους γονείς

4) Πολιτική τοποθέτηση

- Ακροαριστερά
- Αριστερά
- Κεντροαριστερά
- Κέντρο
- Κεντροδεξιά
- Δεξιά
- Ακροδεξιά

Β. ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ (ΜΚΔ)

1) Πόσες ώρες την ημέρα είστε συνδεδεμένοι στο Διαδίκτυο;

- Λιγότερο από 1 ώρα
- 1-3 ώρες
- 3-5 ώρες
- Πάνω από 5 ώρες

2) Σε πόσα ΜΚΔ έχετε δημιουργήσει προφίλ;

- Σε 1
- Σε 2
- Σε 3

- Σε 4
- Σε περισσότερα από 4

3) Χρησιμοποιείτε το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για: (ιεραρχήστε από το 1- κύριος λόγος έως το 4-δευτερεύων λόγος)

- Ενημέρωση/αναζήτηση πληροφοριών
- Ψυχαγωγία
- Επικοινωνία
- Άλλο

4) Πόσο συχνά ενημερώνεστε /αναζητάτε πληροφορίες στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ;

- Καθημερινά
- 3-4 φορές την εβδομάδα
- 1-2 φορές την εβδομάδα
- 1-2 φορές το μήνα
- Λιγότερο συχνά

5) Πιστεύετε ότι το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ έχουν επηρεάσει την ενημέρωσή σας;

- Θετικά
- Αρνητικά
- Δεν την έχουν επηρεάσει

6) Εμπιστεύεστε την ενημέρωσή σας από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ

- Περισσότερο από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης (εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση)
- Λιγότερο από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης
- Εξίσου με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης

7) Πιστεύετε ότι το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ είναι χώροι αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων:

- Ναι
- Όχι
- Ορισμένες φορές

Γ. ΘΕΩΡΙΕΣ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑΣ

1) Ποιες από τις παρακάτω θεωρίες συνωμοσίας γνωρίζετε; (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- Οι άνθρωποι δεν πάτησαν ποτέ στη Σελήνη
- Οι Illuminati ελέγχουν τον κόσμο
- Οι εξωγήινοι έφτασαν στη γη (το συμβάν του Ρόσγουελ)
- Ο ιός Έμπολα είναι αποτέλεσμα κάποιου βιολογικού όπλου
- Ο Bin Laden ζει
- Οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν αεροπλάνα για να ψεκάζουν τους ανθρώπους, προκειμένου να τους ελέγχουν
- Ο ιός HIV δημιουργήθηκε από το Αμερικανικό Υπουργείο Άμυνας για να μειώσει τον παγκόσμιο πληθυσμό
- Ο John Kennedy δεν σκοτώθηκε από τον Λη Χάρβει Οσβαλντ
- Η βασίλισσα της Αγγλίας είναι υπεύθυνη για το θάνατο της Lady Diana
- Η εξαφάνιση του Boeing 777 (το 2014) ήταν αποτέλεσμα δολιοφθοράς (καταρρίφθηκε)
- Ο Ελβις Πρίσλεϋ ζει
- Η Marilyn Monroe δεν αυτοκτόνησε, τη σκότωσε το FBI ή η CIA
- Το φάρμακο για τον καρκίνο έχει βρεθεί, αλλά κρατείται κρυφό από τις φαρμακευτικές εταιρείες
- Η Αμερικανική κυβέρνηση είχε εμπλοκή στην 11η Σεπτεμβρίου
- Οι εμβολιασμοί είναι επικίνδυνοι

2) Προσέχετε/Διαβάζετε άρθρα που εμφανίζονται στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για θεωρίες συνωμοσίας;

- Πάντα
- Συχνά
- Μερικές φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

3) Ενοχλείστε από τα άρθρα για τις θεωρίες συνωμοσίας που εμφανίζονται στο προφίλ σας;

- Ναι
- Όχι

4) Μετά από μία τυχαία ανάγνωση για μία θεωρία συνωμοσίας, θέλετε να μελετήσετε περισσότερο για το θέμα;

- Πάντα
- Συχνά
- Μερικές φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

5) Σε ποιο βαθμό μπορεί ένα κείμενο που θα διαβάσετε, να σας επηρεάσει να αποδεχθείτε μια θεωρία συνωμοσίας;

- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου

6) Θα αναζητούσατε στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ πληροφορίες για θεωρίες συνωμοσίας;

Ναι

Όχι

7) Θεωρείτε πως η προβολή των θεωριών συνωμοσίας στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ αυξάνει τον αριθμό αυτών που τις πληροφορούνται;

Ναι

Όχι

8) Θεωρείτε ότι αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων που πιστεύουν στις θεωρίες συνωμοσίας λόγω του Διαδικτύου και των ΜΚΔ;

Ναι

Όχι

9) Ποιοι, κατά την άποψή σας, παράγοντες επηρεάζουν την αποδοχή από ένα άτομο μιας θεωρίας συνωμοσίας:

Επίπεδο μόρφωσης

Κοινωνικότητα

Χρόνος ενασχόλησης στο διαδίκτυο

Έλλειψη εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα

Απουσία λογικής

Ψυχολογικοί παράγοντες (άγχος, ανασφάλεια, εσωστρέφεια)

Αναζήτηση της αλήθειας, πέρα από αυτό που επίσημα λέγεται

10) Δηλώστε το βαθμό συμφωνίας-διαφωνίας σας με τις παρακάτω θέσεις:

1.	Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας κάποιοι σχεδίαζαν γεγονότα για να εξυπηρετήσουν συμφέροντά τους ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
2.	Η αλήθεια διαφέρει από αυτό που τα μέσα προσπαθούν να μας κάνουν να πιστέψουμε ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
3.	Η αλήθεια είναι γνωστή μόνο σε λίγους ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
4.	Η πραγματική αλήθεια διαφέρει από αυτό που θεωρούμε αλήθεια ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
5.	Κάποιοι διασπείρουν ψευδείς πληροφορίες για γεγονότα για να παραπλανήσουν τους πολίτες ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
6.	Η αλήθεια παραμένει κρυφή από τους πολίτες ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
7.	Συχνά υπάρχουν εναλλακτικές ερμηνείες των γεγονότων ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
8.	Όταν κάποιος ψάχνει βαθιά, βλέπει ότι πίσω από κάποια γεγονότα υπάρχει μια συνομοσία ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
9.	Ορισμένες φορές, η επίσημη ερμηνεία ενός γεγονότος είναι αποτέλεσμα συγκάλυψης της αλήθειας ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
10.	Οι εναλλακτικές ερμηνείες για σημαντικά γεγονότα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από

	<p>την επίσημη εκδοχή που παρουσιάζεται</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
11.	<p>Οι «συμπτώσεις» είναι στην πραγματικότητα στοιχεία για αυτό που πραγματικά συνέβη</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
12.	<p>Οι κυβερνήσεις ή άλλες ισχυρές ομάδες αποκρύπτουν την αλήθεια από τους πολίτες</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
13.	<p>Οι κυβερνήσεις παρακολουθούν τους πολίτες για να τους ελέγξουν</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
14.	<p>Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για πολλά τραγικά γεγονότα (πχ. δολοφονίες, τρομοκρατικές ενέργειες) που κρατούν μυστικά</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
15.	<p>Πολλά γεγονότα είναι αποτέλεσμα της δράσης μυστικών ομάδων και άλλων ισχυρών</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
16.	<p>Υπάρχουν μυστικές οργανώσεις που κυβερνούν τον κόσμο</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
17.	<p>Κάποιοι οργανισμοί επικοινωνούν με τους εξωγήινους, αλλά κρατούν το γεγονός αυτό κρυφό</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
18.	<p>Η εξάπλωση ορισμένων ασθενιών και ιών είναι αποτέλεσμα των σκόπιμων και κρυφών ενεργειών ορισμένων κυβερνήσεων ή οργανισμών</p> <p>☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ</p> <p>☐ Διαφωνώ απόλυτα</p>
19.	<p>Επιστημονικά αποτελέσματα (πχ. στην ιατρική) συχνά παραποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλες σκοπιμότητες (πχ. φαρμακοβιομηχανιών)</p>

	☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα
20.	Πολλές καταστάσεις ή γεγονότα μπορούν να εξηγηθούν από τις παράνομες ή επιβλαβείς πράξεις κυβερνήσεων, οργανισμών ή άλλων ισχυρών ☐ Συμφωνώ απόλυτα ☐ Συμφωνώ ☐ Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐ Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ απόλυτα

Παράρτημα Β

Πίνακες Αποτελεσμάτων

Πίνακας Β1: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στο φύλο (Α.1) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Mann-Whitney U	1191,500	1186,500	1227,500	1213,000	1212,500
Wilcoxon W	3021,500	2047,500	3057,500	2074,000	3042,500
Z	-,285	-,319	-,018	-,124	-,128
Asymp. Sig. (2-tailed)	,776	,750	,985	,902	,899
Sig.	,783 ^b	,751 ^b	,989 ^b	,899 ^b	,900 ^b
Monte Carlo Sig. (2-tailed)					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,772	,740	,986	,891	,892
Upper Bound	,793	,762	,991	,907	,908
Sig.	,389 ^b	,376 ^b	,497 ^b	,452 ^b	,450 ^b
Monte Carlo Sig. (1-tailed)					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,377	,363	,484	,439	,437

	Upper Bound	,402	,388	,510	,464	,462
--	-------------	------	------	------	------	------

a. Grouping Variable: GENDER

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1947735306.

			STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Mann-Whitney U			1195,000	1221,000	1225,500	1229,500	1142,000
Wilcoxon W			3025,000	3051,000	3055,500	3059,500	2003,000
Z			-,257	-,066	-,033	-,004	-,638
Asymp. Sig. (2-tailed)			,797	,947	,974	,997	,523
Sig.			,798 ^b	,951 ^b	,976 ^b	1,000 ^b	,534 ^b
Monte Carlo Sig. (2-tailed)							
99% Confidence Interval							
Lower Bound			,787	,946	,972	,999	,521
Upper Bound			,808	,957	,980	1,000	,547
Sig.			,388 ^b	,468 ^b	,480 ^b	,493 ^b	,270 ^b
Monte Carlo Sig. (1-tailed)							
99% Confidence Interval							
Lower Bound			,375	,455	,467	,481	,258
Upper Bound			,400	,481	,493	,506	,281

a. Grouping Variable: GENDER

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 21408577.

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Mann-Whitney U	1209,000	1157,000	1008,000	1138,000	1065,500
Wilcoxon W	2070,000	2018,000	1869,000	1999,000	1926,500
Z	-,153	-,530	-1,596	-,666	-1,187
Asymp. Sig. (2-tailed)	,878	,596	,110	,506	,235
Sig.	,885 ^b	,600 ^b	,112 ^b	,505 ^b	,235 ^b
Monte Carlo Sig. (2-tailed)					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,877	,587	,104	,492	,224
Upper Bound	,893	,613	,120	,518	,246
Sig.	,438 ^b	,301 ^b	,056 ^b	,256 ^b	,118 ^b
Monte Carlo Sig. (1-tailed)					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,425	,290	,050	,245	,110
Upper Bound	,451	,313	,062	,267	,127

a. Grouping Variable: GENDER

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1614134552.

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Mann-Whitney U	1066,000	800,000	1120,500	1099,500	1127,000
Wilcoxon W	1927,000	1661,000	1981,500	1960,500	1988,000
Z	-1,185	-3,087	-,782	-,934	-,738
Asymp. Sig. (2-tailed)	,236	,002	,434	,350	,461
Sig.	,242 ^b	,002 ^b	,431 ^b	,353 ^b	,464 ^b
Monte Carlo Sig. (2-tailed)					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,231	,001	,418	,340	,451
Upper Bound	,253	,003	,443	,365	,477
Sig.	,123 ^b	,001 ^b	,203 ^b	,173 ^b	,231 ^b
Monte Carlo Sig. (1-tailed)					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,115	,000	,193	,163	,220
Upper Bound	,132	,001	,214	,183	,242

a. Grouping Variable: GENDER

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 312611772.

Πίνακας Β2: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στο επάγγελμα (Α.2) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Chi-Square	4,285	3,697	2,668	2,327	2,185
df	3	3	3	3	3
Asymp. Sig.	,232	,296	,446	,507	,535
Sig.	,238 ^c	,291 ^c	,449 ^c	,512 ^c	,544 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,227	,280	,437	,499	,531
Upper Bound	,248	,303	,462	,525	,557

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: EMPLOYMENT

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2032416322.

	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Chi-Square	5,565	7,738	3,818	5,708	1,346
df	3	3	3	3	3
Asymp. Sig.	,135	,052	,282	,127	,718
Sig.	,128 ^c	,048 ^c	,291 ^c	,128 ^c	,729 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,119	,043	,279	,119	,717
Upper Bound	,136	,054	,302	,136	,740

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: EMPLOYMENT

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1399880443.

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Chi-Square	,456	5,203	5,681	6,805	8,011
df	3	3	3	3	3
Asymp. Sig.	,928	,158	,128	,078	,046
Sig.	,929 ^c	,156 ^c	,127 ^c	,075 ^c	,045 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,922	,146	,118	,068	,040
Upper Bound	,935	,165	,135	,081	,051

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: EMPLOYMENT

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2089106667.

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Chi-Square	5,114	1,592	2,672	4,003	2,529
df	3	3	3	3	3
Asymp. Sig.	,164	,661	,445	,261	,470
Sig.	,162 ^c	,669 ^c	,448 ^c	,255 ^c	,475 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,152	,657	,435	,243	,462
Upper Bound	,171	,682	,461	,266	,488

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: EMPLOYMENT

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1597675572.

Πίνακας Β3: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στο εισόδημα (Α.3) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Chi-Square	3,017	,632	3,822	2,160	1,819
df	4	4	4	4	4
Asymp. Sig.	,555	,959	,431	,706	,769
Sig.	,564 ^c	,962 ^c	,436 ^c	,720 ^c	,773 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,551	,957	,423	,708	,762
Upper Bound	,577	,967	,448	,731	,784

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INCOME

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 652989951.

	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Chi-Square	5,039	6,410	4,662	7,423	6,121
df	4	4	4	4	4
Asymp. Sig.	,283	,171	,324	,115	,190
Sig.	,285 ^c	,172 ^c	,328 ^c	,116 ^c	,195 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,273	,163	,316	,108	,185
Upper Bound	,296	,182	,340	,124	,206

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INCOME

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 348124581.

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Chi-Square	2,464	7,493	8,941	10,189	8,882
df	4	4	4	4	4
Asymp. Sig.	,651	,112	,063	,037	,064
Sig.	,659 ^c	,106 ^c	,058 ^c	,036 ^c	,060 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,646	,098	,052	,031	,054
Upper Bound	,671	,114	,064	,041	,066

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INCOME

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 575688548.

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Chi-Square	7,647	3,580	4,109	5,165	5,705
df	4	4	4	4	4
Asymp. Sig.	,105	,466	,391	,271	,222
Sig.	,105 ^c	,482 ^c	,399 ^c	,274 ^c	,234 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,097	,470	,386	,262	,223
Upper Bound	,113	,495	,412	,285	,245

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INCOME

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1899792117.

Πίνακας Β4: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην πολιτική τοποθέτηση (Α.4) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Chi-Square	16,584	15,896	15,782	15,960	16,474
df	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	,011	,014	,015	,014	,011
Sig.	,007 ^c	,010 ^c	,010 ^c	,009 ^c	,008 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,005	,007	,007	,006	,006
Upper Bound	,009	,012	,012	,011	,010

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: POLITICAL_POSITION

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 937287541.

	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Chi-Square	25,378	21,049	23,723	25,332	20,465
df	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	,000	,002	,001	,000	,002
Sig.	,000 ^c	,001 ^c	,000 ^c	,000 ^c	,001 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,000	,000	,000	,000	,000
Upper Bound	,001	,002	,000	,000	,001

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: POLITICAL_POSITION

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2119914954.

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Chi-Square	16,416	22,623	19,085	17,309	13,391
df	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	,012	,001	,004	,008	,037
Sig.	,009 ^c	,001 ^c	,003 ^c	,005 ^c	,029 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,006	,000	,002	,003	,025
Upper Bound	,011	,002	,004	,006	,034

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: POLITICAL_POSITION

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 993870968.

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Chi-Square	10,466	17,765	11,940	12,235	9,815
df	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	,106	,007	,063	,057	,133
Sig.	,102 ^c	,004 ^c	,057 ^c	,047 ^c	,128 ^c
Monte Carlo Sig.					
99% Confidence Interval					
Lower Bound	,094	,002	,051	,041	,119
Upper Bound	,110	,006	,063	,052	,136

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: POLITICAL_POSITION

Report																
POLITICAL_POSITION	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15	STAT17
Far left	N	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
	Range	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	1.00
	Median	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	Mean	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,2500	1,2500
Left	N	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
	Range	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	3.00
	Median	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	2,0000	3,0000	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000
	Mean	2,5882	2,5882	2,5882	2,7099	2,7647	2,7099	2,6471	2,8824	2,7099	2,7647	2,7099	2,8235	2,9412	2,8235	2,8235
Center-left	N	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
	Range	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	5,0000
	Mean	2,1154	2,0385	2,2308	2,2892	2,3077	2,4231	2,3077	2,5000	2,4615	2,5000	2,5000	2,5789	2,6154	2,6538	2,6154
Center	N	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
	Range	2.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	4.00	3.00	2.00	4.00	3.00	4.00
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	4,0000
	Mean	1,7308	1,8482	1,9231	1,9615	2,0789	1,8538	1,7892	1,7892	1,8482	2,0789	2,0789	1,7892	2,2308	1,9615	2,0385
Center-right	N	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
	Range	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	4.00	3.00	4.00
	Median	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	2,0000	3,0000
	Mean	1,3636	1,4545	1,3636	1,5455	1,5455	1,3636	1,3636	1,6364	1,3636	1,4545	1,6364	1,4545	1,9091	1,9091	1,9091
Right	N	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
	Range	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	4.00
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	1,0000	2,0000	3,0000
	Mean	1,8182	2,1818	1,9091	2,1818	2,0909	1,6364	1,6364	2,0000	2,3636	2,2727	2,0909	2,0000	1,7273	1,9091	1,8182
Far right	N	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
	Range	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.00	2.00	4.00
	Median	1,0000	1,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	1,0000	1,5000	2,0000	2,0000	2,0000	2,5000	2,0000	3,5000
	Mean	1,3333	1,5000	1,8333	2,1667	2,0000	2,0000	1,8333	1,5000	1,6667	2,3333	2,1667	2,0000	2,3333	2,0000	2,1667
Total	N	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101
	Range	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	4,0000
	Mean	1,8911	1,9604	2,0099	2,1188	2,1485	1,9901	1,9703	2,1089	2,1089	2,2277	2,2079	2,1287	2,3188	2,2376	2,2574

Πίνακας Β4α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην πολιτική τοποθέτηση (Α.4) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

\$STATS'POLITICAL_POSITION Crosstabulation

			POLITICAL_POSITION						Total	
			Far left	Left	Center-left	Center	Center-right	Right		Far right
STATS ^a	TOTALLY AGREE	Count	62	40	72	151	109	52	31	517
		% within \$STATS	12,0%	7,7%	13,9%	29,2%	21,1%	10,1%	6,0%	
		% within POLITICAL_POSITION	1550,0%	235,3%	276,9%	580,8%	990,9%	472,7%	516,7%	
	AGREE	Count	2	78	191	155	33	70	39	568
		% within \$STATS	0,4%	13,7%	33,6%	27,3%	5,8%	12,3%	6,9%	
		% within POLITICAL_POSITION	50,0%	458,8%	734,6%	596,2%	300,0%	636,4%	650,0%	
	NEITHER AGREE NOR DISAGREE	Count	0	92	73	75	27	49	22	338
		% within \$STATS	0,0%	27,2%	21,6%	22,2%	8,0%	14,5%	6,5%	
		% within POLITICAL_POSITION	0,0%	541,2%	280,8%	288,5%	245,5%	445,5%	366,7%	
	DISAGREE	Count	0	28	22	24	2	2	2	80
		% within \$STATS	0,0%	35,0%	27,5%	30,0%	2,5%	2,5%	2,5%	
		% within POLITICAL_POSITION	0,0%	164,7%	84,6%	92,3%	18,2%	18,2%	33,3%	
	TOTALLY DISAGREE	Count	0	34	58	11	5	3	2	113
		% within \$STATS	0,0%	30,1%	51,3%	9,7%	4,4%	2,7%	1,8%	
		% within POLITICAL_POSITION	0,0%	200,0%	223,1%	42,3%	45,5%	27,3%	33,3%	
Total	Count	4	17	26	26	11	11	6	101	

Percentages and totals are based on respondents.

a. Group

Πίνακας Β5: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στον αριθμό προφίλ στα ΜΚΔ (Β.2) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

			SM_PROFILES	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Spearman's rho		Correlation Coefficient	1,000	,062	,020	,001	-,014	-,021
	SM_PROFILES	Sig. (2-tailed)	.	,539	,845	,993	,890	,833
		N	101	101	101	101	101	101
		Correlation Coefficient	,062	1,000	,832**	,764**	,717**	,682**
	STAT1	Sig. (2-tailed)	,539	.	,000	,000	,000	,000
		N	101	101	101	101	101	101
		Correlation Coefficient	,020	,832**	1,000	,785**	,786**	,805**
	STAT2	Sig. (2-tailed)	,845	,000	.	,000	,000	,000
		N	101	101	101	101	101	101
		Correlation Coefficient	,001	,764**	,785**	1,000	,766**	,862**
	STAT3	Sig. (2-tailed)	,993	,000	,000	.	,000	,000
		N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	-,014	,717**	,786**	,766**	1,000	,822**	
STAT4	Sig. (2-tailed)	,890	,000	,000	,000	.	,000	

	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	-,021	,682**	,805**	,862**	,822**	1,000
STAT5	Sig. (2-tailed)	,833	,000	,000	,000	,000	.
	N	101	101	101	101	101	101

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

		SM_PROFILES	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
	Correlation Coefficient	1,000	,114	,108	,083	,069	,060
SM_PROFILES	Sig. (2-tailed)	.	,257	,280	,412	,492	,553
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,114	1,000	,868**	,807**	,801**	,769**
Spearman's rho	STAT6	,257	.	,000	,000	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,108	,868**	1,000	,745**	,808**	,726**
	STAT7	,280	,000	.	,000	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101

	Correlation Coefficient	,083	,807**	,745**	1,000	,845**	,823**
STAT8	Sig. (2-tailed)	,412	,000	,000	.	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,069	,801**	,808**	,845**	1,000	,875**
STAT9	Sig. (2-tailed)	,492	,000	,000	,000	.	,000
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,060	,769**	,726**	,823**	,875**	1,000
STAT10	Sig. (2-tailed)	,553	,000	,000	,000	,000	.
	N	101	101	101	101	101	101

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

		SM_PROFILES	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Spearman's rho	Correlation Coefficient	1,000	,050	,126	,198*	,194	,231*
	SM_PROFILES						
	Sig. (2-tailed)	.	,618	,210	,047	,051	,020
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,050	1,000	,765**	,731**	,746**	,720**
	STAT11						
	Sig. (2-tailed)	,618	.	,000	,000	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,126	,765**	1,000	,799**	,851**	,856**
	STAT12						
	Sig. (2-tailed)	,210	,000	.	,000	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101
Correlation Coefficient	,198*	,731**	,799**	1,000	,780**	,885**	
STAT13							
Sig. (2-tailed)	,047	,000	,000	.	,000	,000	
N	101	101	101	101	101	101	
Correlation Coefficient	,194	,746**	,851**	,780**	1,000	,828**	
STAT14							
Sig. (2-tailed)	,051	,000	,000	,000	.	,000	

	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,231*	,720**	,856**	,885**	,828**	1,000
STAT15	Sig. (2-tailed)	,020	,000	,000	,000	,000	.
	N	101	101	101	101	101	101

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

		SM_PROFILES	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
	Correlation Coefficient	1,000	,123	,206*	,089	,198*	,138
SM_PROFILES	Sig. (2-tailed)	.	,220	,039	,377	,047	,169
	N	101	101	101	101	101	101
Spearman's rho	Correlation Coefficient	,123	1,000	,411**	,596**	,636**	,598**
	STAT16	Sig. (2-tailed)	,220	.	,000	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101
STAT17	Correlation Coefficient	,206*	,411**	1,000	,558**	,435**	,426**
	Sig. (2-tailed)	,039	,000	.	,000	,000	,000

	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,089	,596**	,558**	1,000	,823**	,751**
STAT18	Sig. (2-tailed)	,377	,000	,000	.	,000	,000
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,198*	,636**	,435**	,823**	1,000	,908**
STAT19	Sig. (2-tailed)	,047	,000	,000	,000	.	,000
	N	101	101	101	101	101	101
	Correlation Coefficient	,138	,598**	,426**	,751**	,908**	1,000
STAT20	Sig. (2-tailed)	,169	,000	,000	,000	,000	.
	N	101	101	101	101	101	101

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας Β5α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στον αριθμό προφίλ στα ΜΚΔ (Β.2) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

§ST13_15_17_19*SM_PROFILES Crosstabulation

			SM_PROFILES					Total	
			TO 1	TO 2	TO 3	TO 4	>4		
ST13_15_17_19 ^a	TOTALLY AGREE	Count	9	20	39	2	30	100	
		% within §ST13_15_17_19	9,0%	20,0%	39,0%	2,0%	30,0%		
		% within SM_PROFILES	180,0%	117,6%	150,0%	13,3%	78,9%		
	AGREE	Count	9	21	19	18	42	109	
		% within §ST13_15_17_19	8,3%	19,3%	17,4%	16,5%	38,5%		
		% within SM_PROFILES	180,0%	123,5%	73,1%	120,0%	110,5%		
	NEITHER AGREE NOR DISAGREE	Count	0	18	22	20	34	94	
		% within §ST13_15_17_19	0,0%	19,1%	23,4%	21,3%	36,2%		
		% within SM_PROFILES	0,0%	105,9%	84,6%	133,3%	89,5%		
	DISAGREE	Count	2	5	9	7	19	42	
		% within §ST13_15_17_19	4,8%	11,9%	21,4%	16,7%	45,2%		
		% within SM_PROFILES	40,0%	29,4%	34,6%	46,7%	50,0%		
	TOTALLY DISAGREE	Count	0	4	15	13	27	59	
		% within §ST13_15_17_19	0,0%	6,8%	25,4%	22,0%	45,8%		
		% within SM_PROFILES	0,0%	23,5%	57,7%	86,7%	71,1%		
	Total		Count	5	17	26	15	38	101

Percentages and totals are based on respondents.

a. Group

Πίνακας Β6: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.4) και την επίδραση στην ενημέρωση (Β.5)

	INT_SM_USE_INFORM
Chi-Square	16,315
df	2
Asymp. Sig.	,000
Sig.	,000 ^c
Monte Carlo Sig. Lower Bound	,000
99% Confidence Interval	
Upper Bound	,001

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_AFFECT_INFORM

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.

Πίνακας Β6α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.4) και την επίδραση στην ενημέρωση (Β.5)

INT_SM_USE_INFORM * INT_SM_AFFECT_INFORM Crosstabulation

			INT_SM_AFFECT_INFORM			Total
			POSITIVELY	NEGATIVELY	DONT AFFECT	
INT_SM_USE_INFORM	DAILY	Count	40	11	13	64
		% within INT_SM_USE_INFORM	62,5%	17,2%	20,3%	100,0%
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	81,6%	40,7%	52,0%	63,4%
	3-4 TIMES/WEEK	Count	7	7	2	16
		% within INT_SM_USE_INFORM	43,8%	43,8%	12,5%	100,0%
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	14,3%	25,9%	8,0%	15,8%
	1-2 TIMES/WEEK	Count	1	5	8	14
		% within INT_SM_USE_INFORM	7,1%	35,7%	57,1%	100,0%
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	2,0%	18,5%	32,0%	13,9%
	1-2 TIMES/MONTH	Count	0	1	1	2
		% within INT_SM_USE_INFORM	0,0%	50,0%	50,0%	100,0%
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	0,0%	3,7%	4,0%	2,0%
LESS OFTEN	Count	1	3	1	5	
	% within INT_SM_USE_INFORM	20,0%	60,0%	20,0%	100,0%	
	% within INT_SM_AFFECT_INFORM	2,0%	11,1%	4,0%	5,0%	
Total	Count	49	27	25	101	
	% within INT_SM_USE_INFORM	48,5%	26,7%	24,8%	100,0%	
	% within INT_SM_AFFECT_INFORM	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Πίνακας Β7: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.4) και την εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.6)

	INT_SM_USE_I NFORM
Chi-Square	16,893
df	2
Asymp. Sig.	,000
Sig.	,000 ^c
Monte Carlo Sig.	
Lower Bound	,000
99% Confidence Interval	
Upper Bound	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: TRUST_SM_INT

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 215962969.

Πίνακας Β7α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΑ (Β.4) και την εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΑ (Β.6)

INT_SM_USE_INFORM * TRUST_SM_INT Crosstabulation

			TRUST_SM_INT			Total
			MORE THAN MASS MEDIA	LESS THAN MASS MEDIA	THE SAME AS MASS MEDIA	
INT_SM_USE_INFORM	DAILY	Count	19	14	31	64
		% within INT_SM_USE_INFORM	29,7%	21,9%	48,4%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	82,6%	37,8%	75,6%	63,4%
	3-4 TIMES/WEEK	Count	2	9	5	16
		% within INT_SM_USE_INFORM	12,5%	56,3%	31,3%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	8,7%	24,3%	12,2%	15,8%
	1-2 TIMES/WEEK	Count	2	9	3	14
		% within INT_SM_USE_INFORM	14,3%	64,3%	21,4%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	8,7%	24,3%	7,3%	13,9%
	1-2 TIMES/MONTH	Count	0	2	0	2
		% within INT_SM_USE_INFORM	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	0,0%	5,4%	0,0%	2,0%
	LESS OFTEN	Count	0	3	2	5
		% within INT_SM_USE_INFORM	0,0%	60,0%	40,0%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	0,0%	8,1%	4,9%	5,0%
Total	Count	23	37	41	101	
	% within INT_SM_USE_INFORM	22,8%	36,6%	40,6%	100,0%	
	% within TRUST_SM_INT	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Πίνακας Β8: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.4) και τις απόψεις των συμμετεχόντων για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων(Β.7)

	INT_SM_USE_I NFORM
Chi-Square	11,695
df	2
Asymp. Sig.	,003
Sig.	,003 ^c
Monte Carlo Sig.	
Lower Bound	,001
99% Confidence Interval	
Upper Bound	,004

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1487459085.

Πίνακας Β8α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην συχνότητα ενημέρωσης από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.4) και τις απόψεις των συμμετεχόντων για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων(Β.7)

INT_SM_USE_INFORM * INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE Crosstabulation

			INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE			Total
			YES	NO	SOMETIMES	
INT_SM_USE_INFORM	DAILY	Count	32	4	28	64
		% within INT_SM_USE_INFORM	50,0%	6,3%	43,8%	100,0%
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE	74,4%	23,5%	68,3%	63,4%
	3-4 TIMES/WEEK	Count	5	6	5	16
		% within INT_SM_USE_INFORM	31,3%	37,5%	31,3%	100,0%
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE	11,6%	35,3%	12,2%	15,8%
	1-2 TIMES/WEEK	Count	3	6	5	14
		% within INT_SM_USE_INFORM	21,4%	42,9%	35,7%	100,0%
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE	7,0%	35,3%	12,2%	13,9%
	1-2 TIMES/MONTH	Count	1	1	0	2
		% within INT_SM_USE_INFORM	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE	2,3%	5,9%	0,0%	2,0%
	LESS OFTEN	Count	2	0	3	5
		% within INT_SM_USE_INFORM	40,0%	0,0%	60,0%	100,0%
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE	4,7%	0,0%	7,3%	5,0%
Total		Count	43	17	41	101
		% within INT_SM_USE_INFORM	42,6%	16,8%	40,6%	100,0%
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCE	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Πίνακας Β9: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για ενημέρωση (Β.6) και τις απόψεις των συμμετεχόντων για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων(Β.7)

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,938 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	21,246	4	,000
Linear-by-Linear Association	9,792	1	,002
N of Valid Cases	101		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,87.

Πίνακας Β9α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ για ενημέρωση (Β.6) και τις απόψεις των συμμετεχόντων για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων(Β.7)

INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT * TRUST_SM_INT Crosstabulation

			TRUST_SM_INT			Total
			MORE THAN MASS MEDIA	LESS THAN MASS MEDIA	THE SAME AS MASS MEDIA	
INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	YES	Count	16	12	15	43
		Expected Count	9,8	15,8	17,5	43,0
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	37,2%	27,9%	34,9%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	69,6%	32,4%	36,6%	42,6%
	NO	Count	4	11	2	17
		Expected Count	3,9	6,2	6,9	17,0
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	23,5%	64,7%	11,8%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	17,4%	29,7%	4,9%	16,8%
	SOMETIMES	Count	3	14	24	41
		Expected Count	9,3	15,0	16,6	41,0
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	7,3%	34,1%	58,5%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	13,0%	37,8%	58,5%	40,6%
Total	Count	23	37	41	101	
	Expected Count	23,0	37,0	41,0	101,0	
	% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	22,8%	36,6%	40,6%	100,0%	
	% within TRUST_SM_INT	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Πίνακας Β10: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην επίδραση από την ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.5) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Chi-Square	1,451	,550	,816	1,663	1,336
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,484	,760	,665	,435	,513

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_AFFECT_INFORM

	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Chi-Square	6,607	8,532	3,815	3,177	2,612
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,037	,014	,148	,204	,271

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_AFFECT_INFORM

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Chi-Square	2,636	4,943	3,772	4,301	7,846
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,268	,084	,152	,116	,020

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_AFFECT_INFORM

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Chi-Square	3,663	,556	1,891	7,425	4,763
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,160	,757	,389	,024	,092

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_AFFECT_INFORM

Πίνακας Β10α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην επίδραση από την ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.5) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

INT_SM_AFFECT_INFORM	STAT6	STAT7	STAT15	STAT19	
POSITIVELY	N	49	49	49	49
	Mean	1,7143	1,6735	2,0204	2,1224
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000
	Range	3,00	3,00	3,00	4,00
NEGATIVELY	N	27	27	27	27
	Mean	2,4074	2,3704	2,8148	2,8519
	Median	2,0000	2,0000	3,0000	3,0000
	Range	4,00	4,00	4,00	4,00
DONT AFFECT	N	25	25	25	25
	Mean	2,0800	2,1200	2,1200	2,7200
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000
	Range	4,00	4,00	4,00	4,00

Total	N	101	101	101	101
	Mean	1,9901	1,9703	2,2574	2,4653
	Median	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000
	Range	4,00	4,00	4,00	4,00

Πίνακας Β10β: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην επίδραση από την ενημέρωση από το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.5) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

\$STAT6_7_15_19*INT_SM_AFFECT_INFORM Crosstabulation

			INT_SM_AFFECT_INFORM			Total
			POSITIVELY	NEGATIVELY	DONT AFFECT	
STAT6_7_15_19 ^a	TOTALLY AGREE	Count	82	20	31	133
		% within \$STAT6_7_15_19	61,7%	15,0%	23,3%	
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	167,3%	74,1%	124,0%	
	AGREE	Count	66	33	37	136
		% within \$STAT6_7_15_19	48,5%	24,3%	27,2%	
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	134,7%	122,2%	148,0%	
	NEITHER AGREE NOR DISAGREE	Count	38	36	16	90
		% within \$STAT6_7_15_19	42,2%	40,0%	17,8%	
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	77,6%	133,3%	64,0%	
	DISAGREE	Count	9	7	7	23
		% within \$STAT6_7_15_19	39,1%	30,4%	30,4%	
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	18,4%	25,9%	28,0%	
	TOTALLY DISAGREE	Count	1	12	9	22
		% within \$STAT6_7_15_19	4,5%	54,5%	40,9%	
		% within INT_SM_AFFECT_INFORM	2,0%	44,4%	36,0%	
	Total	Count	49	27	25	101

Percentages and totals are based on respondents.

a. Group

Πίνακας Β11: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.6) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Chi-Square	1,662	4,402	2,995	3,728	4,333
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,436	,111	,224	,155	,115

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: TRUST_SM_INT

	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Chi-Square	1,873	1,163	2,843	2,860	4,604
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,392	,559	,241	,239	,100

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: TRUST_SM_INT

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
Chi-Square	4,294	2,165	1,863	1,564	1,486
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,117	,339	,394	,457	,476

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: TRUST_SM_INT

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Chi-Square	2,038	,051	4,048	4,009	7,497
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,361	,975	,132	,135	,024

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: TRUST_SM_INT

Πίνακας Β11α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην εμπιστοσύνη στο Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ (Β.6) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

STAT20 * TRUST_SM_INT Crosstabulation

			TRUST_SM_INT			Total
			MORE THAN MASS MEDIA	LESS THAN MASS MEDIA	THE SAME AS MASS MEDIA	
STAT20	TOTALLY AGREE	Count	7	6	17	30
		Expected Count	6,8	11,0	12,2	30,0
		% within STAT20	23,3%	20,0%	56,7%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	30,4%	16,2%	41,5%	29,7%
AGREE	AGREE	Count	9	8	7	24
		Expected Count	5,5	8,8	9,7	24,0
		% within STAT20	37,5%	33,3%	29,2%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	39,1%	21,6%	17,1%	23,8%
NEITHER AGREE NOR DISAGREE	NEITHER AGREE NOR DISAGREE	Count	4	13	13	30
		Expected Count	6,8	11,0	12,2	30,0
		% within STAT20	13,3%	43,3%	43,3%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	17,4%	35,1%	31,7%	29,7%
DISAGREE	DISAGREE	Count	2	7	2	11
		Expected Count	2,5	4,0	4,5	11,0
		% within STAT20	18,2%	63,6%	18,2%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	8,7%	18,9%	4,9%	10,9%
TOTALLY DISAGREE	TOTALLY DISAGREE	Count	1	3	2	6
		Expected Count	1,4	2,2	2,4	6,0
		% within STAT20	16,7%	50,0%	33,3%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	4,3%	8,1%	4,9%	5,9%
Total	Total	Count	23	37	41	101
		Expected Count	23,0	37,0	41,0	101,0
		% within STAT20	22,8%	36,6%	40,6%	100,0%
		% within TRUST_SM_INT	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Πίνακας Β12: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην άποψη για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων (Β.7) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

	STAT1	STAT2	STAT3	STAT4	STAT5
Chi-Square	4,691	5,651	6,087	3,916	5,763
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,096	,059	,048	,141	,056

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT

	STAT6	STAT7	STAT8	STAT9	STAT10
Chi-Square	8,629	9,200	6,340	7,631	8,097
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,013	,010	,042	,022	,017

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT

	STAT11	STAT12	STAT13	STAT14	STAT15
--	--------	--------	--------	--------	--------

Chi-Square	7,736	7,949	3,586	5,035	4,506
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,021	,019	,166	,081	,105

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT

	STAT16	STAT17	STAT18	STAT19	STAT20
Chi-Square	3,220	6,309	3,094	6,075	7,611
df	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	,200	,043	,213	,048	,022

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT

Πίνακας Β12α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην άποψη για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων (Β.7) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

Ranks

	INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	N	Mean Rank
STAT3	YES	43	43,45
	NO	17	60,79
	SOMETIMES	41	54,85
	Total	101	
STAT6	YES	43	45,35
	NO	17	68,38
	SOMETIMES	41	49,72
	Total	101	
STAT7	YES	43	45,85
	NO	17	69,24
	SOMETIMES	41	48,84
	Total	101	
STAT8	YES	43	45,42

	NO	17	65,56
	SOMETIMES	41	50,82
	Total	101	
	YES	43	44,24
STAT9	NO	17	66,06
	SOMETIMES	41	51,84
	Total	101	
	YES	43	42,69
STAT10	NO	17	64,06
	SOMETIMES	41	54,30
	Total	101	
	YES	43	42,49
STAT11	NO	17	62,03
	SOMETIMES	41	55,35
	Total	101	
	YES	43	47,67
STAT12	NO	17	68,41

	SOMETIMES	41	47,27
	Total	101	
	YES	43	47,66
	NO	17	66,68
STAT17	SOMETIMES	41	48,00
	Total	101	
	YES	43	47,01
	NO	17	66,32
STAT19	SOMETIMES	41	48,83
	Total	101	
	YES	43	46,81
	NO	17	68,21
STAT20	SOMETIMES	41	48,26
	Total	101	

Πίνακας Β12β: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην άποψη για το Διαδίκτυο και τα ΜΚΔ ως χώρους αναπαραγωγής ψευδών ειδήσεων (Β.7) και τις απόψεις των συμμετεχόντων (Γ.10)

\$stats*INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT Crosstabulation

			INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT			Total
			YES	NO	SOMETIMES	
stats ^a	TOTALLY AGREE	Count	188	16	138	342
		% within \$stats	55,0%	4,7%	40,4%	
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	437,2%	94,1%	336,6%	
	AGREE	Count	146	72	148	366
		% within \$stats	39,9%	19,7%	40,4%	
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	339,5%	423,5%	361,0%	
	NEITHER AGREE NOR DISAGREE	Count	88	48	106	242
		% within \$stats	36,4%	19,8%	43,8%	
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	204,7%	282,4%	258,5%	
	DISAGREE	Count	25	19	26	70
		% within \$stats	35,7%	27,1%	37,1%	
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	58,1%	111,8%	63,4%	
	TOTALLY DISAGREE	Count	26	32	33	91
		% within \$stats	28,6%	35,2%	36,3%	
		% within INT_SM_FAKENEWS_REPRODUCT	60,5%	188,2%	80,5%	
Total	Count	43	17	41	101	

Percentages and totals are based on respondents.

a. Group

Πίνακας Β13: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στο φύλο (Α.1) και την ενόχληση από την εμφάνιση άρθρων για θεωρίες συνωμοσίας (Γ.3)

		GENDER		Total
		MAN	WOMAN	
ANNOYED_CONTH	Count	26	21	47
	Expected Count	19,1	27,9	47,0
	YES			
	% within ANNOYED_CONTH	55,3%	44,7%	100,0%
	% within GENDER	63,4%	35,0%	46,5%
	Count	15	39	54
	Expected Count	21,9	32,1	54,0
	NO			
% within ANNOYED_CONTH	27,8%	72,2%	100,0%	
% within GENDER	36,6%	65,0%	53,5%	
Total	Count	41	60	101
	Expected Count	41,0	60,0	101,0
	% within ANNOYED_CONTH	40,6%	59,4%	100,0%
	% within GENDER	100,0%	100,0%	100,0%

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,904 ^a	1	,005		
Continuity Correction ^b	6,803	1	,009		
Likelihood Ratio	7,986	1	,005		
Fisher's Exact Test				,008	,004
Linear-by-Linear Association	7,826	1	,005		
N of Valid Cases	101				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,08.

b. Computed only for a 2x2 table

Πίνακας Β14: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στο εισόδημα (Α.3) και την ενόχληση από την εμφάνιση άρθρων για θεωρίες συνωμοσίας (Γ.3)

		SALARY					Total
		-1000	1001-1500	1501-2000	>2001	Family support	
ANNOYED_CONTH	Count	4	9	10	2	22	47
	Expected Count	8,4	8,4	10,7	3,7	15,8	47,0
	YES % within ANNOYED_CONTH	8,5%	19,1%	21,3%	4,3%	46,8%	100,0%
	% within INCOME	22,2%	50,0%	43,5%	25,0%	64,7%	46,5%
	Count	14	9	13	6	12	54
	Expected Count	9,6	9,6	12,3	4,3	18,2	54,0
	NO % within ANNOYED_CONTH	25,9%	16,7%	24,1%	11,1%	22,2%	100,0%
	% within INCOME	77,8%	50,0%	56,5%	75,0%	35,3%	53,5%
Total	Count	18	18	23	8	34	101
	Expected Count	18,0	18,0	23,0	8,0	34,0	101,0
	% within ANNOYED_CONTH	17,8%	17,8%	22,8%	7,9%	33,7%	100,0%

% within INCOME	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,453 ^a	4	,033
Likelihood Ratio	10,869	4	,028
Linear-by-Linear Association	6,112	1	,013
N of Valid Cases	101		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,72.

Πίνακας Β15: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην απόδοση προσοχής σε ένα άρθρο για θεωρίες συνομωσίας (Γ.2) και στην επιθυμία μελέτης του θέματος περαιτέρω (Γ.4)

		READ_SM_INR_ CONTH	STUDY_MORE_ CONT
Spearman's rho	Correlation Coefficient	1,000	,561**
	READ_SM_INR_CONTH		
	Sig. (2-tailed)	.	,000
	N	101	101
	Correlation Coefficient	,561**	1,000
	STUDY_MORE_CONT		
Sig. (2-tailed)	,000	.	
N	101	101	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας Β15α: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην απόδοση προσοχής σε ένα άρθρο για θεωρίες συνομωσίας (Γ.2) και στην ενδεχόμενη αποδοχή μιας θεωρίας (Γ.5)

		READ_SM_INR_	STUDY_IMPAC
		CONTH	T_BELIEVE
Spearman's rho	Correlation Coefficient	1,000	,420**
	READ_SM_INR_CONTH		
	Sig. (2-tailed)	.	,000
	N	101	101
	Correlation Coefficient	,420**	1,000
	STUDY_IMPACT_BELIEVE		
	Sig. (2-tailed)	,000	.
	N	101	101

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας Β15β: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην επιθυμία μελέτης μιας θεωρίας περαιτέρω (Γ.4) και την ενδεχόμενη αποδοχή της θεωρίας (Γ.5)

		STUDY_MORE_ CONTH	STUDY_IMPAC T_BELIEVE
Spearman's rho	Correlation Coefficient	1,000	,583**
	STUDY_MORE_CONTH Sig. (2-tailed)	.	,000
	N	101	101
	Correlation Coefficient	,583**	1,000
	STUDY_IMPACT_BELIEVE Sig. (2-tailed)	,000	.
	N	101	101

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Πίνακας Β16: Αποτελέσματα σχέσης ανάμεσα στην αύξηση του αριθμού αυτών που πληροφορούνται θεωρίες συννομωσίας μέσω του Διαδικτύου και των ΜΚΔ (Γ.7) και στην αύξηση αυτών που αποδέχονται θεωρίες λόγω της προβολής τους (Γ.8)

		CONTH_INCREASE_BELIEF		Total	
		YES	NO		
CONTH_INCREASE_KNOWLEDGE	Count	53	8	61	
	Expected Count	36,8	24,2	61,0	
	YES	% within CONTH_INCREASE_KNOWLEDGE	86,9%	13,1%	100,0%
	% within CONTH_INCREASE_BELIEF	86,9%	20,0%	60,4%	
	Count	8	32	40	
	Expected Count	24,2	15,8	40,0	
	NO	% within CONTH_INCREASE_KNOWLEDGE	20,0%	80,0%	100,0%
	% within CONTH_INCREASE_BELIEF	13,1%	80,0%	39,6%	
Total	Count	61	40	101	
	Expected Count	61,0	40,0	101,0	
	% within CONTH_INCREASE_KNOWLEDGE	60,4%	39,6%	100,0%	
	% within CONTH_INCREASE_BELIEF	100,0%	100,0%	100,0%	

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	45,184 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	42,431	1	,000		
Likelihood Ratio	48,181	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	44,736	1	,000		
N of Valid Cases	101				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,84.

b. Computed only for a 2x2 table

